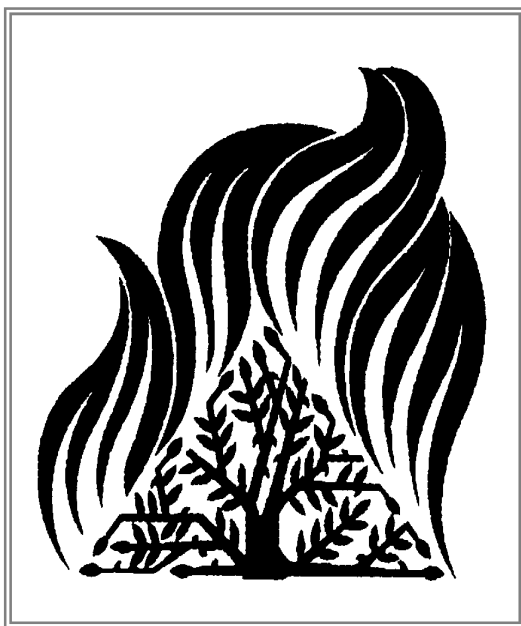

Bulányi György gondolatai

Szikrák egy fáklya lángolásából

Szerkesztette: Faragó Ferenc

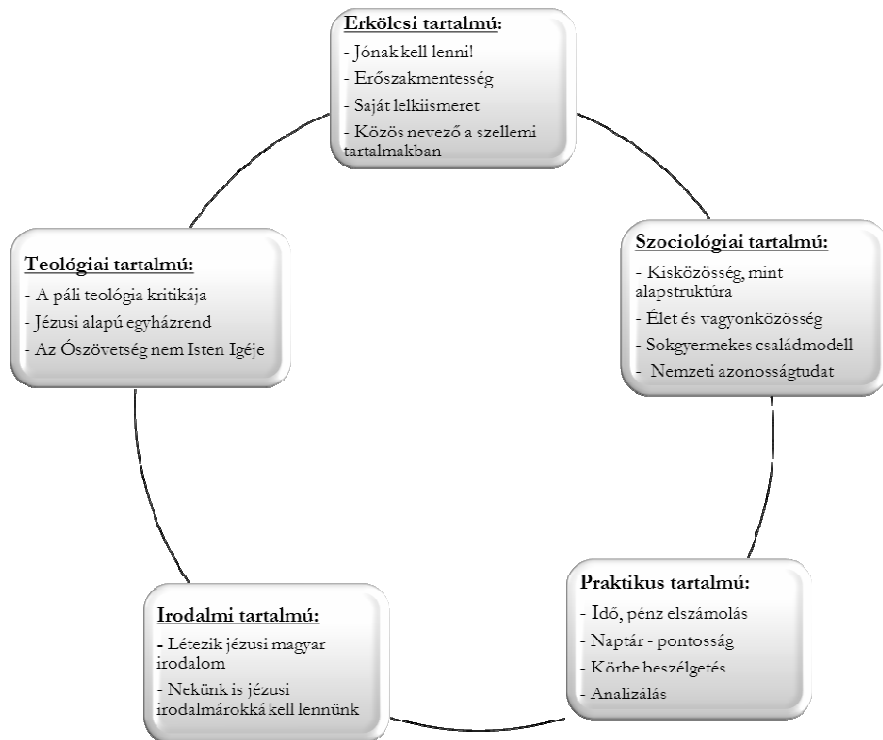
Előhang...

„Kialudt egy fákhya.
Egy messzire világító és meleget árasztó fákhya.”
(Tarnai Imre)

„Jó nagy temetést fogtok csapni...” - „Meglátjátok, hogy úgy megyek majd el, hogy egy kicsit még maradok!” - „Attól félek, hogy majd Odaát a Jóistent úgy látom meg, amint egy padon ül és zokog...” Ezeket mondogatta Gyurka bácsink az utóbbi időben, valahányszor szóba került a halál, az elmúlás, az odaát gondolata. Az első és a második állításában, lám, igaza lett: *felemelés* volt az és nem *temetés*, és úgy ment el, hogy még itt maradt. Arcvonása, hangorgánuma, megjelenése, egyszóval: lénye-ténye, még mindig jelenlévő, könnyűszerrel földidézhető. És ez a szerény kis kiadvány is afféle marasztaló kíván lenni. Ül még itt egy kicsit köztünk, Gyurka bácsi! Beszéljessünk még! Feléd indul a kör...

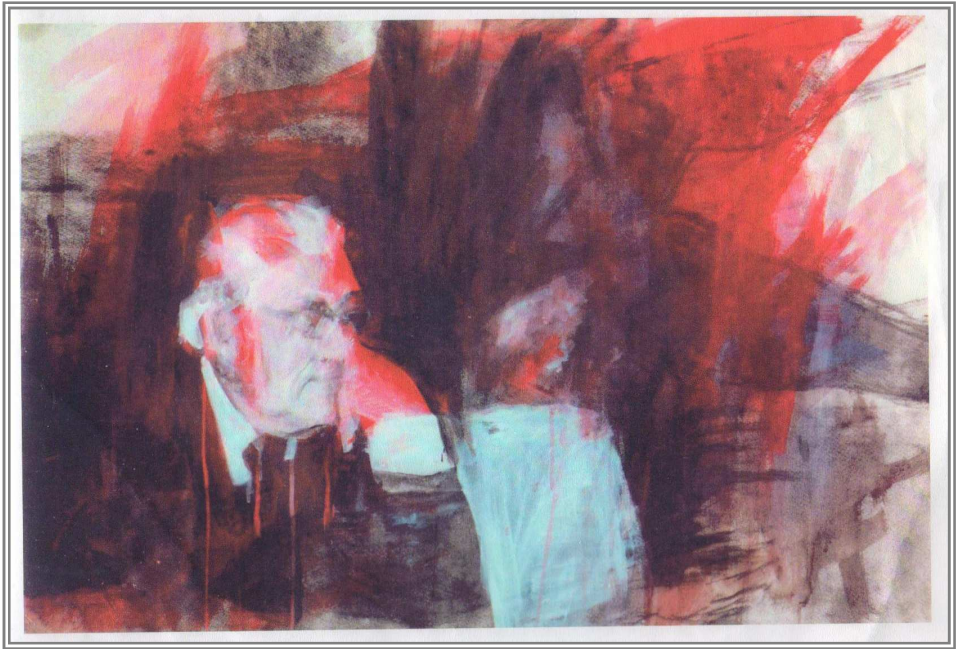
Az életműről átfogóan nem lehet még nyilatkozni, a mű még friss és most is, mint

mindig, még alakul bennünk. Mégis számomra valami körvonalazódik, ami még nem teljes, még nagyon szubjektív, még nagyon átgondolatlan, leülepedetlen. A tanítás számomra valami ilyesmi, ha tartalmát feltétlen ábrázolni akarnám:

A tanítások összetartó erejét számomra a Gyurka bácsi-féle radikalizmus jelenti. Mi volt ez a radikalizmus? Elsősorban az, hogy a dolgokat sorba állította: az egyik sorba az *igen*-eket rakta, a másikba a *nem*-eket. Élete, munkássága egésze során ehhez az általa vélt rendhez foggal-körömmel ragaszkodott – ebben kifejezetten erőszakos volt. Mindenhova elment ahová meghívták, de mindenütt ugyanazt mondta, mindenütt ugyanazok voltak az *igen*-ek és ugyanazok a *nem*-ek. Nem volt kétfajta szövege, amely udvariasan figyelembe vett volna a meghívók világnézeti, hovatartozási elvárásait. Ha meghívták a zsinagógások, ugyanazt mondta nekik, mint a jobbikosoknak. Ezért a meghívók, nem kapván meg a „hívószövegüket”, időnként mérgesek lettek, nem ezt

várták el. De eszi, nem eszi, mindig csak ugyanaz az egy volt a tarsolyban. Rém kellemetlen olyan szövegeket hallgatni, amik nem a saját rögeszméink megingathatatlanságát fényesítik. És az a pillanat is eljött diszkrét köntösében, amikor elkezdtek féltetni(!) a Bokrot Gyurka bácsinktól. Tökéletesen és jellemzően prófétai sors ez. Talán ennek a prófétai sorsnak kíván szerény emléket állítani ez a válogatás, amelyek - a válogató szerint - sajátosan *gyurkabácsisak*, *jézusi* elkötelezettségűek és igazán *bokrosak*.

„S akármennyire is lehetetlennek gondolom, hogy leváltjuk az Ószövetséget, s a második olvasmányt, mégis elmondom és leírom ezt, mielőtt meghalok. Talán majd ha fejre áll a multik világa, elkövetkezik egy jobb kor, amely hajlandó lesz végre szóba állni azzal, hogy készítsük az Úr útját, és tudni fogja, hogy bizony nem készítjük az Utat addig, amíg hangozhatik a szentmisében az is, ami Jézus előtti, a tolvajok, a rablók és a tömeggyilkosok hangja.”

(Mind tolvajok és rablók)

„Magamnak is volt istenélményem. Hallani ugyan nem hallottam semmit, de életem minden problémája megoldódott egy pillanat alatt. Hatására nagy-nagy háborgásom s helyemet nem találásom egyszerre megszűnt. Békesség költözött a szívembe, s úgy éreztem, hogy soha többet nem kell tiltakoznom semmi ellen, mert eltöltött az Isten, és minden jó és minden csodálatos.”

(Urunk megjelenése)

„Jézus tudta, hogy igéje (istenképe és emberképe) el nem múló érvényű. Tudta, hogy jobb, mint a zsidó vallásé, és még sem szakadt ki belőle. Pál kiszakította a zsidó vallásból a Jézusban hívőket, s elkészített egy komilfő (keresztény) vallást – nem rosszabbat, mint a zsidókét –, amely gond nélkül kiegyezett a hatalommal, Konstantinnal. Ez a vallás azért működött addig-ameddig, mert máglyán elégette azokat, akik mást tanítottak, mint az egyház. Az ezután támadó eszmék is mind a hatalom alapján működtek. Jézus (és nyomában a Bokor) fedezte fel, hogy Istennek nincs köze a hatalomhoz, kiváltságához, gazdagsághoz, uralkodáshoz, gyilkossághoz. Ez a történelem egyetlen említésre méltó paradigma-váltása. Nem kell másik isten- és emberképet keresni. Holnapra támadhat új felfedezője ennek a régi paradigmának, a jézusinak. Alighanem magán erőfeszítésből, miként Názáretben is, majd kétezer esztendő után a Duna-tájon is abból támadt.”

(Paradigmaváltás?)

„Nagyon csúnya világban élünk. *Termelj többet! Fogyassz többet! Költsél többet! Szerezsz többet!* – ezt halljuk mindenütt. S ezt kezdjük hallani belülről is. Legiava testvéreink

tőlem is azt kívánják, hogy mondjak Nektek itt ma mást, mint amit négy hete prédikáltam. Valami mást. Olyasmit, ami a Kossuth téren hallható. Tudnék olyat mondani, de nem akarok. 64 éve elsömisés képemre ezt nyomtattam: *Én pedig ne dicselkedjem másban, mint a mi Urunk, Jézus Krisztus keresztjében, akiben nekem keresztre feszült a világ, s én a világnak.* Tartom ehhez magam 64 év után is. Az igehirdetést a keresztről nem cserélem le arra, hogy követelem, hogy több lehessen a pénztárcámban.”

(Krisztus király Sasbalmon)

„Az egyház számára a *vértanúke-hitvallók* csoportja kellemetlen, mert – *tűlzők*. Ezek nem tudják, nem értik, hogy a trón és az oltár szövetségén kell nekik is dolgozniuk, mert az egyház számára mindenféle államhatalom megfelelő, amely lehetővé teszi az egyház működését. Mindszenty sem érti ezt. Ennek következtében az ellenállása miatt világhírűvé lett főpapot a Vatikán maga csalja ki az országból, s fosztja meg esztergomi érseki székétől. Az egyházi vezetésnek az okosan kollaborálók a megfelelő emberek. Ez az egyházi vezetés a békepapokat hamarosan elfogadja, s még inkább örömmel fogadja az államtól tanulás címén Rómába utazni engedélyezett személyeket. Feltételezni a Vatikán részéről azt, hogy nem tudja, hogy ezek kivétel nélkül beszügött, alaptalan és naivitás. A rendszerváltozás után II. János-Pál másodpercre azonos időt térdel és imádkozik a vértanú Mindszenty és a beszügött Lékai sírja előtt Esztergomban. Rendre a beszügött csoportjában levők kapják meg a püspöki székeket. Az előzőleges államhatalmi jóváhagyás feltételen feltétel.”

(Beszügött)

„Az, amelyen állva megszólítható minden ember. S ez csak az lehet, amire mindenki igent mond. Van ilyen közös nevező? Van. A lelkiismeretünk hangja. Erre hajlandó mindenki figyelni? Nem hajlandó rá, de ettől függetlenül azért csak hallja ezt a hangot. Ez a hang tartalmazza azt a nagy nyilvánvalóságot, amelyre senki sem tud önmagában – belül – nemet mondani. Ez az a nagy nyilvánvalóság, aminek tartalmát ki is kell mondanom. Nekem. Kimondom: Senkinek sem lehet joga semmiféle kiváltságra. Ezután pedig azonnal meg kell állapítanom valami nagyon szoros ide tartozót. Azt, hogy ugyanakkor – és természetünknel fogva – másra sem törekszünk, mint a kiváltságra. Anyánk kedvence, apánk kedvencei szeretnénk lenni, s nehezen viseljük, ha csak annyira becsülnek minket, mint testvéreinket. Kínójuk ezt a törekvésünket, ha kínójuk,,

(Közös nevező)

„A magam részéről nekem addig van kedvem élni, ameddig remélhetek. Ameddig remélhetek abban, hogy amit Jézus tanított nem csupán célparancs, hanem teljesítendő parancs is, s belepusztul az emberiség, ha nem teljesíti ezt a parancsot. S nem teljesíti, amíg mindannyian tanítványokká nem leszünk.”

(De litániának, annak lennie kell)

„Csak szavakat tudok mondani, melyek szentek a Bokorban. Uralkodás helyett szolgálni. Gazdagodás helyett szegényen, egyszerűen élni. Belső veszekedések és külső verekedések nélkül mindenütt békességet teremteni. Valaki egyszer azt üzent nekem, hogy vigyázzak, mert a kereszténység valami nagyon csendes dolog, és mi nagyon hangosak vagyunk. Mái g sem tudom, hogy jót üzent-e. Jézus nem akart hangos lenni, de mindig elmondta, hogy mi a kedves Atyjának, s a végén ebből halálos ítélet és keresztre feszítés lett. A Bokor az elmúlt jó félszázadban sem hangoskodott, s véleményét csak az egyházon belül mondta el, s mégis világra szóló ribillió lett abból, amit csináltunk. Nem tudom, hogy lehetséges-e a csendes kereszténység. Azt tudom, hogy Jézusnak nem sikerült. Ügyesebbeknek kell lennünk, mint Jézus volt? Nem hiszem. Inkább azt gondolom, hogy aki hűséges marad azokhoz a tartalmakhoz, melyeket ő tanított, az előbb-utóbb biztosan kihúzza a gyufát. S ezen nincs mód segíteni.”

(BNT 2007 – záró mise)

„Bár Jézus sohasem mondta magát Messiásnak, Péter annak vallotta őt. S a Messiás kivétel nélkül minden zsidónak annyit jelentett, hogy a Messiás dicsőséges uralkodó lesz Izraelben. S az optimista és eufórikus, a fiatal Jézus meg elmondja nekik, hogy emberek kezébe kell kerülnie. Mire Péter tiltakozik: Távól legyen ez tőled, Uram! Jézus pedig lesátánozza őt azon a címen, hogy nem az Isten fejével gondolkodik, hanem az emberekével. Tehát az optimista és eufórikus Jézus az optimista és eufórikus indulása után hamarosan pesszimistává lesz, és bejelenti egyszer, kétszer, háromszor és akárhányszor, hogy pályájának a Golgota a közbeeső állomása... Egy rettentő megcsúfolódás, melyben elhangzik majd a pesszimista szó: Atyám, miért hagytál el engem? A végállomás a feltámadás. De milyen? Titokban és lopva feltámadás, amely után már a mennybemenetel következik. Értsd: Jézus eltűnik a színről. Nincs tovább hely itt lent számára, mert ez a főpap és a prokurátor világa, s abban nincs hely Jézus-félék számára.”

(Optimista, pesszimista volt-e Jézus?)

„Irodalomtörténésznek indultam hetven éve. Ez volt az első szerelem, melyhez rendre, anyagához meg folyton-folyvást visszatérek, mert sokat mond nekem; olykor bizony többet, mint akármi más. Ilyenkor haza megyek. Honnan? A végső szerelemből, amely ma is tart. S innen felől nézek vissza Toldy Ferenc, Beöthy Zsolt, Horváth János és Nemeskürty István műveire. Toldyt még hallgathatta az egyetemen Beöthy, Beöthyt hallgatta Horváth, Horváthot meg hetven éve magam is, Nemeskürty pedig kortársam. A négy szerző egyetlen száz éven belül született: Toldy még kortárs volt Vörösmartynak, Beöthy Aranyinak, Horváth Adynak, Nemeskürty meg a múlt században születetteknek. Mind a négyen irodalomtörténészek. Tudják, hogy irodalmunk *latin nyelvűnek, egyházinak s közhasznúnak* indult, s csak jó két százada váltott *magyarra, profánra, szépirodalmira*. Négyük közül a szakma csúcsa máig Horváth János, aki hajlandó volt tudomásul venni, hogy irodalmunk nem ősmondáinkkal, nem Beöthy volgai lovasával, nem is a Szent Gellért hallotta magyarok szimfóniájával indul, hanem a Zobor-hegyen remeteszkedő Szórád latin nyelvű jámbor legendájával, annak aszkétikus gyakorlataival, hogy kedvében járjon Istenének – a jámbor. Nincs tehát pogány kori irodalmunk, legfeljebb ezer évvel későbbi, az Arany utáni, az elmúlt századi... – lesz majd nevezhető annak is; nem is tudom, hogy mennyi joggal.”

(Egyházi, világi, Jézusra emlékeztető...)

„Ha egyház és állam közé nem épül fal, egyikük sem töltheti be hivatását. Kezdetben vala a papkirály..., s a papkirály képtelen volt falat építeni a pap és a király közé, mert egyetlen személyben volt pap és király. Ez időben egyház és állam közé nem építhető semmiféle fal. Ha építhető lenne, nagy baj volna, mert a papkirály skizofrénias lenne.”

(Az egyházak és az állam)

„A Bokor – jogot nem ismerő jézusi közösség. Büszke arra, hogy lett, hogy megszületett, és folytatja a tanítványok életét a konstantini ezerhétszáz esztendő szünet után. Mindenekelőtt őszinte magához. Megvallja helyzetét a világban és az egyházban. A világ ma nem törődik vele. Lehet labanc vagy kuruc. Az egyház pedig bizalmatlan vele szemben. Nem is találkozik vele, legfeljebb egyházközségi szinten. Azt is megvallja a Bokor, hogy '89 után nem talál tanítványra. Az embereket kizsigereli a tőkés társaságok által meghatározott világ, lelki igényeit pedig vagy az egyházakban, vagy pedig valláspótlékokban, ezotériában, s hasonlóknban találja meg, ahol kiszolgálják lelki igényeit, de nem kell elkötelezett tanítvánnyá válnia, aki közösséget akarna gyűjteni Istennek.”

(Látni a valóságot!)

Szerencsém van. Próbáltam összeállítani a 2005. év eseményeit, és elővettem a Koinóniát, hogy az eligazítson. Nem ezért, hanem azért van szerencsém, mert emlékezetem úgy megromlott az utolsó hónapokban, hogy nagyon: nem tudtam magamtól 2006 decemberében, hogy mit csináltam 2005. januárjától 2005. decemberig. Ezért van szerencsém? Nem ezért, hanem azért mert a Koinónia 2005. decemberi számában találtam a Hamvas-glosszázásom végét. Tehát hamvasoztam a 2005. évben! Elővettem a 2004. évi Koinónia-kötetet. Hála Istennek, hogy Steiner Mikó bekötette az évi 10-10 füzetet. Sőt a 2003. évi Koinónia-kötetet is elő kellett vennem, mert 2004. év januárjában a hamvasozás még nem kezdődött el, csak 2003. októberében kezdődik. Meg lelett tehát állapítanom, hogy 2003. nyarán kezdtem a hamvasozást. Ha így áll a dolog, akkor nem rakhatom a 2005. év eseményei közé a Hamvas-glosszázást. Mit csináltam tehát 2005-ben? Hát persze, hogy a Bokortörténetet három kötetét. Leveszem őket a polcra, s ott találok az első kötet elején a dátumot: 2005. január 4. S a harmadik kötet utolsó eleménél, a 27. rész elején: 2005. december 21. Hát ezért volt szerencsém. Tudom már, hogy mivel töltöttem el a 2005. esztendő. Hát persze. Másfelől meg sírhatnékem lehetne – finoman szólva – emlékezetem megromlása miatt... Nem finoman szólva pedig elhü..ülésem miatt, de nem akarok közönséges lenni, inkább kipontozom a szó közepét, így is érthető, hogy mire gondoltam. Mind e műveletekre elment két órá. Sebaj, egy hónap múlva már 89. évemet taposom, ennyi idővesztéség ily korban már talán megbocsátható. Tehát megvan már a 2005. év eseménylistájának az eleje: írtam a Bokortörténet három kötetét. Mert hát biztos, hogy ez a legjelentősebb esemény benne. Mí? Az, hogy nézted a képernyőt? Bizony, bizony. A Te korodban már nem a szaladgálás, hanem csak az, amit ülve is lehet csinálni. Majd még összekaparak valami egyebet is Koinónia, Napló, Tájék alapján, de biztos, hogy ez a legjelentősebb. S melléktermékként megvan a 2004. esztendő eseménye is. Abban az évben hamvasoztam, megint három kötetben. A 2005. esztendő főleg azzal ment el, hogy megírtam: *E fiúból pap lesz ... – Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni... – Vagy bolondok vagyunk, s elveszünk egy szálíg...*, azaz a Bokortörténet köteteit. És még mivel? Előveszem a Naplót. Az év első száma az 57. Napló, az van ráírva, hogy a 2005. év elején. Az utolsó pedig az, hogy 78. Napló 2005. decembervég. Hú a mindenit... Mennyit kellett olvasniok testvéreimnek, akik megvették a füzeteket... 22 számot. Csúcsra járatam e vállalkozásom. Az 1. Naplóm ezt találom: 2000 augusztus 20 – szeptember 24, az 56. naplón pedig: 2004 december. Négy év és négy hónap alatt 56 füzet, s azt ezt követő 2005. évben 22 füzet. Persze, mert e 22-ben benne van a Bokortörténet is.

(Jászolba fektették)

„Jézus az etalonunk, s ő annak folytán írta be nevét a történelembe, hogy otthagya názáreti műhelyét, s elhitte maga is, elhitette a Tizenkettővel is, hogy velük valami va-

donatúj kezdődik az emberiség életében. Kezdődött? Életéből, amit tudunk, csaknem minden legenda és bizonytalan. Csak egy a történettudományosan megbízható: három éven belül a Golgotára került. Kaifás, a főpap, leállította a vadonatúj kezdeményezést: jobb a régi, a bevált! Harmadfél századon keresztül a tanítványok még kísérleteztek a folytatással: Kivégezte őket is az urak világa, meg elküldte őket szórakoztató iparába: birkózzanak a cirkuszokban az oroszlánokkal. Aztán jött Konstantin kora, és folytatódott a régi és jól bevált. Átvették a *tanítványok* (kiéi?) Kaifás szakmáját, és meggyújtották a máglyát azok alatt, akik másképpen gondolkodtak, mint amit a mindenkori urak gondolnak és akarnak. Helyre állt a régi szövetség: a tróné s az oltaré. De hát megmaradt a négy evangélium, és szövegét a múlt század közepe táján Debrecenben újra olvassák valakik, s elhitetik magukkal, hogy megvalósítható ez a szöveg. Meg kell tehát csinálni az Isten Országát!!! Ezek a valakik fiatalok és húszon- vagy tizenévesek voltak, egykorúak a jézusi Tizenkettővel. Csináltak is valamit: földalatti kisközösséget Debrecenben és mindenütt kicsi hazánkban. Nem tovább, mint Jézus a maga Tizenkettőjével, mert az ávó elviszi őket, és halált kér fejükre az államügyész. Négy-öt magyar összehajolt, s a mindenkori urak magyar és szocialista változata gondoskodott róla, hogy ne hajoljanak össze.”

(Szerkesztéségi találkozó)

„Dosztojevszkij, az orosz regényíró szembesül ezzel a kérdéssel. Az inkvizíció nagy alakja, Torquemada letartóztatja a 16. században újra megtestestülő Jézust, és megmagyarázza neki, hogy menjen vissza oda, ahonnan jött. Menjen vissza, mert a jóhír nem megvalósítható. Ami lehetséges, azt csinálja az egyház. Mi lehetséges? A hatalom megragadása, s az emberiség életének hatalmi irányítása. Pontosan az lehetséges, amit a Sátán felajánlott Jézusnak a pusztában, és amit Jézus visszautasított.”

(Csak ügyes a Sátán, vagy sikeres is?)

„Az boldog, akié az Isten Országá. Ezért boldog az Isten, boldog Jézus, és ugyanezért boldogok lehetünk mi is. Második megállapítás: akkor vagyunk mi emberek boldogok, ha szegények vagyunk, ha éhezünk, ha sírunk, ha üldöznek bennünket, ahogyan Jézust is üldözték. Harmadik megállapítás: Nem lehetnek boldogok a gazdagok, a jóllakottak, a nevető üldözők. Negyedik: Jutalmul kapják a mennyben ezt az országot, akik az első társadalmi csoportba tartoznak, a szegények. A második csoportba tartozók megkapták már vigasztalásukat a jelenben, és nem az Istentől kapták meg, hanem a maguk istenétől, a Pénztől. Őket bizony nem mondja Jézus boldogoknak, hanem jajt kiált feléjük. Miért teszi ezt? Azért, mert e második csoport nem kapja meg jutalmul a mennyben az Isten Országát.”

(Lebetünk mi is boldogok?)

„Aligha van magasztosabb imaszándék Jézusénál, de Jézusból a tanítványok csak kibokszolták ezt az imaszándékot. Nem magától mondta. Nem, mert Jézus tudta, hogy nem imából születik meg az ország, hanem szeretetből. S ez a szeretet a szexualitást ki nem kerülheti. A szeretet az egyneműek között csak halvány árnya annak, ami szökőárként tör ki, ha másneművel találkozunk. *Egy atya szeret, s egy atya szükségképpen férfi.* S a férfinak, ha szeretni akar, nőre kell találnia. S a falut énekélni tanító Daniel rá is talál Lénára. Nem ettől van Isten Országá, de az egész emberiségnek kell Isten Országot csinálnia, s az emberek egyik fele férfi, másik fele nő. És Isten úgy teremtett meg bennünket, hogy minden nő arra született, hogy szeressen egy férfit, és minden férfi arra született, hogy szeressen egy nőt. És képessé tett bennünket arra is, hogy szerelembé essünk, és gyermekeket akarjunk attól, akibe beleszerettünk.”

(Teljesül az Atya akarata?)

„Addig van Bokor, amíg azt csináljuk, amit Jézus. Tizenkettőt gyűjt, hogy megvalósuljon körükben, amit Isten vár az embertől. Amíg gyűjtjük a magunk Tizenkettőjét, és amíg egész életünkkel akarjuk, amit Isten vár tőlünk, addig van Bokor. Amíg ezt tesszük, biztosan a világ peremére szorulunk abban a világban, amely nem azt csinálja, amit Jézus. Nem tudjuk ügyesebben csinálni a jézusit, mint Jézus, aki keresztre került. Jézus Tizenkettője is hamarosan kifulladt, azaz váltott arra, amit elvisel a világ. Mi is ki vagyunk téve a kísértésnek, hogy váltsunk, de jó volna, ha nem váltanánk arra, ami a világban lehetséges. Keresem a biztosítékait annak, hogy ne váltsunk arról, amit Isten vár tőlünk. Ne váltsunk arra, amit mai világunkban elvárnak tőlünk.”

(Addig van Bokor...)

„Hősöm egy fiatal hölgy, Vincze Bori, aki most hét éves. Nagyszüleit negyven esztendeje ismertem meg. Géczy Gabi, mire negyven éves lett, szült tíz gyereket Vincze Bandinak. Az elsőt Péternek hívják. Péter felesége, Kati, az elmúlt nyári Bokor-nagytáborban megsúgja anyósának, Gabinak, hogy várja már ötödik gyermekét. Péter húga, Eszter egy hétvégre elviszi magához a négy gyereket: két fiút, két leányt. Kihallgatja beszélgetésüket, mely arról szól, hogy fiú vagy lány legyen ötödik testvérük. A fiúk fiút akarnak, a lányok lányokat. Ekkor szólal meg hősöm, Vincze Bori: Mindegy, hogy mi lesz, mert nekik úgyis nyolc testvérre van szükségük. S még azt is elmondja Bori, hogy neki is nyolc gyereke lesz majd: négy lány és négy fú. A lányai

nevét már tudja is. El is sorolja a négy nevet. A fiúkéból még csak egyet tud. Az Benedek lesz, mert így hívják Bori tíz éves bátyját is. Amíg van Géczy Gabi, Vincze Bandi, Péter és felesége Kati, amíg van Vincze Bori, addig nem fú el minket az idők zivatarja, addig még lesz az Istennek olyanja is, aki magyarul beszél.”

(Beköszöntő a Hegyvidéki Trianon Társaságban)

„Nem tudtam nem elvállalni, hogy beszéljek Rólad. Ha Rólad sem beszélek, akkor nincs miért élnem. De hát mit tudok én Rólad? Semmit. Istent nem látta senki, én sem. De most van 71 éve, hogy elmentem Érted Vácra piarista noviciusnak. S Te lettél a családom. Te, akit nem láttam soha. Érted mentem oda, akiről nem tudok semmit. Te hívtál? Nem tudom, de úgy éreztem, hogy el kellett oda mennem. Ha nem mentem volna el, most nem szólhatnék itt Rólad. Mit tudok Rólad mondani? Reménykedem benne, hogy vagy. Hogy vársz. Hogy haza vársz. Magadhoz. Tudom, hogy vársz? Nem tudom, s nincs ember, aki tudná. Elmondhatom, hogy remélem én is, amit mások is remélnék. Elmondhatom, hogy bizony megkísért a gondolat, hogy semmibe megy a reményem.”

(Kicsoda az Isten?)

„Andikánk, a Bokor Nagyasszonya, 1972 nyarán írhatta a Bokor-himnuszot. A Bokor '72 nyarán, káptalanfüredi közös nyaralásán – úgy emlékszem – már énekeltük. Mintha '72 szeptemberében vittem volna el őt vonaton Debrecenbe, hogy befeküdjön az ottani klinikára. A klinikát körülvevő erdő egyik padján ültünk egymás mellett, és adtam fel neki a nagybetegek szentségét. A '72. év Karácsonyi Ajándékának első kötetének, a Puer natus címlapjának hátsó oldalán ott van Margit testvérünk szép kézírásával-kottájával a himnusz első strófája.”

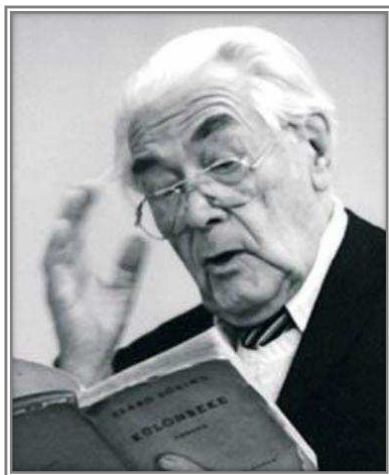
(Bokorhymuszunk)

„Jézus számomra az etalon. Az az Ország számomra az etalon, amelyről ő beszélt. Abban boldogok a szegények és boldogtalanok a gazdagok. Most hetven éve Szekfű Gyula meghívta egy délutánra hozzánk, az egyetemre Veres Pétert. Hallgatósága sorában ültem én is. Egy mondatára emlékszem még: Mert az nyilvánvaló, hogy a társadalom polgári rétegeiben pusztul, paraszti rétegeiben meg szaporodik. Van hazánk-népünknek még szaporodó rétege, vagy csak pusztuló, önpusztító? Kérdőjel van mondatom végén. Mert urak mindig lesznek felettünk. Kibírjuk őket valahogy.

Nem érdekesek. Csak az az érdekes, hogy szülünk-e még, vagy be kell fordítanunk a nemzet címerét. Azzal a reménnyel jöttem Közétek, hogy itt nem urakkal találkozom. Jézus – gondolkodásunk átalakítását kívánta tőlünk: bűnbánatot, életünk megjobbítását. A hatalom urai nem foglalkoznak ilyesmikkel. A nemzet jövője szempontjából ők semmit sem számítanak. Csak azok számítanak, akik más valamire is képesek, mint ami az uraktól várható. Nem az elpusztulásunk, nem a magunkat elpusztítás, hanem az élet folytatása, továbbadása, a csilingelő gyermekkacagás számít.”

(Jobbik)

„Rettenetesen szégyellem magam, hogy a *keresztények*, a *nem-jézusiak* – a világ szemetjévé lettek. Hazánkban is azokká lettek. A jézusi embereknek nem ilyen a termékenységi rátájuk. Nem 1,2, hanem 3,2!!! Jöjjön el a Bo-kor, azaz az Isten Országáa megteremtésének legújabb kísérlete.”

(Termékenységi ráta)

„S most magamat kérdezem: Lehet tekintély nélkül élni? Nem lehet. Hiszünk szüleinknek, s ha nem hiszünk, megégetjük a kezünk, amikor a forró kályha vasajtájához nyúlunk, s megtanuljuk tőlük, mi válik javunkra. És felnőtt korunkban is hiszünk annak, aki úgy szeret minket, ahogy a szüleink. Elhagyjuk érte anyánkat-apánkat. És

hiszünk abban, aki azt reméli, hogy mindannyian az ő szerelmes lányai és fiai vagyunk, ahogyan Jézus is az Atya szerelmes Fia volt. Megtanuljuk Tőle, hogy nem tehetünk olyat, amit nem kívánunk magunknak. Azt, hogy nem uralkodhatunk másokon. Azt, hogy nem lehet három cipőnk, amíg él olyan a földtekén, akinek csak kettő van. Azt, hogy nem döngölhetünk bele senkit sem a betonba. Mondhatom mindezeket a színéről is. Feltétlen hittel hiszünk abban, aki arra tanít minket, hogy mindenkit szeretnünk kell.”

(Tévedhetetlen)

„Szép május elsejém van. Azért csak van, mert még csak délelőtt tízet mutat az óráám. De már a tegnap este is nagyon szép volt. Ebéd után volt valami megbeszélni valóm Józsisal, s megkérdezte tőlem, hogy lennék-e főcelebráns az esti házi misénken. Ismerhettek: hogy ne lett volna kedvem. Még nem volt olyan az utóbbi 90 esztendő folyamán, hogy én visszautasítottam volna egy beszélési lehetőséget. Mert a főcelebráns beszélhet is. Nálunk öt percet illik beszélni. Én illetlen voltam ez alkalommal: negyed óránál is többet beszéltem. *Nyelveken szőltam* (lásd ApCsel 2,4): héberül, görögül, latinul, olaszul, angolul, franciául, németül és még magyarul is. Az elmúlt napokban piarista nemzetközi tartományfőnöki találkozó volt házunkban. Az olasz tartományfőnök még nem utazott haza, s így ő is koncelebrált. Amit magyarul mondtam, nem értette szegény.”

(Pepével beszélgetek)

„A világnapok sorában számtalan, az állatokkal foglalkozó ünnep alakult ki, s felmérve a „konkurenciaharcot” mindegyik keresi saját arculatát, amellyel újat és különlegeset nyújt. Az állatok világnapját 1931-ben Olaszországban hívták életre – olvasom az Interneten, melyikünk hamarabb, majd megvívja érte a harcot az olasz meg a magyar Tudományos Akadémia. Az itáliai kezdeményezés célja – a vadon élő állatok pusztulásának megfékezése volt. Később a kör tágult, minden állat védelmét felvállalta, a világnapok szaporodásával párhuzamosan viszont egyre inkább a velünk élő állatok kerültek a középpontba. Eredeti időpontja október 4-e, Assisi Szent Ferenc halálának évfordulója. A rendalapító Szent Ferenc az állatok védőszentje, aki a legenda szerint nemcsak értette az állatok nyelvét, hanem beszélgetett is velük. A szervezők a leggyakrabban október első vasárnapjára szervezik a programokat, hogy minél több emberhez eljusson üzenetük.”

(A magyar faj világnapja)

„Pál elemzése arról a világról, amelyben élt és működött, érvényes a mi társadal-
munkra is. Pontos helyzetfelismerő készségének és éleslátásának arra kell indítania
bennünket, hogy komolyan vegyük az általa javasolt megoldásokat, amelyek
segítségével a kereszténységet a változás hiteles eszközévé kívánta tenni. Az a
kereszténység, amelyet Pál hirdetett, nem vallott kudarcot, mivel megvalósítására még
csak komoly kísértet sem történt.”

(Akkik csodálják Pált)

„Kedves Testvéreim! A Magyar Népköztársaság 1952 december 9-i, a Magyar Püspöki
Kar 1982 június 9-i, a Hittani Kongregáció 1987 április 30-i ítéletei után tudomásul
veszem a Bokor képviselőtének 2008 november 22-i ítéletét is. Együttal visszaküldöm
az 1996-97-es KV 1997 augusztus 30-án számomra adományozott Bokor-arany-
nagydíját. Ami pedig az általam okozott anyagi kárt illeti, talán kárpótolja a Bokrot,
hogy tulajdonába került a Bokorporta és a budavári ingatlan. Budapest, 2008.
adventjén testvéri szeretettel: Bulányi György.”

(Válasz)

„Arany azt mondta Széchenyiről, hogy mikor ez magát nem tudta szeretni, ő meg
szerette pusztuló fáját. Vigyázzunk és virrasszunk nagybeteg nemzetünk ágyánál! S
hajoljon össze itt is és ott is négy-öt magyar, hogy megtanácskozzuk, hogy mit kell
tennünk, hogy bele ne pusztuljunk e halálos kórba! Isten segíteni fog, ha virrasztunk.
Én is Veletek akarok virrasztani, hogy megmentsek a haláltól nagybeteg
nemzetünket.”

(Pilisszántó)

„Mikor '64 szeptember 14-én a Vatikán 70 évre titkosított megállapodást kötött
hazánkkal, ezt követően az AEH megüzenhette Lékai bíborosnak, hogy én nem az
állam ellensége vagyok, hanem az egyházé. S miután '52-ben az államügyész kötél általi
halált kért fejemre, '82-ben saját egyházam is megvonta tőlem a nyilvános papi
működés jogát. Működtem tovább nem nyilvánosan, kisközösségekben, mert elért
minden kisközösségünk – akármelyikünk nappali szobájában. A bazilikát, se a

budapestit, se az esztergomit nem igényeltük. Templomot sem építettük fennállásunk 64 éve alatt egyet sem, ahogyan Jézus sem épített egyetlen templomot sem. Neki jó volt a folyópart, meg a bárka a tavon, ha sokan jöttek őt hallgatni. S ennek ellenére élünk, és olyan a termékenységű rátánk, ahogyan elmondtam. Ezért adtam előadásomnak azt a címet, hogy mit tehetünk ma és holnap. Mi, magunk, a magyar nemzet. Akárki is van kormányon, akárkinek a fején... az akármi. Mit tehetünk? Azt, amit a Bokor is tesz. Immár 64. éve. Mit? Ölel. Kit? Mindenkit, aki hagyja magát ölelni. Nem számítanak számunkra azok, akik egyébbel foglalkoznak. Majd kiértják magukat, akik nem ölelnek.”

(Mit tehetünk ma és holnap?)

„Életem, nem tudom, hányadik évében szólít magához engem a Jóisten. Csak annyit tudok, hogy egyelőre még nagyon jól érzem magam köztetek. Ha ez megváltozik, akkor kérn fogom Őt, hogy engedjen már engem is odaára azok közé a testvéreim közé, akik már hazajutottak.”

(Jézus királysága)

„Testvéreim, hallottuk, hogy jászolba fektette a gyermekét. Honnan tudta ezt Lukács evangélista? Hát Máriától, a gyermek anyjától. De nem találkozhatott vele. Úgy tudja a mai teológia, hogy Jézus időszámításunk előtt 7 évvel született, s hogy 30-ban halt kereszthalált, tehát 37 éves volt akkor, Mária pedig legalább 50 éves. Lukács pedig a 80-as évek elején írta evangéliumát, amikor pedig Mária túl lett volna már századik esztendején. De Mária elmesélhette ezt gyermekeinek, Jézus féltestvéreinek. Csakhogy azokkal sem igen találkozhatott már Lukács, mert addigra már vértanúhalált haltak. De hát a szájról szájra szálló hagyomány csak eljuthatta hozzá, hogy Mária jászolba fektette gyermekét.”

(Éjféli mise)

„Jézus nem azzal törődött, hogy Kaifás mit csinál, hanem azzal, hogy nekünk mit kell csinálnunk! Ha valaki arra szánja magát, hogy végiggondolja, hogy nekünk mit kell csinálni – ebből mindig Golgota lesz. Ha tudom, hogy a Gyurcsánynak nem azt kell csinálni és kimegyek a Kossuth térre, abból csak háború lesz. De ha azon spekulálok, hogy mit kell nekem csinálnom – és például Visnyeszéplak jön ki belőle –, az

számomra sokkal veszedelmesebb foglalkozás. Valami mást kell tehát csinálni és ennek két feltétele van: a tartalom és a forma. A tartalom az, hogy nem verekszünk, nem vagyunk gazdagabbak, a forma pedig az, hogy nem parancsolgatunk, s hogy nem én vagyok egyedül az okos. Egy húszéves megkérdezi, hogy „Gyurka bácsi, milyen érzés az, amikor a közösségben tizenhárman ülnek össze és tizenketten leszavaznak?” Hát nem jó, de hát én nem tudok mást mondani, mint amit belül hallok, ti pedig nem tudtok mást mondani, mint amit ti hallotok belül. És szent a béke köztünk, bár mindnyájan leszavaztak.”

(Kilencven év tanúsága és tanulsága)

„Csak azon fordul a magyar társadalom hosszú távú megmaradása, hogy a magyarok is szülnék annyi gyereket, mint a cigányok. 1945-ig a magyar államnak ehhez semmi köze nem volt. Akik gyereket születtek, azokat felnevelték a szüleik. Voltak gazdagok és szegények, ahogyan mindig is voltak, ameddig csak történelmi emlékezetünk terjed. Csak azért akarhatnak a cigányok Cigány-országot, mert Jézus nélkül akarnak élni a magyarok, s ennek a következménye, hogy nem szülnék, hanem csak felelőtlenül lefekszenek a pap áldása nélkül. Jézusi kisközösségeket kell létrehoznunk, amelyekben testvértáncre penderülünk minden Jézust akaró emberrel. Hozunk-e létre magyarokból és cigányokból jézusi kisközösségeket? Én elkezdtem 2009-ben, ahogyan 1945-ben is elkezdtem létrehozni magyarokból. Akkor olyan kevesen voltak még a cigányok, hogy nem is találtam a Piariban, a Svetitsben, a debreceni egyetemen csak magyarokat. 2050-ben már a cigányok lesznek a többség? Nem késtünk még el semmivel. Van még közel félszázadunk a testvértáncre penderülésre.”

(Miért nem szül a magyar gyermekeket?)

„A Bokor szolgálatmegtagadói közül elsőnek Merzát ismertem meg. 1919-ben születtem, 45-ben indul a Bokor, de Bacsá Erzsó hamarosan elviszi hírünket volt hitoktatójához, Orosz Árpíhoz Miskolcra, ahol papoknak is tarthatok lelkigyakorlatot, így aztán 51-ben a Miskolcra Debrecenben érkezők már mindent tudnak. Egyszerűen csak átigazolnak, s otthonra lenek a Bokor debreceni közösségeiben. Hosszú szünet következik hamarosan. De 67-ben már építem a Csátárkát, melynek kertjében-faházában otthonra lel szombat délutánonként Jóska és három gyermeke is. 70-re újraéled az Öregek I. nevű közösség – s meglep, vagy nem lep meg –, s e közösségünk tagjával, Jóskával tíz további közösségi élet után... folytatódik a habánok és a nazarénusok által kezdeményezett szolgálatmegtagadás. Nem voltak irtalmasok a Habsburgok Jakob Huterrel, Mária Terézia sem – akár a madéfalvi, akár az alvinci megtagadókkal – és Ferenc Jóska sem a nazarénusokkal, s Kádárék sem velünk a

folytatókkal, mert még a II. Vatikáni Zsinat idejében egymás nyakába borul a Kreml és a Vatikán. Ennek következtében pedig 1964. szept. 14-én a Vatikán és Népköztársaságunk 70 évre titkosított részleges megállapodást köt egymással, melynek egyik pontja az, hogy a hazát pedig meg kell védeniük azoknak, akik a hazában laknak, ha férfiak, ha nők... Ami pedig tíz éven keresztül azt jelenti, hogy a férfi és női bírák közölhetik a vádlottakkal: magukat saját püspökeik is elítélik! Kik képviselték Jézust? A püspökök? Nem, a vádlottak, a gyilkolási szolgálatot megtagadókat. Jézus nagyon mást értett a szolgálaton, a doulián. A maga szolgálatát, melyet a Golgotán fejezett be. S azt mindenkiért tette. Az pándoulia volt. Adassék tisztelet azoknak, akik ebből a jézusi szolgálatból három évre vagy több, vagy kevesebb időre kivették részüket.”

(A szolgálatmegtagadás 30. évfordulóján)

„Józsue meg volt elégedve Istennel, és még jobban Kölcseynek, mert felhozta őseinket a Kárpátok szent bérceire, s Bendegúz vérének különb országot juttatott, mint a zsidóknak, bár Isten nem válogat sem személyek, sem nemzetek között. Mindegyik nemzet eleve kedves Neki, hiszen mindnyájan a gyermekei vagyunk. Az egyedek között sem válogat, még a mihaszna alkoholisták, dohányzók is elfogadhatók Számára. Alighanem még a világhódító *nagyok*, a sándorok és károlyok is kedvesek Neki, bár azoknak azért kijár már egy kis ejnye-bejnye, mert Isten guszthusával nem egyezik a gyilokszer, meg a pénz, amivel az evilági hatalom megszerezhető. Az asszonyok viszont aligha vannak megelégedve Pállal, mert úgy gondolják, hogy házasságban vagy azonkívül, ha már egyszer kinőttek a gyermekorból, nem kell alávetniük magukat senkinek, csak a lelkiismeretünkön keresztül megszólaló Istennek. Nem kell engedelmeskedniük a férjüknek sem, hanem megbeszélni közös dolgaikat s azokban egyezsége jutni - ennyi a dolguk.”

(Kijfordulunk-e magunkból?)

„Magam is ezt az utat akarom járni, ezért veszek 91. évemben is földet Budaváriban belterületen, ahol építkeznie lehet annak, aki a földből akar megélni. Ez a politika az, amit a legteljesebb jézusi jó lelkiismerettel lehet csinálni. Csak egy feltétele van. Lemondani arról, hogy meggazdagodjam. De ez feltétlen feltétel. Mert boldogok a szegények, az övéké a mennyek országa, és jaj azoknak, akik gazdagok akarnak lenni. Nem azért, mert feltétlenül pokolra kerülnek. A poklot elkerülhetik, mert nem tudják, mit cselekszenek. De a gazdagodni akarás következtében kipusztítják magukat az 1,2-es termékenységi rátánkkal. És reménykedem is. Kipusztíthatják magukat az európai és észak-amerikai keresztények. Megérdemlik sorsukat. A napokban késve megyek vacsorázni, s találok ott egy színes bőrrű papot. Bemutatnak neki. Ő is bemutatkozik.

Elmondja, hogy nigériai és számuk 140 millió, de nem mind katolikus... Csak 60 millió a katolikus... Csak!!! Lehet úgy politizálni, ahogyan Jézus is politizált.”

(Politizáljon-e a Bokor?)

„36-ban született, de akkor én még nem foglalkoztam vele. Arra ott volt Orosziban az apja meg az anyja. Én 36-ban pályázatokat készítettem a piaristáknál jutalom és dobogói megdicsőülésem reményében. A főgondom pedig az volt, hogy piarista magyartanár is akartam lenni, meg hogy akkoriban a mátyásföldi kislányok elmondhatatlanul szépek voltak. S nem volt megoldás. Akik megtalálták rá a megoldást, azokról nagyon csúnyákat gondoltam. Laci is e feltalálók közé tartozik majd. *Én is bűnrészese leszek majd benne.* Valakik nem tudnak ezért nekem sem megbocsátani. Hozzáadok a 36-hoz 18-at. Ha nem bukott meg, akkor Laci 54-ben érettségizett. Még ekkor sem foglalkozom vele, mert a magyar Gulág látogatása foglalja le időm. Jelszavunk: Ismerjük meg hazánk börtöneit! Aranymise 50 év után szokott lenni, levonok a 2009-ből ötvenet: 59-ben szentelték. Itt sem bukott meg. A vizsgákon felmondott mindent úgy, ahogy írva volt, különben nem szentelték volna fel. De megtették. Ergo... Csak bizalmi személyeknek mondta el kétségeit. Lacikám, idejében kezd el írni a te *E fiúból pap lesz...* történeted. Én már túl voltam a gyémántmisémen is, amikor Virág Mária biztatására hozzáfogtam. Van Neked Ágimúzsád! Nem ösztönöz rá?”

(Ko. Laci aranymiséje)

„A Szűz méhében fogan és fiút szül. A neve Emmánuel lesz, azaz velünk az Isten. Izaiás szavát: "Az Úr elküldött engem örömhírt vinni a szegényeknek, a szelídeknek, az elnyomottaknak" ez az Emmánuel magára értelmezi a názáreti zsinagógában. És elkezdődik ez a szegényekhez küldetés már a betlehemi éjszakában. El, mert az angyali sereg a pásztorokat küldi el elsőül hozzá. Jeruzsálem előkelőit, a királyt, a papi fejedelmeket, az ároni papságot, az előkelőket, a lágyruhásokat, a gazdagokat nem értesíti. Inkább a pásztorokat. Ezek voltak közel hozzá. Emmánuel közéjük ment megszületni. Az ő világukba. Az alkalmi istállóul használt barlangba. Oda jött el az ég Királya.”

(Hatvan éve írtam)

„Amikor Vajkból István lett, elrendelte, hogy minden tíz falu állítson templomot. Ma már van mindegyikben. A hitújítás okán akár három is, bár alig kétszáz ember lakik

errefele egy-egy községben. Pap annál kevesebb. Míg élt a szomszédban az öreg pap, hozzánk is eljött Trabantjával Budaváriba három hetenként... Őt község volt rábízva, szegényre. De meghalt, s a szomszéd "kollégának" most már tíz falut kell ellátnia. Falut? Inkább csak azt a néhány kedves idősebb asszonyt, akik füle még meghallja a harangszót. Elég gond is a püspöknek az "állomány-megőrzés", mármint az épületeké. Ha nincs elegendő államségély, bizony előbb-utóbb lepusztulnak a múlt században vagy még régebben épült kicsi templomok. Haj, jaj!"

(Bokor-Jeruzsálem)

„A kinyilatkoztatás kétségtelessé teszi, hogy `Atya és Fiú kapcsolata nem csupán az atyaságok és fiúságok ősmintája, hanem `ősmintája minden egyéb emberi vonatkozásnak is; családon belül és családon túl egyaránt. Maradjunk a családon belüli vonatkozásoknál. A fentín kívül még három jelentés-vonatkozás van benne: testvér és testvér, anya és gyermeke, férj és feleség kölcsön vonatkozása; elhagyva mint kettőzéseket - az atya és leánya, anya és fia, anya és leánya, fiútestvér-fiútestvér, nőtestvér-nőtestvér, fiútestvér-nőtestvér kölcsönvonatkozásokat. A testvér-testvér kölcsönvonatkozás kevésbé bensőséges, mint az atya-fiú; s anya-gyermek vonatkozás egyenrangú az atya-fiú vonatkozással. Ezzel szemben `a férj-feleség vonatkozás a kinyilatkoztatás világában, s azon belül Jézus ajkán is `magasabb rendű vonatkozás, mint az atya-fiú kapcsolat.”

(Részletek az istenkép vonatkozási pontjaiból)

„Az ember gondolkodó lény. Gondolatait másokkal is megosztja. Magam is gondolkodó lénynek ismerem magam. Meg is osztom másokkal gondolataimat. 50 éves koromra megírtam a KIO-t, a *Bokor zöld-filozófiáját*. Saját nemzedékének általam legtehetségesebbnek vélt tagja el is olvasta. Ezt mondta róla: *Ha ma nem is jegyzik a tőrszén, valamikor a szakmámban mindenki erre fog hivatkozni*. Harminc éves volt, amikor ezt mondta. Aztán kiábrándult belőlem s a KIO-ból is. Negyven évesen azt mondta, hogy a Bokorban agyimosás folyik. Fülem hallatára, s egy nyilvános előadásban. 55 évesen meglátogatott. Emlékeztettem rá, mit mondott 15 évvel korábban. Mondott valamit. Nem volt számomra fogható a tartalma annak, amit mondott. Kértem: írja meg a Koinóniában ezt az agyimosás-témát. Nem vállalta. Ma is becsülöm őt és szeretem is. Azt hiszem, hogy ő is így viszonylik hozzám.”

(Hiszek egy mindentadó Atyában?)

„Láttuk, hogy az Atya szeretete a Fiú iránt adásban nyilvánul meg. Mégpedig a magának semmit vissza nem tartó adásban. Mindent odaad a Fiúnak, úgyhogy az Atyának semmi birtoka sincs, ami ne volna a Fiúé is. Az Atyának ezt az adását logikailag megelőzi Fiút-látása. A kinyilatkoztatás által megrajzolt férfi-nő viszonyban a férfi a maga számára előzően meglátott nőhöz szintén ilyen jellegű adással közeledik. Istennek a teremtésben adott kinyilatkoztatása, azaz az emberi személyiség, az emberi lélek igénye – ugyanebbe az irányba mutat. A férfi ugyanis, minél teljesebben ember, azaz minél inkább a merő és nemiség fölé emelkedő, annál inkább ily jellegű odaadásban képes megtalálni önmagát, annál inkább csak ebben talál teljes értékű kielégülést.”

(Részlet...)

„A rövid távú sikertelenség persze még nem biztosítéka a hosszú távú sikernek, hiszen sok okon lehet egy élet rövid távon sikertelen. Csak a jézusi értelemben vett Országot-építő élet sikertelensége biztosítja a hosszú távú sikert. Aki belenéz tehát Jézus szemébe, szóba áll azzal, hogy rövidtávon sikertelen lesz az élete, de semmiképpen sem tud szóba állni azzal, hogy hosszú távon is sikertelen legyen az. Semmiképpen sem, mert hosszú távon azt akarja, hogy nyomos legyen az élete itt, e földi téreken, hogy a sikertelenség életáldozata gyümölcsöt teremjen, és szebb, Istennek tetszőbb és Istent inkább akaró legyen az a világ, amely majd lesz akkor, amikor ő már nem lesz ebben a világban. Ily módon az Országot építő emberek számára nem közömbös a kérdés, hogy mik a feltételei annak, hogy az életünk hosszú távon sikeres élet legyen. Régtől fogva megszoktuk, hogy a döntő fontosságú kérdéseket mindig Jézussal akarjuk megválaszoltatni. Most is az ő életművét akarjuk vallatóra venni, amikor keressük annak feltételeit, hogy életünk hosszú távon sikeres legyen, hogy nyomos legyen a pályánk, az a sikertelen pálya, amit itt a földön bejárunk.”

(Jézust várva)

„Én adtam őket össze, már azt se tudom, hogy melyik templomban. *(A péceliben, Halász Bandi bácsival és Havasi Gyuszi bácsival...szerk.)* Aztán meg örültem az Isten áldásának, amelyik bizony bőségesen csöpögött az égből. Hosszú ideig kijártam hozzájuk misézni Érdre, aztán leszoktak rólam, vagy én leszoktam róluk. S ma már az a helyzet, hogy legfőljebb az első hat Király gyereknek tudom a nevét, a többiét nem. Azt tudom, hogy az elmúlt hónapokban egyet közülük, a Mártát elvittem Visnyeséplakra, hogy lásson olyasmit is.”

(Náci és Zsike)

„Hiszek az egy Istenben. Hiszem, hogy nem volt soha kezdete, és nem lesz soha vége. Hiszem, hogy időtlenül létezik. Hiszem, hogy láthatatlanul és tapasztalhatatlanul létezik, és hogy nem olyan, mint a látható és tapasztalható világ. Hiszem, hogy nincsen létrehozó oka, mert időtlenül és anyagtalanul önmagától létezik, Ő az önmagában való Élet. És Tőle van minden, ami van. Elettelen és élő, és minden Tőle kapta a létezését. Ő a teremtő oka mindennek, ami van. Hiszem: hogy az Isten – szeretet. Hiszem, hogy az Ő senkitől sem kapott, időtlenül birtokolt élete – a szeretet élete. Hiszem, hogy az Ő élete a szeretet közösségi, családi élete. Hiszem, hogy az Isten időtlenül odaadja teljes önmagát. Hiszem, hogy aki odaadja önmagát, az, az Atya. Hiszem, hogy akinek odaadja önmagát, az a Fiú. Hiszem, hogy az, akít az Atya odaad a Fiúnak – az a Lélek. Hiszem, hogy a mindent odaadás nem áll meg a Fiúnál. Hiszem, hogy az Atyától a Lelken keresztül, s ezzel a Lélekkel megajándékozott Fiú visszaadja teljes önmagát az Atyának. Hiszem, hogy a Fiúévá lett Lélek eközben visszaáramlik az Atyához. Hiszem, hogy ebben az időtlen és szünetet nem ismerő áramlásban áll fenn az Isten szentháromságos élete.”

(Hiszekegy...)

„Tegnap este újra megnéztem a tévében Szörényi Levente és Bródy János rockoperáját: *István, a király*. Közben gyorsan jegyeztem, hogy el ne felejtsem: ... mennyit ér az ember, ha készül véres győzelemre... oly távol vagy tőlem és mégis közel... Veled, Uram, de Nélküled... Mai délutáni látogatóm is hallgatta a rockoperát s azt mondta, hogy neki a *távol s közel* szavak a transzcendenciára hívják fel figyelmét, amely érvényesül az immanencia ellenére is. A szerzőpáros aligha erre akarta felhívni a figyelmet, hanem arra a nagyon ellentmondásos viszonyra, amely Krisztus és István között feszül: véres győzelemre készül István a vérontást nem ismerő Krisztusért... Ezért a kérdés, hogy mennyit ér az ember. Ezért van István *távol és közel* Krisztustól, s ezért van *vele is, nélküle is*.”

(Tiszai Napló)

„Sűrű és gazdag volt szeptember utolsó hetének vége. A hét elején Egerben voltam, s fürödtem az ottani testvérek szeretetében. Volt 25-én este egy misénk, melyet két óras nagy beszélgetés előzött meg. Úgy érzem, összefortunk. Mert nem lehet a lámpást

letakarni. Annak világítania kell, akármibe is kerül a meggyújtás Jézusnak, meg a tanítványainak is. Nem maradhatnak az Isten dolgai rejtekben. S aki rejtegetni akar, annak a végén nem marad semmije. Lukács 8, 16-18 volt a textus, s úgy érzem, megértettük, hogy miről is van szó benne. Áldja meg Gizike munkáját az Isten, meg a testvéreieit!”

(Őszi Napló)

„Nagyon megbotránkoztató dolgot fogok mondani. Jézus szeretett sarkítani. Kik beszélnek sarkosan? Akik magyarul akarnak beszélni, közérthetően, félreérthetetlenül. Csak a főpapok, írástudók és vének kívánták pokolba Jézust? Szó sincs róla. Az alpapok, a falvak zsinagóga-elöljárói, a kisvárosi tisztos polgárok is. Mindazok, akik nem szeretik a harsány prófétákat, s akik arról énekelnek, hogy nem lesz mindenkor így. Mindazok, akik tudják, hogy úgy lehetne bizony holnap is, ahogyan ma van, ha az ilyen Jézus-félék nem köpnének bele a levesükbe azzal, hogy holnapra megforgatják az egész világot. Mindazok a fal mellett járók, akik számára az élet nem egészen elviselhetetlen, s akik e rokonhelyzetük következtében találkoznak a főpapok, az írástudók és vének barátságos tekintetével. Az a sarkítás, hogy ezekről a gyalogjárókról Jézus nem beszél, csak az aktív, hivatásos gyilkosairól, akik a 72 tagú nagytanácsban egyenként a halálára szavaznak. Akiktől nem kértek szavazatot, azokról Jézus nem beszélt. Jézus számára ezek szerint kik a gyilkosok? Akiknek ez a mesterségük. A hatalomgyakorlók. A kiközösítők. Tehát éppen a főpapok, az írástudók, a vének.”

(A két fiú)

„Ko. Lacinak nem voltak illúziói, ő nem volt naív. Mi lett volna, ha én sem lettem volna naiv? Ha nem írok Ratzingernek '86 nyarán, s nem küldöm azt el neki a generálissal? Írtam és elküldtem, s tíz év alatt ugyanúgy elfoszlott minden illúzióm, ahogy Lacié. Bánom, hogy elküldtem, s alkalmat adtam egy megállíthatatlan hazudozás- és hallgatás-sornak? Nem bánom. Vénen is lehet tanulni. Illúzióim következtében tehettem azokat a jókat, amiket tehettem az eltelt tíz évben. Nélküle már rég halott lennék és megkeseredett. Talán Gromon Bandi útjára jutottam volna, ha nem is ugyanúgy, mint ő. Nincs nagyobb ellensége a jézusi ügynök az egyháznál.”

(2006.)

„E komplex változás legszembeszökőbb jele: az egyházak erőfeszítései, hogy újraformálják hűségüket az evangéliumhoz. E hűségnek a benső élet megújulásában és az emberek közti hiteles jelenlétben kell megmutatkoznia. Az erőfeszítések elején találjuk a II. Vatikánum és az egész ökumenikus mozgalom indítását arra, hogy az egyház megszabaduljon a római jognak a történelem során az egyházba behordott nehézségeitől. De a pápa-hivatal új orientációja csak az egyház bensejéből és egy új egyházkép jelentkezéséből adódhatik. A Péter-tiszt részéről az önelégültség magatartása naponta lesz egyre inkább az elszigetelődés, a hitelességihiány és elutasítás az okozója. Még kevésbé körvonalazhatódnak a pápaság problémái egy teljesítményorientált racianalizmus szűk keretein belül. A bíborosok kollégiuma és a római kúria remélt internacionalizálása sem hozta meg a várt gyümölcsöket. Közben meg nem lehet észre nem venni, hogy a római pápa-hivatal a katolikus világon belül és kívül kiemelkedő jelentőségre tesz szert – mégpedig nemcsak intézményi, hanem szellemi és teológiai vonatkozásban is. Legalább tíz százada e hivatal a tűfok, amelyen keresztül fűződik a kereszténység megannyi nagy eseménye – jó és rossz egyaránt.”

(*Giuseppe Alberigo*)

„S mi lesz akkor, amikor ég és föld elmúlik? Hogyan folytatja létét az emberiség, akár akkor, amikor meghal, akár akkor, amikor nem lesz már több emberi élet a földön s az égben sem, mert hát ezek elmúlnak? E földi életünk folytatásról aztán gondolkodhatunk úgy, ahogy hallottuk az első olvasmányban Dániel prófétától, de gondolkodhatunk másképpen is. Magam azt gondolom, hogy halálunk pillanatában átkerülünk egy másfajta létezési módba, mint amiben itt élünk. Milyen ez a másfajta létezési mód? Különböző a miénktől. De milyen? Az Istené, az ő létezési módja. Az meg milyen? Nem ismer változást, nem ismer időt. Hogy ez milyen létezési mód, erre csak szavunk van: nem-változó, nem időbeli, azaz változatlan, időtlen. Azért mondom, hogy csak szavunk van rá, mert ennek a szónak: változatlan, időtlen – nincsen számunkra megragadható értelme. Mi csak azt a létet tudjuk tartalommal

felruházni, amely változik, amely időben él. A változatlan, időtlen létezésről csak egy ostoba képünk van, alighanem moziban láttam egyszer: elszakad a filmszalag ping-pongozás közben, s a játsszók megmerevednek a szakadás pillanatában, s az idő végezetéig úgy maradnak ebben az utolsó pózban, állapotban. Mi arra gondolunk, hogy nem ilyen az Isten létezési módja, hanem olyan, mely képessé teszi őt s azokat, akik ebben a létezési módban élnek, hogy fogadják ott azokat, akik hozzá, hozzájuk érkeznek. És képessé teszi őket arra, hogy hatásokat gyakoroljanak azokra, akik a rajtuk kívül levő világban élnek, gondolkodnak, dolgoznak és szeretnek, azaz mireánk, és hogy várjanak minket. Egy szóval az a létezési mód, az Istené is élet, melyben van hatásgyakorlás, van tevékenység, van szeretet. Hangsúlyozom: mi csak ilyesfélét tudunk gondolni Isten létezési módjáról.

(Ég és föld elmúlnak, de az én igéim soha el nem múlnak...)

„Csak jöttél Jézusunk, hogy elmondjad nekünk, milyenné kellene formálnunk a világot, hogy az hasonlítson arra, melyből eljöttél. Remélem, hogy hamarosan lakást mutatsz nekem abban a világban, amelyből közénk jöttél, s akkor majd látom. S remélem, hogy valamikor ott majd találkozunk, és ti is látjátok. De mivel ennél többet nemigen árultál el róla, s még nem kaptam meg a behívót, csak arról tudok én is beszélni, amiről Te beszéltél itt-jártadban. Arról, hogy milyenné kellene formálnunk ezt a világot, hogy az hasonlítson arra, melyből ide jöttél. S mivel késik a behívó, alighanem csak olyasmiket tudok mondani azoknak, akik hallgatnak engem, amiket már sokszor elmondtam. Így járnak a hűségesekek. Eszik, nem eszik, nem kapnak mást.”

(Nem innen való)

„Nem tudok Bokor-dogmákról, s nem is sulykolom azokat. Érvényben van az alapállás számomra, bár az el nem dönthető kérdésekben (Van-e Isten? Jézus Isten-e?) nem érdemes vitát nyitni, mert hitek fognak csatázni, nem érvek. Az ateista a teistát meg nem győzi, és fordítva. A trinitárius az unitáriust meg nem győzi, és fordítva. Magam mind a négy álláspontot tűrhető szinten képviselni tudom, s két álláspont mellett optálok; azaz vallom, hogy létezik Isten, s hogy Jézus az Atya örök fia.”

(Hozzászólás közösségünk „politika-vitájához”)

„Nem vagyunk akárcik. Ismeri mindegyikünk sajátmagát, s tudja magáról, hogy sohasem akart kevesebbet tenni Istenért, mint amennyi tellett tőle. Meg kell vallanunk, hogy most sem akarunk kevesebbet. Tömény jó akarat ez a Bokornak nevezett társaság, egy fajta barátság az Istenben. Tesszük, amit tudunk, megyünk arra, amerre tudunk. S ha valami bajunk van, hát az csak az, hogy nem tudjuk eléggé, hogy mit és merre. Jó hatvan esztendő áll már mögöttünk. Vértanúink vannak, és börtönviseltjeink, s mindannyian elviseltük, amit el kellett viselnünk Értetek, Atya és Fiú és Lélek és Mária. Mit? A másodrendű állampolgárság keresztjét. És eddig még nem panaszkodtunk miatta. Ez a mi dicsőségünk és Golgotánk egyszerre és ugyanakkor. És e dicsőséges és fájdalmas múltunk ellenére sem látjuk tisztán ma, hogy mit tegyünk és merre menjünk.”

(Karácsony 2006-ban)

„A II. világháborúban másfélmillió magyar pusztult el: háborúban, bombázásban, hadifogságban, népirtásban – Auschwitzban és Bácsbezdánban. Nagy-nagy többségük, a nemzsidó-magyarok – magyarok meg mind emberek voltak. Megkérdem: a levelet író *hívó értelmiségieket*, hogy kinek hisznek? Ha netalán Jézusnak hinnének, akkor mindegy, hogy kit gyilkolunk. Bánják meg tehát, hogy beléptek a minap a Natoba, hogy bevonultak '68-ban Dubcek ellen, hogy beléptek a Varsói Szerződésbe, hogy akasztottak a Köztársaság-téren '56-ban, hogy hadat üzentek '41-ben a félvilágnak. Bánják meg, mert a kardnak a hüvelyben van a helye, mert megragadóik kard által pusztulnak el, s mert csak a szelídek öröklik a földet – ha Jézusnak hisznek. A Héber Biblia szerint hihetsz, kedves Zolikám abban is, hogy ki kell irtani minden falravizelőt Kánaán földjén – ahogy irtják is őket a Héber biblia alapján álló és nem álló értelmiségiek és nem-értelmiségiek... Nekem jogom van tiltakozni ellene, mert a minden gyilkosság ellen tiltakozó Jézusnak hiszek, s ennek a hitemnek élni akaró ember vagyok – rabként, segéd munkásként, nyugdíjasként, egyházfelekezettől elvetettként, és színelég visszafogadottként. Mivel én Jézusban hívó vagyok, nekem fáj a kiontott embervér, ha zsidóé, ha zsidó ontja azt. Ebből a hitből kicsit más perspektíva nyílik, mint a levelet író hívőkéből.”

(Endreffy levél)

„Valamikor. Mikor gondoltam magamról, hogy tudom: hány óra? Úgy ötven-hatvan-hetven évvel ezelőtt. Láttam – mert benne voltam – a mátyásföldi egyházközség életét. Végigregölttem cserkészeimmel a szabolcsi falvakat, s mellékesen Zoltán Palinak összerögöltünk '47-ben egy Barankovics-párti képviselőségét is. S Debrecenben s az

ország bármely városában megmozdult ifjúság, férfiak és nők, amikor '48 körül magyarázni kezdtem nekik a *nem-szalón Krisztusról* és a kisközöségekről. A java papok mind velem voltak, s csak a jezsuiták terjesztették rólam, hogy biztosan zsidó vagyok, s ebből magyarázható nagy-nagy *nyugtalanágom*. A püspökök kissé óvatosak voltak, de megszelídítettük többnyire azokat is. Egy egészségesen és egységesen lélegző egyházban éltem. A fogoly bíboros is rangot adott bátorságunknak. A békepapok, a Rákosival *megegyező*, azaz neki engedelmeskedők még erős kisebbségben voltak akkor."

(Emberhez méltó teológia)

„A betlehemi gyermek tehát elváltoztatta a világot – ahogyan hallottuk. Lapozok tovább a vastag könyvben, s rábukkanok a prohászkai elmélkedések egy másik rég olvasott, de jólismert szövegére: *Körülálljuk a kisded Jézus jászolát, aki magáboz hnta a nemzeteket, s aki megvilágítani jött a népeket, és kérdezzük: Honnan van az, hogy ez az Epifánia – megjelenés a betlehemi éjszakában – nem lett hóditóbb, hogy annyi millióhoz el nem jut? Kin múlik ez, s mit kell tennie, hogy Jézus legyen az Úr a földön?* E szövegrészletben pedig mintha Prohászka valahogy úgy látná, hogy nem eléggé változtatta el a betlehemi gyermek a világot!"

(Hóditó epifánia)

„Az ember játssza a maga szerencsétlen játékát: engedelmeskedtetni akar másokat, többet akar birtokolni, mint a másik, s agyba-főbe veri a többit, ha nem teszünk úgy, ahogy akarná. Hát ennek az a vége, hogy se béke, se üdv. De az, hogy az Isten bezárkózik a mennybe, s maga fosztja meg az embert a békétől és az üdvtől – ez a teljes képtelenség. Nem is tudja megtenni. Hiszen Ő maga a Békesség és az Üdv. Miért? Azért, mert nem ismeri az engedelmeskedtetést, hanem mindenkinek szabadságot ad: tegye, amit a szíve diktál. Mert nem ismeri a többet birtokolni akarást, hiszen a Szentháromságban közbirtokosság van: az, hogy ami az enyém, az a tiéd is; s ami a tiéd, az az enyém is, mert ott sohasem *ült el a miénk nevezet*. Miért maga a béke és az üdv az az Isten, aki van? Mert nem ismeri a verekedést, mert nincs puskája, nincs atombombája, nincs 12 légiója. Megmutatta akkor, amikor hagyta, hogy a főpap elveszejtse az Isten Fiát."

(Új évi prédikáció, 2002.)

„A nagy tekintélyű Jelenits István, volt piarista tartományfőnök bírálja Bulányin keresztül a hitükért börtönt is vállaló papokat, mert sokszor "hiúságból, gőgből, türelmetlenségből" választották a hősie megoldást, "nincs bennük elég alázat, megértés és felelősségtudat mások iránt. Sokszor egyszerűbb hősnek lenni úgy, hogy (...) vállalom a börtönt például, és azután ezzel meg van oldva a kérdés." (Katolikus Krónika, 2001. augusztus 14., M 1.) Becsukom a szememet. Elképzelem, hogy Jézus Krisztus, aki ott ül az Atya jobbján, Jelenitset olvasva most azon gondolkozik, hogy a hiúság, gőg, az alázatosság hiánya, a mások iránti felelőtlenység miatt vállalta-e az "egyszerűbb megoldást", a keresztet..."

(Csendes éji Napló)

„Úgy képezem Jézus életében, hogy egészen 33 esztendő koráig föl nem hagyott az ács szakmával. Hát imádkozott ő reggel-este, imádkozott evés előtt - elvés után. Szombaton elment a zsinagógába, voltak azok az eszközök, amelyekkel a készenléti állapotot biztosította. Egyszerre csak hallott valami hangot. S amikor meghallotta ezt a hangot, akkor kulcsra zárta az ácsüzem ajtaját, földugta a kulcsot az ereszetbe, hogy ott megtalálja és elindult kelet felé Keresztelő Szent Jánoshoz és bemeřitkezett. És följött a vízből és negyven napra elment a pusztába és aztán csinálta azt, amiből akkora ribillió lett, hogy a főpap három esztendőn belül azt mondta, hogy nem, Jézuskák nem sétálhatnak az én fölségterületemen, ahol én vagyok a főpap. Golgota, Golgota, Golgota..."

(Zénó újmiséje...)

„Azt lehet valakitől elvenni, ami az övé. Tőletek vétetik el az Isten Országá. Kiktől? A zsidóktól, vagy csak e nép uralkodó rétegétől? Főpapok, írástudók és vének a nagy vesztesek? Csak ők lehetnek, a zsidóság nem, mert abba a Tizenkettő is, meg Jézus is beletartozik. (Nem használ többes szám első személyt, mint némely igehirdető: amikor nagy gorombaságot készül mondani, azt használja, mert ezzel egy kicsit elveszi a dolog élet: hiszen magáról is állítja, amit mond.) Nem azt mondja Jézus, hogy *elvéteik tőlünk, zsidóktól az Isten Országá.*”

(A gonosz szőlőművésokról)

„A keresztény tanítás szerint a létezést azért kaptuk, hogy Istennek éljünk. Ha ezt a felkínált lehetőséget választjuk, akkor az életet választjuk, s a testi halál bekövetkeztével ezt az életet folytatjuk odaát. Ha nem Istennek élünk, akkor már idelent a halált választottuk és a halált éljük, s a testi halál pillanatának bekövetkeztével ezt a halált folytatjuk odaát is. Ismerjük Jézus példabeszédét az öt okos és az öt bolond leányról - középkori magyar nyelven: az okos és balga szüzekről. Az előbbieknak van olajuk, az utóbbiaknak nincs. Kielemezhető a példabeszéd értelme. Az okosok azért nem adnak a balgáknak olajat, mert az olaj nem adható, azt csak adásokra felhasznált étellel lehet megszerezni. Amikor a Vőlegény megérkezik, a balgáknak nincs olajuk, nem tudják lámpásukat meggyújtani, s így nem tudnak a Vőlegény elébe menni. A Vőlegény nem is engedi be őket a menyegzőre, a második életre.”

(Fent mint lent)

„Egyszerűbb ateistának lenni, aki azt gondolja, hogy harapásra lettünk teremtve. És egyszerűbb jámbor kereszténynek lenni, aki bizakodik Isten kifürkészhetetlen akaratának teljesedésében, s abban, hogy az mindent megold közreműködésünk nélkül is. S jóval nehezebb Jézus tanítványának lenni, és követni őt. Abban, amit csinált. S úgy, ahogyan csinálta. Hátha valóban Isten fia volt!? S ha az volt, akkor tudta, hogy Merre Menjek!?”

(A hetvenszer hétszer nevetésesen kicsi szám)

„A nyolcadik boldogság így hangzik: Boldogok akiket üldöznek az istennektetszés miatt, mert övék a mennyek országa. De Jézus – Máté szerint –kilencedik alkalommal is előhossa a témát. Mégpedig így: Boldogok vagytok. Mért? Három okon is. Közeli tanítványai számára tisztázni akarja, hogy miben áll az üldözés, amiben részük lesz: majd gyaláznak és mindenféle rosszat hazudnak rólatok miattam. Tisztázni akarja, hogy mit érez az, aki boldog: örüljeteK és ujjongjateK, mert jutalmatok bőséges a mennyben. S végül tisztázni akarja, hogy mindez nagyon is természetes, mert a tanítvány csoportos folytatása egy korában egyéni szakmának, a prófétaKnak: mert így üldözték azokat a prófétaKt, akik előttetek éltek. Igen, az Isten tolmácsának lenni az emberek között – kicsit furcsa szakma. S az az érdekes Jézusban, hogy mindenkit meghív rá. S még olyan is akad, aki vállalkozik rá. Amikor jó negyven éve, az évi zárszámadás után a Tempo szövetkezetben kiosztották a részesedést a nyereségből a dolgozóknak, nagy ünnepélyt rendeztek nekünk valamelyik jeles hotelben, s a szállító munkások is klakkba-frakkba öltöztek. Az egyik dolgozó előadott ott egy csasztuskát rengeteg versszakkal, amelyek refrénje ugyanaz volt. Igazán nem illik ránk a refrén,

vagy talán mégis? De eszembe jutott, hadd mondjam el! Ez volt a refrén: Én nem hiszem, hogy normális vagyok.”

(Nyolc boldogság)

„Hát mire gondolt Jézus? Mit kell nekünk sóznunk? Megmondta. Nem a levest, hanem a világot. Tata is beletartozik a világba. Elkezdjük hát Tatán, s ha jól megsóztuk, átme gyünk Tatabányára is. Onnan meg a szomszéd vármegyébe. Aztán az egész Dunántúlra. S ha már az Alföldet, Tiszántúlt s az északi vármegyéket jól megsóztuk, elmegyünk a Felvidékre, Kárpátaljára, Erdélybe, Moldvába a csángókhoz, meg a Vajdaságba, Horvátországba, Ausztriába... mindenüvé, ahol csak magyarokat találunk, s mindent jól megsóznak. Házakat, földet, embereket. Aztán továbbme gyünk, s megsózzuk az egész világot. De kinek van ennyi sója? Honnan veszünk ennyit? Nem tudom. Én csak annyit szerzek be, amennyi nekem kell a sózásra. Több mint hatmilliárd ember él a Földön, jusson nekik is sózni való, sózzanak ők is.”

(Ti vagytok a világ sója!)

„A Bokor '89-ig a maga körén belül tudta, mi az erőszak, mi a hazugság, mi az igazságtalanság. Nem ment a tudásával az utcára. Magunknak mondtuk, amit mondtunk. Ennek ellenére párt és egyház mindent megtett azért, hogy megsemmisítse. Ma is csak magunknak mondhatjuk, amit megtanultunk Jézustól, Ha tesszük is, amit tanultunk, üzembiztos a Golgota valamelyik mai formája. Imasátor, szórólap osztogatása aligha méltó hozzánk, az Érted vagytok-nak sincs helye a téren... Ott a Szerezz! a jelszó, nem a Szeress! Eltehetetlenedtünk. Kevésnek tartjuk, amit teszünk. Pótolandó a hiányt, valakik elmennek a térre, valakik otthon maradnak. De ez a kettő egyre megy. Mielőtt ezt a választ megírtam, elolvastam a KIO 127-131 numerusait az Evilági országról. Ha Te is elolvasnád, talán megérted, hogy mért azt válaszolom, amit. Én is elkerülhetetlennek gondolom a robbanást. El kellene kezdenünk azt az életet, amely fenntartja majd kiskorú gyermekeinket. A robbanás után majd kialakul az erőszak új rendje. Abból is ki kell maradnia annak, aki őrzi Jézus örökségét.”

(Eltehetetlenedtünk)

„Szentmisével kezdtük az érettségi találkozásainkat. Alig egy-kettő volt, aki áldozott rajtuk. Könnyekig meghatottan hallgatták viszont osztálytársaim a szentmisén a

nálunk évtizedekkel fiatalabb soros iskolaigazgatók emlékezéseit iskolánkra, régi tanárainkra. Látszott, hogy készültek beszédjükre az igazgatók. A nyolc év alatt volt egy grófunk is: Zichy, és két bárónk. Egy zsidóból lett iparbárá s egy máriateréziás báró. Az elsőnek (Kornfeld) apja vagy nagyapja a hazai gazdasági életet lendíthette fel, a másodiknak apja vagy nagyapja csinált valamit a háborúban - parancs nélkül, a maga szakállára. Ha nem sikerült, hadbírótság elé állították, ha sikerült, akkor Mária Terézia rendet kapott: báróságot. Báró Heim Miklós osztálytársunknak apja az első világháborúban tűntette ki magát. Ez a Miklós csak egyszer nősült, sok gyermeke volt és áldozott a szentmiséken. Katolikus magyarok voltunk. A hazáért halni is készek. Inkább Kölcsey Himnuszától hatódtunk meg, mint a pápaitól. Munkára, kötelességteljesítésre és becsületre neveltek minket. Akinek csak elégségesre sikerült az érettségije, az is jól megállta helyét, ha egyetemre ment. És mentünk csaknem mindnyájan. Rang volt az iskolánkba járhatni. Ez volt az Iskola a folyó partján.”

(Iskola a folyó partján)

„És lemondtam a focirol. Kényszerből ugyan, de otthon ülő gyerek lett belőlem. Csináltam azt, amit otthon ülve lehetett csinálni... S ebből lett, hogy nyolcszor szólítottak ki az évvárón. Az utolsó nyáron könyvkötővel beköttem gépelt írásaimat. Elvittem magammal Vácra is. Közröhej lett belőle, mert be kellett írni egy közös leltárba, hogy mit hoztunk magunkkal, s be kellett írnom: saját műveim nyolc kötetben. Ezt a csomagot kapták Vácon. Ezt adták át szüleim 1936. augusztus 26án délután.”

(Jámbor szülők gyermeke?)

„A férfitvél válás kényszerített: valamikor abba kell hagynom, hogy kezicsókolomot köszönjek a férfiaknak. De hogyan? Nem lehet váltani csak úgy. Mit mondjak: alázatos szolgája? Ez sem ment. Helyette következett a semmit sem mondás, de a nagy ívű leemelése a diáksapkának s a mély meghajlás. Innen igyekeztem eljutni az alázatos szolgája köszöntésig. Nem volt könnyű a váltás a gyerekkorból az ifjúéba. S a Jó napot? Azt úri ember úri embernek nem mondta. Ez a köszöntés osztályon kívülre szólt: postásnak, boltosnak, borbélynak. A néma korszak eltartott tán egy évig, s aztán jöhetett az első és bátortalan ásszolgája. Piaristákkal nem volt köszönési problémánk. Diák a tanárának Laudétur Jézusz Krisztusszal köszön, ha megvénül is, mint Emil nekem 77. évében. Nem jön más a szájára. A tanár meg ráfeleli: Ineternum. Kivétel volt a folyóparti iskolában dr. Para Imre, aki köszöntésünkre barátságosan felemelte a kezét, s ezt mondta: Szervusz, fiacskám! Bár ez olyan világiasnak tetszett.”

(Magunk most eltemetjük a világnak...)

„Mit tanultunk? Nehezen tudom már összerakni a tantervet, de megpróbálom. Első számú tanárunk a magiszter úr volt. Mit tanított? Latint meg németet. Hiába gyötröm az agyam, hogy mit tanultunk a német nyelv címén, csak annyi jut eszembe, hogy preparáltunk egy ismeretlen szerzőjű s problematikus műfajú, talán némileg szépirodalmi könyvet, amely nem csigázta fel érdeklődésünket. Annál keményebb volt a latin, mert órától-óra kaptunk egy adagot Pirchala Latin nyelvtanából, mely részletesebb volt, mint amit mi nyújtunk nyolc esztendőn keresztül a gimnáziumban, a Reibner félénel. Két hetenként dolgozatot is íratott velünk a magiszter úr, s dolgozataim a Vörös tengerre emlékeztettek, amikor kijavítva visszakaptam. Funkciótlan volt ez a Pirchalatanulás, mert a latin órákon, csak egyházi latin szövegeket olvastunk, a Rend Reguláit és Konstitúcióit, s ezekben pedig nem szerepeltek azok a klasszikus gyönyörűségek, melyeket Pirchala úr Horátiusnál s Tacitusnál talált. Némileg vigasztalt, hogy Sántha Gyuri dolgozata is piroslott időnként. Gyuri védte a megoldásait, de a piros tinta maradt a magiszter úr kezében. Én minden további nélkül elfogadtam ítéletét: legyen csak az vöröstenger..., mert a nyelvekből teljes gözzel tanultam a németet meg a franciát.”

(Többé nem akarom kinyitni a számát)

„S lett egy imádságom, amit minden nap elmondtam egyszer. Évtizedeken keresztül, talán még a börtönökben is. Lefekvés előtt. Naplezárónak, amikor kibújtam a reverendából, s letérdeheltem az ágyam mellé. Latin nyelven, és oly szépen folyt, amilyen szépen egy imádságban kikultúrált nyelven egy szívből jövő imádság folyhatik. Olyan ez az imádság, mint amelyet 48 körül írtam, meg 72 után közösen írtunk a Bokorban - magunknak. Aki ezt írta, annak nagyon kellett szeretnie a Jóistent, s én most csak azt kérem, hogy tudjak méltó műfordítást készíteni szövegéről: Mindenható örök Isten, te aki engem, méltatlan szolgádat, nem érdemeim, hanem irgalmas nagyrabecsüléssed alapján meghívni méltóztattál erre a fajta életre, Egyszülött Fiad érdemeire és drága Vérére, a Boldogságos Szűz és Szentatyánk, Kalazanti József közbenjárására alázattal könyörgöm, engedd meg kegyesen, hogy ebben a szent elhatározásomban soha meg ne gyöngítsen a gonosz ellenség próbálkozása, meg ne rontson a testem vagy a szeretet szüleim iránt, el ne tántorítson rokonok tanácsa, meg ne rettentessen a félelem a nehézségektől, el ne ragadjon a világ hiábavalósága, meg ne zavarjon rossz társaság, ne gátoljanak szenvedélyeim, ne törjön meg semmiféle szenvedés, s végül meg ne rontson semmi ördögi sugallat. És te, aki adtad, hogy akarjam, add, hogy tudjam is, és meg is tegyem, ami a te szent akaratomnak tetsző. Különösen pedig add meg, legióakaróbb Istenem, a céлом eléréséhez szükséges képességeket, hogy életem végéig a magam és a többi lelkek üdvéért, s még inkább a te dicsőségégedért minden fogvatkozás nélkül dolgozhassam. Amen.”

(Ez a gyerek teljesen átszellemült)

„A Kalazantinumban jó volt élni. Nekem való világ volt. 5.³⁰ kor keltünk, 5.⁵⁰ től – 6.⁵⁰ ig a kápolnában elmékedtünk, misét hallgattunk. Utána reggeli s szobánk rendberakása (beágvazás) következett; majd 7.¹⁵ től – 7.⁵⁵ ig az első teológiai óra - ma úgy mondanók: a nulladik órában. A második évben már egyetemre is jártunk - párhuzamosan tanultuk otthon a teológiát, az egyetemen meg a szaktárgyainkat -, s a Múzeumkörúton kellett lennünk 8.¹⁵ re. 13.²⁰ kor mentünk újra a kápolnába, majd ebéd, újra kápolna, aztán intéztük az előljárókkal ügyeinket, mentünk a házi könyvtárba. Még szunyókálhatunk is a szobánkban. Ellenőrzés csak ennyi: nagypapa háromkor koppanthatott egyet ajtónkon, s a koppantással együtt már be is nyit: nem hevere valamelyikünk az ágyon? Délután kötelező párosban egy jó félóra - egyórás séta hat óra előtt. Este 7.¹⁵ kor teológiai óra. 8.⁰⁰ től – 8.²⁰ig összejövetel, amit a Nagypapa tart. Utána vacsora, s ezt követően szabad idő 9.¹⁵ ig. Utána kötelező szilencium, 10 kor villanyoltás, s 5.³⁰ig lehet aludni.”

(Szűk lesz neki Macedónia?)

„Megállapítottam, hogy azt az igazolást, amelyre én vágytam a piarista szerzetesi formában nem kaphatom meg. Én csak arra vagyok képes, hogy piarista legyek. Az pedig, amire vágyódtam, azoknak jár jutalmul, akik mindenről le tudnak mondani

Istenért. A kontemplatív szerzeteseké, akiknek csak egy feszület, meg egy biblia van a szobájukban, s vezeklő övvel meg egyéb ilyenekkel kínozzák magukat. Én azonban csak arra vagyok képes, hogy a 24 órából még egy felet odaadjak Istennek, és itt térdepeljek a kápolnában. Nagyon szerettem a tudományt, a kultúrát, az irodalmat, a nyelveket, a teológiát is. Mindezeket képtelen lettem volna magam mögött hagyni. Én csak piarista tudok lenni. Ilyen vagyok. Selejtes. Képtelen vagyok a többre. Majd holnap délután megint betérdelek egy fél órára.”

(Szerelmes lenni az Istenbe)

„Nem tudok szenvedély nélkül élni. A szenvedély nélküli élet nem méltó az Istenhez. Nem méltó az emberhez sem. Mit akarhatott ez a derék bencés mondani? Alighanem azt, hogy a politikát rá kell hagyni az urakra. Rá kell hagyni az előjárókra. S ha engedelmesen azonosodom döntésükkel, akkor tudom mondani jobb ügyhöz méltó buzgalommal a zsolozsma és a szentmise szövegeit. Azzal a tudattal, hogy folytatom ezáltal a megváltás művét. Csakhogy az om mani padme hum csak zsongít, a titokzatos om szótag. Csak kikapcsol a világból. Csak megszünteti a vágyat, a szenvedélyt. Csak a nirvána felé visz. A zsongítás keresztény megfelelői pedig elterelik a figyelmet a jézusi tennivalókról, s megtanítanak arra, hogy a kérdéseknek nincsen immanens megoldásuk, csak transzcendens. De végső soron mindegy, hogy Nirvánát mondok vagy Feltámadást, mert mind a két esetben imaszöveget mormolok ahelyett, hogy tenném Atyánk akaratát. Pedig az lenne az eledelünk, hogy teljesítsük azt. Jézus élete szenvedélyes élet volt. A Máté 23 megújuló jajai is mutatják. Ezek a jajok nem hagyták őt békén imádkozni. A békés imádkozás negyven napjából pusztító szenvedély lett. Még Francesco is azzá lesz végrendeletében...”

(Lehet szenvedély nélkül élni?)

„Schwartz Elemér tisztában volt velem. Az egyetlen kollokviumomon is beszélt az ifjú titánokról. Már várt. Most a kezébe kerülök. Jó két óra hosszat tartott a vizsga. De nem voltam egyedül. Mellettem volt még négy leány a legbuzgóbb Schwartz-tanítványokból. Schwartz csak a leglényegyet kérdezte. A lányok tördelték kezüket-eszüket és sírtak. Én meg vágtam a leglényegyet. A vizsga második felére megnyugodtam, s elgondolkodtam, mint aki már ott sem volt. A lányok megint csődöltek, s odakérdez a professzor hozzám. Nem figyeltem, meg kell tudakolnom, hogy miről is van szó.

- Bulányi úr, ne játssza meg az unalmast!

Aztán a vizsga vége felé tett még egy kísérletet velem. Már alapvizsgára is kellett ismerni a gót nyelvet, de én nem alapvizsgáztam nála. Azt látta, hogy nyelvtörténetileg

rendben vagyok a germán nyelvfejlődés gót szakaszával is, de hogy feltegyem az ire a pontot, kért tőlem egy gót mondatot. Gyönyörű gót szövegek maradtak ránk, mert egy gót ariánus püspök, Wulfila, már a negyedik század második felében lefordította gótra az egész Bibliát. Hátha el tudtam volna gótul mondani például a Miatyánkot, vagy legalább annak egy mondatát, akkor fényesen koronáztam volna meg vizsgám, de hát ez nem fért bele a leglényegbe. Semmi baj! Összeraktam helyette a gót nyelvtan névelő-főnév-melléknév-ige paradigmáiból egy csinos kis gót mondatot. Ekkor lecsapott rám:

- Látja Bulányi úr, ez az a banánhéj, amin elcsúszott.

Csak dicséretes lett ennek következtében teljesítményem, s nem kitűnő, De most 63 esztendő után pótlom, amit akkor elmulasztottam: Atta unser, pu in himinam, weihnai namo pein. Aki tud egy kicsit németül, felfedezheti benne a Vater unser, du in Himmell... stb. szavakat.”

(Most még elszaladhatsz)

„Még egy harmadik alkalommal is bejön hozzám, hosszabb beszélgetésre. Elmondja, hogy olyan idők következnek ránk, melyekben az egyház csak úgy tudja teljesíteni küldetését, ha a föld alá megy, és átalakul házanként összejáró kisközösségekké. Ezért ő már létre is hívott Debrecenben négy kisközösséget: munkásfiúk, munkásnők, felnőttek és diákok számára. Neki tovább kell utaznia, ezért azt szeretné, ha én átvinném egyik csoportját, a diákokét. Gondolom, Forrai Pityu is ösztönözhetne választását. Készséggel vállaltam, de megkérdeztem: mit kell nekem majd abban csinálnom? Szeretem az irodalmat, egy kicsit tudok gitározni is... Azt felelte, hogy vegyem inkább elő teológiai jegyzeteimet, melyek segítségével tudom igazolni nekik Isten létezését meg örök életünket.”

(Páter Kolakovics)

„Hát ezek a magyar foglyok tudták, hogy mi az ősi magyar virtus. Egy sem akart közülük a Szovjetunióba menni békés építő munkára, mind a fegyveres harcot választotta a fasiszták ellen. Meg is alakítottak belőlük mindjárt három gyalogezredet, mert annyian voltak a foglyok a kaszárnyákban. Papok is voltak közöttük, s azok sem a békés építő munkára szavaztak. De nem ám, hanem bejöttek Bánáss préposthoz a plébániára, s elmondták neki, hogy bizony nagyon elégük van már a harci dicsőségből. Nem mehetnének ők haza? Nem vállalná el helyettük más valaki, a debreceni papok közül, ezt a feladatot? Bánáss megértő volt, és szólt Csontos Oszkárnak, a nyilastelepi ferences káplánnak, s az elvállalta a feladatot. Az immár nem hadifogoly papok pedig mehettek haza. Oszki pedig kinevezte magát hadtestvezető lelkésznek, és ezen a

címen helyben maradhatott, hogy szervezze a demokratikus hadsereg ellátását papokkal, s hogy személy szerint nekem is jusson valami a dicsőségből, hazafiságból. Így lettem én az egyik gyalogezred, az új magyar hadsereg 17. honvédegyalozredének katolikus tábori lelkésze.”

(Paraszt Kalazancius-kép)

„Aztán jött a fordulat éve. A diktatúrába fordulásé. Kíírták a választásokat. Az utolsó ’90 előtt, ’47 őszére. Utána már csak szavaztunk. S akkoriban, amikor megtanultuk, hogy csak a Hazafias Népfontra szavazhatunk, született meg egy vicc. Isten a paradicsomban mondja Ádámnak:

- Ádám, válassz feleséget magadnak!

Választhatott ő is - Éva meg Éva között. De ’47ben még nem így volt. Akárhány párt indulhatott. Indult is legalább tíz. Már akkor úgyahogy ismert volt a nevem, és Balogh páter pártja is készülődött. Meg is kerestek, hogy vállaljam el a listavezetést Debrecenben. Elhárítottam magamtól; magamban csak úgy - Arany János szavaival:

- Megbocsásson méltóságok, / Köszönöm a méltóságot!

Aztán majd csak ’90ben nyílnék meg újból számomra a politikai karrier lehetősége, amikor is Solt Otília mondja, hogy Bulányi páttert biztosan megválasztanák... Az SZDSZ színeire gondolt. De akkor már nincs politikai párt számomra, bár Béci fehérvári barátai mondják, hogy nagyon nagy felelőtlenség lenne a Bokor részéről, ha nem vállalunk politikai elkötelezettséget. Elkövetjük a felelőtlenséget, mert már csak jézusi elkötelezettséget ismerünk, politikait nem.”

(Letartóztatása előtti napon Mindszentynél)

„Sík Sándor Kossuth-díjas lett, és a díjat ő, rendtartományunk főnöke, jó szerzetesként felajánlotta a provinciának. Felújíthattuk belőle fehérenemű állományunkat: kaptunk belőle - ahogyan akkor mondtuk – Kossuth-gatyát. Mert volt már új pénzünk a pengő után: ’46 nyarán jött be a jó forint. Előtte, az utolsó hetekben, már az ezer vagy millió pengőből lett milpengőért se lehetett kapni semmit a piacon. Amikor megjött az első tanári fizetés a minisztériumtól jó forintban, kaptunk valamennyit belőle a házfőnöktől. Csodálatos pénz volt: emlékszem, hogy nyár volt, s vásárolhattam egy kiló szőlőt egy Piac utcai standon hatvan fillérért. Mind megette, mind megette a kutyafajtája... Máiig sem jutottunk el a milforintig, s két éve még a tenkei piacon, Szalonta határában, nyolcvan forintért vehettem egy kiló izabella szőlőt. S ha most kimegyek a piacra, 300 Ft-ért kaphatok egy kiló meggyet, barackot, de ez még csak ötszázszoros infláció. Igaz, háború nélkül, míg a milpengőt megelőzte a második világháború s a szovjet-megszállás. Csak Erdélyben Ceausescu gazdálkodásagarádzálkodása következtében vágta le a lejből éppen a napokban négy nullát.”

(Vértanúképző főiskola)

„1950 szeptemberére beindul az új tanév. Még növekedik a csoportok száma. S elkezdem az összes csoportok önként jelentkező tagjai számára a Teológiai Tanfolyamot: van benne dogmatika, morális, ószövetség, újszövetség és Babitsóra, havi egy alkalommal. Egyszer meglátogat édesanyám is. Talán Arankánál lakik. Aranka tíz évvel idősebb nálam, s számomra az akkori évek csúcsa. Tanítónő a katolikus elemiben, és napi áldozó. Aláírja az iskolában ő is a tiltakozást Mindszenty reakciós politikája ellen. A fizetéséből tartja el négy elárvult gyermekét. Utána jön másnap reggel a Szent Annába. Állandó gyónóm. Meggyónja az aláírást. Feloldozom, és kiszabom az elégtételt:

- Két héten keresztül nem áldozhatik!

Rohan vissza az iskolába, és kihúzatja nevét a listáról. Mind hősök ők, mind... Járt már szüleimnél is, Mátyásföldön. Anyuka olyankor érkezik, amikor Babitsóra van, s el akar jönni. Megyünk a Budai Ézsaiás utcába. EcinélBélánál van a Babitsóra, hogy a magyarszakos Eci is ott lehessen, akinek van már egy kisfia is: a Laci. Én eskettem a szülőket, én kereszteltem Lacit. Laci is hallgatja, amiket mondok Babitsról, s közben Teri dajkálja. (Jól dajkálta.) Édesanyám meg boldog; nem hiába bízott a fiában, már akkor is, amikor vitte, nem is olyan régen, csak tizenöt éve, Vácra, a noviciátusba.”

(Baba, akit sikerült beszervezniük)

„Hogy meg kell menteni az egyházat, a hitet Istenben, a hűséget az elmúlt néhány év alatt megismert evangéliumban - mindezt töretlenül megőriztem magamban e két hónap alatt. Az is világossá vált előttem, hogy a harmincas években megismert népi irodalom, elsősorban Sinka költészete, volt a Keresztelő János számomra. Egy igazságos Magyarországot és kereszténységet kell csinálni, s ennek lett csodálatos és elsődleges személye Kerkai Jenő, aki létrehozta a Kalotot, aki kishaszon bérletbe akarta juttatni a magyar parasztságot. Elsősorban az egyházi nagybirtokokból. S utána jöttek a 40es években a kommunisták, akik egyszerűen kiosztották, és ingyen, a földet a föld nélkülieknek, hogy aztán elkezdjék termelőszövetkezeti csoportokba kényszeríteni őket, és kinevelték Kerkai álmodozását a kisparaszti mennyországról. Tudták, amit magyaráznak majd nekem a letűnt világ urai is a következő években a Gyűjtőben: csak a nagybirtok a termelőkény és exportképes. És egyre határozottabbá lett bennem annak a tudása, hogy Jézusnak semmi köze ezekhez a még oly jószándékú rendcsinálásokhoz, melyek mindegyike feltételezi, hogy pénzzel s fegyverrel ki kell

kényszeríteni azokat a társadalomból. Helyemen maradtam; tudtam, hogy át kell alakulnia az emberi gondolkodásnak az örökélet, a szeretet ígéire. Épen maradtam.”

(Karácsony a Markóban)

„Szóval a Nagy Imre alatti fellazulás eredményeként sokféle változás következik be rabéletünkben. Kommunikálhatunk egymással. Nem pisszegnek már az örök, nem rejtenek el minket egymás szemei előtt. S mi lesz annak a következménye? Összeesküvés. Mire? Hát éhségstrájkra. Ez a fegyver a kommunisták ellen. Attól megijednek. S mért sztrájkolunk? Hát azért, mert mi is elítéltek vagyunk, és nekünk is jár a levél, a beszélő és a csomag. '54-be fordulunk már át, s egy szép januári napon megbeszéljük, hogy nem vesszük át a reggelit. Csak huszonegynéhányan, mert vannak köztünk okosok is, akik tudják, hogy akármikor visszafordulhat a jelenlegi folyamat, hiszen Nagy Imre is csak azokkal dolgozik, akik vannak. Ő volt, aki lesöpörte le a parasztok padlásait, s a párttagok személyi állomány maradt Nagy Imre után is a Rákosié. El is dőlhet a Szovjetunióban a hatalmi harc, megszilárdulhat még a Párt, stb.”

(A vetés kiszöldül)

„A Gyűjtőbe nem sokat dolgoztam. Gombpolírozásban, vasalásban, csillámfejtésben tanultam ki a szakmát. De művelődtem, élettegyetemet jártam, ilyen társaságot nehezen találtam volna odakint. Ott csak fiatalokkal találkoztam, akiket én tanítottam, itt apám-korabeliekkel s a hatalomgyakorlás nagymestereivel meg azok áldozataival. Mint pl. Árbócz Jani bácsival is, aki a politikai részlegnek volt csendőrezredese, és elmesélte, hogy a Fő utcán az ő őrnagya előadást tartott neki egy ízben, hogy mennyire embertelen és alávaló verni az embereket, és megsokallta.

- Nézze előadó úr, legalább mi, szakemberek és egymás között ne mondjunk ilyeneket! Jani bácsi beszélt a spiclik beszerzéséről is. Nem mondtuk nekik, hogy miként gondolkodunk róluk, azt mondtuk neki, hogy nagyon fontos dolgot tesznek a haza ügyének, de megvolt a véleményünk róluk. Azt hiszem, így voltak az ávosok a maguk III/III-asaikkal is. Legalább is az őrnagyom elplettyizte, hogy egy hozzám nagyon közeli személy jelentkezett náluk, amikor letartóztattak, s várta tőlük a vérdíjat.”

(Kütörés Vácról '56-ban)

„Mesélik, hogy a II. Vatikáni Zsinaton a folyosói beszélgetések során alakul ki az a vélemény, hogy jobb, ha vannak a szovjetzónában püspökök, mintha nincsenek. Nem tudták, hogy mi ennek az ára? Tudniok kellett! Konstantin óta egyfolytában. Ha mégis ezt választották, ebből számomra az következik, hogy az egyházi vezetés nem akar akolutológiát. Mi ez? Matyi (Máté Tóth András) találta ki bécsi magántanári értekezésében ezt a szót a Bokorra, s teológiájára. Az akolouthein görög ige, és annyit jelent, mint „követni”. 90 ízben kerül elő ez a szó az Újszövetségben, s az evangéliumokra ebből 78 esik: a jézusi szókincs jellemző darabja. Lehet ügyeskedni, s ebből is lehet kereszténységet csinálni, de csak névben lesz köze ennek a kereszténységnek Jézushoz. Jézust csak megalázni lehet, betörni nem. Ebben kell követni őt. Emiatt az akolutológia miatt lesz a Bokor egyházunkban közbotránnyá. Mit vergődtem kispap koromban a szentté levés útjával! Hogy sajnos csak piarista tudok lenni, s nem tudok elmenni karthauzinak, ahol egy szót sem szólhatok, csak imádkozhatom... Azaz nem tudom önként és saját magamat felfeszíteni a keresztre. Azt nem tudom, amit Jézus sem tudott. Ezt a lombikkeresztet nem tudtam vállalni. Az elmúlt évtized következtében már világosan látok: nem hallgatásra és adorálásra teremtett meg minket az Isten. Hanem arra, hogy szeressünk és tegyük a dolgunk, ahogy Jézus tette. Kövessük őt, s lesz, ami lesz. Akolutológiára! Majd harmad napon feltámad, felmegy a mennybe, s ott ül az Atya jobbján.”

(Megtartom, amit fogadtam?)

„S most kezdjek én egy munkásnak beszélni arról, hogy a papok nem képviselik Jézus álláspontját, aki tanítványainak meghagyta, hogy csak hívőket kereszteljenek, s aki csak az akkoriban már férfi korban levőknek számító tanítványainak adta a kenyeret meg a bort? Amikor XI. Pius már a század első felében megvallotta, hogy az egyház már elveszítette a munkásosztályt, s nem akarja megkereszteltetni se gyermekét? Mért nem próbáltam velük kisközösséget csinálni? Mért letettem magamnak a fogadalmat, hogy nem csinállok többet, ha semmi sem lehetséges, ha a legígéretesebbek sem akarnak tudni rólam, legfeljebb bonbont küldenek. Ha csak annyi lehetséges, hogy beszerzek magamnak egy újabb életfogytot, akkor minek? S közben megtudom, hogy XII. Piusz leállítja az '50es évek első felében a francia munkáspapi mozgalmat. Miért? Mért legjobbjai bemarkistásodtak. Mért? Mért átvették Marx és a munkásmozgalm szemléletét, hogy osztályharcot kell csinálniok a tőkés urak, egyáltalán az urak ellenében, mert Marx úgy látta őket, mint Jézus a maga korabeli urakat: írástudók, főpapok és vénék... Elfogadják e papokat a munkások, ha viszik osztályharcos transzparenseiket.”

(Sötét, üres évek)

„Közbejött, hogy befejeződött a Zsinat, s megélénkült a postám. Könyveket kaptam külföldről, s a Zsinatról szólókat. Az alapvető tájékozódást Max Lackmann több kötetes munkájából kaptam, egy lutheránus paptól, akit meghívott a Zsinat megfigyelőnek, mint az Evangélikus és katolikus újragegyesülés képviselőjét. Mind a négy ülősszokról írt egy-egy kötetet. Az osztrák katolikus Styria adta ki művét. Számomra élmény volt falni köteteit, melyeket olvasva mintha jelen lettem volna a zsinaton. S egy Mester István nevű pap, akinek a nevét sem ismertem, s aki disszidált, és a Hittani Kongregációban kapott valamiféle beosztást, elküldte nekem füzeteként a Zsinat dokumentumait kihirdetésük sorrendjében, azok legelső kiadását. Leálltam a munkámmal. Előbb meg kellett ismernem a nyomdafriss legújabb katolikus tanítást. Latinul szóltak a dokumentumok. Lefordítottam őket. Azaz Évának gépbe diktáltam a fordítást, és indigót is tettünk bele, vagy tizet. Ezzel tíz évvel előztem meg hivatalos egyházunkat, mert a Szent István Társulat csak 1975ben adja ki majd a maga fordítását. Talán a Zsinat okozta eufória volt, ami előidézte ezt a második fogadalmam ellenes gesztust. Az első az volt, hogy négyesben azért és negyedévenként mégis csak találkoztunk. A Lumen Gentiummal kezdtem a fordítást, s lefordítottam még a Gaudium et Spes, de végigolvastam, azt hiszem, majd mindegyiket, mielőtt folytattam volna a magam dolgát. Nehéz volna most, negyven év után pontosan beszámolni akkori benyomásaimról. Kezemben van Sandro magister jelentése az internetről: Róma 2005. június 22: ... a II. Vatikáni Zsinat történetének „az igazsághoz hű és nem elfogult megírása még várat magára” – jelentette ki Camillo Ruini bíboros. Abból az alkalomból, hogy a Vatikán kiadójánál megjelent egy vatikáni monsignore tollából egy könyv: Ellenpont a II. Vatikáni Zsinat történetéhez címmel. Ruini magyarázza a címet: azért ellenpont, mert szöges ellentéte a zsinat ama értelmezésének, melyet a katolikus történetírás ezidáig adott és világszerte monopolizált. Ismét idéz a magiszter Ruinitól: „A zsinatnak a múlttal szakításként és új kezdetként értelmezése a végéhez közeledik... ideje, hogy a történetírás rekonstruálja a zsinat történetét, amely végre a valóságnak megfelelő történet lesz”.

(Kezdem feladni, amit fogadtam)

„Vissza Pécelre! Elkövetkezik a '68as év, melynek elején ezüstmisés leszek. Zárt templomajtó mögött ünneplem – a legközelebbiekkel, csak tizenkettővel. Kikkel? Hát mindenekelőtt szüleimmel, meg Babucival és férjével, Lacival, akiket én eskettem. Ők a családom. Aztán a közösségemmel, a börtöntöltelék négyekkel: Éva, Miki, és Fekete Gabi, na meg én magam. Ez már nyolc. Aztán a házigazdám, Bandival, s a börtönben szerzett leghívebb barátaimmal, Lányi Jánossal és Szabó Jánossal. Ez már tizenegy. S hogy kilegyen a tizenkettő, ott van még egy szintén meghurcolt, a régi népemből, akit megkérdezek, hogy eljönne-e a régiek képviselőjeként. Igent mond rá. Ő a Kovács Teri. Nem tizenhárom fő, hanem csak tizenkettő. Jézus volt – hiszem – a tizenharmadik.”

(Vannak újra közösségeim)

„Gyűjtöm a népet. Minek? Nem tudok mást csinálni. Enélkül az élet értelmetlen számomra. Visszatért a '45 s a '48 utáni szituáció? Alighanem. Mert én hiába akartam volna gyűjteni őket, ha nem lettek volna olyanok, akik vevők a szándékomra. Mi mozgatótt? Az, hogy nem igaz, hogy az emberi történelem csak olyan lehet, mint amilyen eddigelő volt. Az a meggyőződés, hogy lehetséges az Isten Országá. Lehetséges, hogy szolgálni akarjak. Lehetséges, hogy adni akarjak. Lehetséges, hogy ne üssek és ne üssek vissza. Kerestem, hogy kit nyeljek el...”, hogy e szándékból akarjunk is legyen. Már kint vagyok Halásztelken. Vasárnap délelőt én prédikálok, s Feri gyóntat. Este meg én gyóntatok, s ő prédikál. Elmondja ő is, amit délelőt prédikáltam, de a maga módján. Mit jelent ez? Majd húsz év múlva kezébe adom Szabó Mártának az egyik Hangkötetet.

Elolvassa:

– Ugyanazt mondja, amit Te, csak egy kicsit érthetőbben.

Ez volt. Csütörtökönként pedig délelőt beszélgetünk Ferivel, s délután, amikor Öcsi, Andris, Piroška, Magdi s mások megérkeznek a munkából, analizáljuk versről-versre a Második Korintusi levelet. S közben beszélnek egy csúcgyerekről, aki elment valamikor kispapnak, s majd a nyáron megismerem: Náci a neve. Egy alkalommal Feri a szokásos délelőtti beszélgetésünk helyett elmegy valahova, s látogatói érkeznek. Két fiatalember Fehérvárról. Marha elegánsak, a nyakkendőjük pedig valami egészen különlegesen pipec. '58 - 59-ben Feri Fehérvár-belvárosi káplán volt, ő tanította hittanra őket. Problémáik vannak, s tíz év után őt keresik meg. Ilyen határfokkal kell hitoktatni. Beszélék velük. Nemcsak elegánsak, értelmesek is. Műszaki egyetemre járnak Pesten. Az egyik Márczi Imre, a másik Fogarasi István.”

(Közösségvezetők lelkiyagkorlata)

„Hiszek az egy Istenben. Hiszem, hogy nem volt soha kezdete, és nem lesz soha vége. Hiszem, hogy időtlenül létezik. Hiszem, hogy láthatatlanul és tapasztalhatatlanul létezik, és hogy nem olyan, mint a látható és tapasztalható világ. Hiszem, hogy nincsen létrehozó oka, mert időtlenül és anyagtalanul önmagától létezik, Ő az önmagában való Élet. És Tőle van minden, ami van. Élettelen és élő, és minden Tőle kapta a létezés. Ő a teremtő oka mindennek, ami van. Hiszem: hogy az Isten – szeretet. Hiszem, hogy az Ő senkitől sem kapott, időtlenül birtokolt élete – a szeretet élete. Hiszem, hogy az Ő élete a szeretet közösségi, családi élete. Hiszem, hogy az Isten időtlenül odaadja teljes önmagát. Hiszem, hogy aki odaadja önmagát, az, az Atya. Hiszem, hogy akinek odaadja önmagát, az a Fiú. Hiszem, hogy az, akit az Atya odaad a Fiúnak – az a Lélek. Hiszem, hogy a mindent odaadás nem áll meg a Fiúnál. Hiszem, hogy az Atyától a Lelken keresztül, s ezzel a Lélekkel megajándékozott Fiú visszaadja teljes önmagát az

Atyának. Hiszem, hogy a Fiúvává lett Lélek eközben visszaáramlik az Atyához. Hiszem, hogy ebben az időtlen és szünetet nem ismerő áramlásban áll fenn az Isten szentháromságos élete. Hiszem, hogy ebben a szeretetkörforgásban kielégül az Isten adásigénye és kapásigénye is. Hiszem, hogy az Istennek ennek következtében nem hiányzik semmi. Hiszem, hogy így birtokolja az oszthatatlan létteljességet, az isteni mindent. Hiszem, hogy ebben a mindent adó közösségben az Isten mértéket nem ismerően boldog. Hiszem, hogy nem hajthatja Őt semmi kényszer. Hiszem, hogy tökéletesen szabadon adja oda magát teljesen és mindenestől. Hiszem, hogy mindennek semmi más oka nincsen, csak Ő, tehát csak az, hogy Ő ilyen. Csak az, hogy Ő maga a Szeretet. Hiszem, hogy nincs emberi szó, amely teljesebben tudná kifejezni, hogy mi Ő: a szeretet az Isten, és az Isten – Szeretet. Hiszem, hogy szeretetből hívta létre a nemlétből az embert, az emberiséget. Semmi másért nem teremtett meg bennünket, csak azért, hogy részesítsen a maga szeretetéletében, annak boldogságában. Mégpedig azon a minden emberi elképzelést meghaladó fokon, amely mértékben a teremtmény számára az egyáltalán lehetséges. Isten nekünk is mindent kíván adni, s a teremtmény annyit kaphat meg az Istentől, amennyinek a felvételére a teremtményi lét egyáltalán képes. Hiszem, hogy a maga képére és hasonlatosságára teremtett meg minket. Szabadoknak teremtett meg bennünket azzal a lehetőséggel, hogy választhatjuk, és elutasíthatjuk Őt: választhatjuk a szeretetet, és el is utasíthatjuk. Hiszem, hogy csak azért teremtett meg bennünket a bűnválasztás lehetőségével, mert különben nem tudnók választani Őt, a Szeretetet, hiszen szabadság nélkül nincsen szeretet. Hiszem, hogy belénk lehelte a maga Lelkét, s ez a Lélek a lelkiismeretünkön keresztül meg nem szűnően szólít, hív bennünket a szeretetre, amíg csak el nem hallgattatjuk szavát. Hiszem, hogy a földi lét minden szenvedése, a betegség, az ínség, a természet és az emberek felől jövő megpróbáltatások, mind csak arra vannak, hogy akármilyen nehéz sorsunkban is bizonyosságot tegyünk: csak a szeretet életútját választjuk. Hiszem, hogy állhatatosságunkat Isten gazdagon jutalmazza. Hiszem, hogy az Atya elküldte hozzánk a Fiát. Hiszem, hogy a Fiú testet öltött és közöttünk élt. Hiszem, hogy azért jött el, hogy az ember számára hallható emberi nyelven elmagyarázza nekünk, hogy az Isten szeretet, és éppen ezért az embernek a szeretetre kell rátennie életét. Hiszem, hogy megmagyarázni jött nekünk, hogy az Istenhez, a szeretethez akármi áron is hűségeseknek kell maradnunk. Hiszem, hogy meghalt értünk, hogy a hűség feledhetetlen példáját mutassa nekünk. Hiszem, hogy a szeretetre tanítva és élénkítve azt, hathatós erővel megújította bennünk az Isten életét. Hiszem, hogy Jézus benne van azokban, akik szeretik őt. Hiszem, hogy benne vannak mindazok, akik, szeretik őt. Hiszem, hogy Jézus és az ember egymásban levése erőt ad az embernek a szeretetre. Hiszem, hogy Jézus a halottak közül harmadnapon feltámadt. Hiszem, mert a tanítványok látták Őt, s negyven napon keresztül továbbtanította őket az Isten Országába, a szeretet életének a titkaira. Hiszem, hogy negyven nap múltával visszament Atyjához, ahonnan jött. Hiszem, hogy időtlen isteni élete nem szenvedett változást. Hiszem, hogy Szentháromsági élete hiánytalan volt az alatt a harmincegynéhány esztendő alatt is, amíg a Szűztől születt testben itt, közöttünk élt. Hiszek a Szűzanyában, akinek osztályrészül jutott az elképzelhető legnagyobb

emberi méltóság: a megtestesülésre magát elszánó Fiú édesanyja lehetett. Hiszek abban a talán tizenharmadik évében járó názáreti lányban, aki vállalta a világ szemében a legnagyobb csúfságot, a leánynyaságot is, de ezen az áron is igent mondott az Isten hívására. Hiszek ebben a leányban, aki, egészen rábízta magát az Istenre. Hiszek abban, hogy a feltámadás kétségtelenre bizonyította Jézus minden szavát. Ezért hiszek abban, hogy a hit annyit jelent, hogy igaznak tartom Jézus minden szavát. Hiszek abban, hogy hinni annyit is jelent, hogy hűségesen odarendezem életem a jézusi tanításhoz, a szeretethez. Hiszek Jézus szavának, s ezért hiszem, hogy életem egyetlen feladata, hogy visszaszeressem az engem Önmagát odaadva, Golgotaáron is megszerető Istent. Hiszek abban, hogy szeretnem kell az Istent. Atölelve őt minden képességgemmel. Nem úgy, mint tikkasztó nyárban a patak hűs vizét, nem úgy, mint amikor az ember átöleli szerelmesét. Nem a hús és vér képességeivel, de azzal a maradéktalan értelmi-akarati-érzelmi hűséggel, amely barátot baráthoz fűz. Hiszem, hogy Jézus barátjának akar engem, és hiszem, hogy nincs különb élethivatásom, minthogy egész életemmel igent mondjak erre a hívásra, és barátja legyek annak az Istennek, aki magamhoz hasonló emberként élt közöttünk, hogy megkönnyítse számomra e felkínált barátság elfogadását és teljesítését. Hiszem, hogy csak akkor lehetek Jézus barátja, csak akkor szerethetem vissza az Istent, ha igyekszem Hozzá hasonlítani. Mindenekelőtt abban, hogy Ő mindenkit, minden embert szeret. Hiszem, hogy minden embert szeretnem kell. Hiszem, hogy nem tekinthetek senkit sem ellenségemnek. Hiszem, hogy nem lehet számomra egyetlen ember sem közömbös. Hiszem, hogy minden embert felebarátomnak kell tekintenem, az ellenségemet is. Hiszem, hogy nincs más hivatásom, minthogy minden embert, akivel csak találkozom testvéremmé tegyek – a szeretetben. Hiszem, hogy aki szeret, az ad. Hiszem, hogy élethivatásom az adás. Életemben minden egyéb csak foglalkozás lehet, de a hivatásom: az adás. Azt kell adnom, amim van: jó szót, mosolyt, pénzt, időt. Mindazt, amit munkával-szeretettel megszereztem. Hiszem, hogy adnom kell annak, aki kér. Hiszem, hogy adnom kell annak, akit testi vagy lelki ínségben találok: kéretlenül is. Hiszem, hogy adásaimnak nincs felső határa. Hiszem, hogy az adásban nincs elég, csak még tovább. Hiszem, hogy mindentadásra teremtett meg az Isten, aki Maga a Mindentadás. Hiszem, hogy szegénnyé kell tennem magam felebarátaimért, hogy testvéruknek tekinthessenek. Hiszem, hogy azt is szeretnem kell, aki bánt. Hiszem, hogy nem szeretem azt, akit visszabántok. Hiszem, hogy ki kell törölnöm szótáramból ezt a szót: jog. Hiszem, hogy nem az a hivatásom, hogy megbüntessem a bűnösöket. Sem a rám támadókat, sem a másokra támadókat. Hiszem, hogy a bántásokat csak a mindent eltűréssel lehet kevesbíteni az emberiség életében. Hiszem, hogy a Golgota vállalásával is példát adott nekem Jézus. Hiszem, hogy vállalom kell a magamat meg nem védés következményét: az üldözöttséget is. Hiszem, hogy aki szeret, az szolgál. Hiszem, hogy nekem is vissza kell utasítanom a pusztai Kísértőt. Hiszem, hogy nekem is el kell menekülnöm azok elől, akik "királlyá" akarnak tenni engem. Hiszem, hogy nekem is közembernek kell lennem, mint a názáreti Ácsnak, mint fizetés nélküli Vándortanítónak. Hiszem, hogy csak akkor tudok szolgálni, ha nem uralkodom. Hiszem, hogy akkor tudok csak adni és sohasem venni, ha kisember vagyok. Hiszem,

hogy akkor tudok csak simogatni, és sohasem ütni, ha a társadalom kicsinyei között vagyok. Hiszem, hogy Isten csak akkor tud barátjává választani, ha olyan kicsiny vagyok, mint ama názáreti ismeretlen falusi kislány. Hiszem, hogy vállalnom kell a jézusi szolgálat feltételét: a társadalmi kicsinységet és az alulértékelést. Hiszem, hogy, akit nekem az Isten élettársul rendelt, mindenki előtt kell szeretnem. Hiszem, hogy csak olyat rendelt nekem, aki velem együtt akarja járni a jézusi szeretet útját. Hiszem, hogy az Istent ölelem át, amikor őt ölelem. Hiszem, hogy kettőnk szeretetkapcsolatát a maga szentháromságos szeretétélete boldogító földi másának akarta számomra. Hiszem, hogy a gyermek, a népes család életbe hívása és Istennek nevelése az én első és legalapvetőbb feladatom élethivatásomnak, a szeretetnek a gyakorlásában – elválaszthatatlanul egy ez a család a hitvesi szeretettel. Csak így lehet kedves az Istennek az ölelés: csak ha termékeny a szeretet. Hiszem, hogy az Isten munkára teremtette az embert. Hiszem, hogy nekem is el kell végezniem a magamét annak érdekében, hogy megtermelődjék, és szolgáltatódjék az, amire embertársaimnak, magamnak is szükségünk van. Hiszem, hogy a családi életet is, munkát és munkahelyet is fel kell használnom arra, hogy növekedjék Jézus vetése. Hiszem, hogy az a hivatásom, hogy megszülessék a földön Isten Országá. Hiszem, hogy a Jézus szeretetében egybe kell kapcsolódnia minden osztálynak és nemzetnek. Hiszem, hogy el kell tűnnie mindannak, ami akadályozza, hogy az emberek testvérek lehessenek. Hiszem, hogy építeni kell a Szeretet Országát. Hiszem, hogy az emberi élet mindent egybefoglaló hivatása: elvezetni mindenkit Krisztushoz. Hiszem, hogy túl a családon és munkán – ez az én felelősségem is. Hiszek a Lélekben, aki vezeti Jézus itt hagyott művét, az Egyházat. Hiszek az Egyházban, amelynek Krisztushoz kell vezetnie az emberiséget. Hiszek a Sziklában, aki Krisztus akaratából az idők végezetéig rendező személye annak, hogy megújuljon a Föld színe. Hiszek a szentségekben. Hiszek a keresztségben és a bérmálásban, amely újra és újra lepecsételi a hert, a Krisztus útján járni akarót Isten számára. Hiszek a bűnbánat szentségében, mert az Isten minden bűnbánónak megbocsát, és mert emberi szóval is hallani akarom testvérem ajkáról az isteni megbocsátás szavát. Hiszek az Oltáriszentségben, amely táplálja bennem a szeretetet, a bennem levő krisztusi életet. Hiszem, hogy a házasság és az egyházrend szentsége erőt ad, hogy abban, amit választottam, végig kitartsak. Hiszem, hogy a nagybetegek szentsége megerősít földi életutam utolsó órájában. Hiszek a békében, amelyet Isten mindig megad azoknak, akik az Ő útján járnak. Hiszek Jézus békéjében, amely el nem hagyja az embert kísértésben, betegségben, börtönben, sőt a Krisztusért vállalt halál előtti órában sem. Hiszek Jézus ügyének történelmi diadalában, hogy valószínű fog a történelmi jövőben az, amit megígért: vetése növekedni fog, kovásza megkeleszti ezt a világot, a mustármag fává nő és lombot ereszt, és nem lesz lobogó, amely magasabban szállna a jézusnál. Hiszek a történelmi diadal ma is tapasztalható jelében: hogy százannyi testvérem és nővérem lehet, ha le tudok mondani a csak magamra gondolásról, ha másokért akarok élni. És hiszek az imádságban, amely erőt ad a szeretetre, és megnöveli karom erejét. Hiszek az imádságban, amely elér oda is, ahová nem tudok eljutni. Mindazokhoz, akiket szeretek, s akikért megteszem, vagy megtenném, ha tehetném, mindazt, ami a szeretetemből telik. Hiszek az imádságban,

amely a szeretet láthatatlan sugárzásával egyetlen fényerőtérre teszi a világot, amelynek világosságában Jézus felé találhatunk, akik még a sötétben bolyonganak. És hiszek a találkozásban. Abban a találkozásban, amelyért Isten a világot teremtette, amelyért a Fiú eljött közénk, amelyért a Lélek lakást vett bennünk és vezet Isten népét, az Egyházat. Hiszek a találkozásban az örök lakóhelyen. A találkozásban az Örök Szeretettel, amikor is megmutatja majd magát nekem úgy, ahogy van. Hiszek az örök Lakomában, amelyen a Fiú a lakoma, és a Fiú a felszolgáló. Hiszek a kielégülésben, az emberi szív nyugtalanságának megszűntében, a boldog beteljesülésben. Hiszek a találkozásban az első és utolsó emberrel, mindazokkal, akik nem zárták el magukat a hívástól, akik a múltban, jelenben és jövőben járnak az utat, amelyet a Lélek sugall, s amelyet a Fiú elibénk élt. Hiszek a Szeretet erejében, hiszek a Szeretet diadalában. Hiszek a boldogságban, amelyet egyedül a Szeretet adhat az embernek ebben, és az eljövendő világban. Ámen.”

(Hiszekegy és radikalitás)

„Aztán elkövetkezett a ’73-as év. Hogyan, hogyan nem, de ez évben már 13 lelkigyakorlatot tarthattam. Nem emlékszem mindegyikükre, de a javára talán igen. Először is ebben az évben már volt két B. lelkigyakorlatunk is. Az egyik Cserhátszentivánban Szegedi Lacinál, a másik pedig Pilisszentlelken Havasy Gyuszinál. Hogy kiket hívunk meg ezekre, azt a csatárkai Tizenkettővel s a már meglévő csoportok tagjaival beszéltük meg. A Papok I. küldte Tádét, a csaknem újmisést, aki Dombi Ferinél szerzett magának egy példányt a Merre menjek? ből, s attól gyúlt szerelemre irántunk, mint esztergomi karkáplán. S amint már szó volt róla, Pisti is megemberelte magát, s ő adta meg a hangot, nem a csorda egyik tehene. Harmadikul ott van Trásy Évi is, mert Gyuri megtört már annyira, hogy nemcsak a Hölgykoszorú ba járhat Évi, de az Öregek II.be is, ahol én is jelen vagyok. Jó tíz éve már annak, hogy betérdelt a mátyásföldi gyóntatószékbe. S beérett röpke két év alatt Margit is, mert összehozott időközben két csoportot, és tagja lett a Fialatok I.-nek. Ott van Tölösi Magdi, aki buzgón analizál Halásztelken, és tagja lett a Fialatok III.-nak. S Fialatok II. nincs is? De van. Azt Ildi vezet azokból, akik kiszorulnak a Fialatok I.ből. Tagjai között van Bisztrai Gyuri meg az Imre felesége, Ancsa. A B. lelkigyakorlat változatlanul négy napos, minden napra két előadóval, csak az elmélkedéseket tartja végig, minden reggel s minden délután kezdetén egy arra felkért testvérünk. Magam mind a kettőn ott vagyok. S végül ott van Tatabányáról Frici, az Öregek I. új tagja. A nagyon hűséges és jó tanítvány, aki ’52ben leutazik Debrecenbe megtudakolni, hogy hogyan vitt el az ávó. Éppen tegnap temettem őt Tatabányán. Tőlem telhető szép beszédet mondtam, aki akarja olvashatja a 76. Naplófüzetben.”

(Van már kávénk és neviünk is)

„A szerelem mindig termékeny. Sohasem meddő. Hallottátok ezt a mesét: a Kisbaba felnőtt, szerelmes lett az Istenbe, aztán senkit sem talált, akire szeretetét áraszthatta volna, s visszament Atyjához azzal, hogy nem sikerült... Ilyen történet nincs. Ez a történet nem Jézus története. A Bokor története is addig jézusi történet, amíg van benne termékeny szerelem. A karácsony előtt induló év is, hiába őszöltem a József Atillában, ilyen év volt. '75 nyarán már három B. lelkigyakorlatot tartunk: Ócsán Bisztrai Lacinál, Súlyben Szegedi Lacinál, és Szentlelken Havasy Gyuszinál, mert 11 új bést hívhattunk meg. Kiket? Hát az alapközösségek és a Kávé tagjai – közös és egyhangú döntések alapján. Boldog örömben és reménységben, mert ezek a testvéreink is beindultak. Mind a maguk módján. Mit csináltak? Gyűjtöttek valakiket: népet az Isten Országára építésére. Kiket? A régi debreceniekből Erzsót és Emilt, akik az Öregek I.ben lettek otthonra. S beért az Öregek II.nek a népe is. Ott vannak a Pelék: Mária és Karcsi, Gyombolaiék: Éva és Marci, s beért Sári is, akivel még '49ben találkoztam az első szegedi lelkigyakorlatomon, s aki már '45ben is ott volt Szakacson, a háború utáni első ifjúsági táboron, melyen rajta kívül még egyikünk sem vett részt. És Sári férje, Pista, nem volt ott? Ó nem, s később sem lett bés. Megakadt fejlődésében vagy más okon? Ki tudja? Pedig sokat jártam hozzájuk, nagyon szerettem is Pistát, évek hosszú során hozzájuk jártunk rendre újévezni, s bekerült Pista talán az Öregek II.-be is. Aztán valahogyan elmaradt belőle.”

(Ki adott nekünk megbízatást?)

„1964ben kötötte meg a Vatikán a máig titkos részleges megállapodást szocialista hazánkkal. A börtönök nagyjából tíz év alatt megtisztultak papjainktól, a megfelelő ember odakerült a magyar Sion ormára, most elkövetkezhetik a számlabenyújtás órája. A püspököknek tudomásul kell venniök, hogy veszélyeztetjük állam és egyház (a Vatikánt is beleértve) jóviszonyát, a püspököket elvtelen kollaboránsoknak tekintjük, Magyarországbán vallásszabadság van, egyházfegyelmi megoldásra van szükség, papi és egyházi közhangulatot kell kialakítani ellenünk, az egyházi sajtónak kell teológiailag szétzúzni állításainkat. Várj már egy kicsit, jó Bai László! Olyan gyorsan nem megy ez. Majd hat esztendő alatt készül ez el, s újabb öt évet kell várnod, amíg az egésyre a Vatikán is ráteszi a pontot, s akkor megvalósul az, amiről álmodol, s úgy lesz, ahogy kívánod a létező szocializmus halála után is, mind a mai napig.”

(A bíboros színre lép)

„Nem írok negyedik részt a rákövetkező harminc esztendőről. '76tól '89ig tartó közel másfél évtizedről van már három könyv. Szakolczay Páter Bulányi-ja, mely 30 000 példányban kelt el. Egyházrend c. könyvem Szociológiai Társaságbeli vitáján mondta egy derék katolikus ember:

– Azt szeretném, hogyha senki sem olvasná el ezt a könyvet... (már mint a Páter Bulányit) Miért mondta? Mert olyan szégyenletes benne hazai egyházunk vezetőinek a szerepe. Ez a Páter Bulányi a budapesti inkvizíciós perem története. A másik könyv majd találhat még kiadót. Címe: Nagypénteki levél. Ez meg a római inkvizíciós perem története. Csak kétezer példányban fogyott el, mert 1993ban már csak az Irotron kiadó (a Bokor) tudta kiadni, mert megszűnt már a magyar társadalom érdeklődése azok iránt, akik... Nem folytatom. Ez a második könyv is szégyenletes, ha lehet még szégyenletesebb. Miért? Mert nem lehet ráfogni a Hittani Kongregációt vezető bíborosra, hogy a kommunisták markában lettek volna, miként hazai püspökeink. Strukturális eretnekségben él egyházunk. Elvileg él diktatúrában, ahogy egy holland katolikusnak könyve írta: A történelem utolsó diktatúrája. Foglya a konstantíni fordulatnak, a trón és az oltár szövetségének. A harmadik könyv pedig csak pár száz példányban kelhetett el: Habos László, Acél ajtók mögött c. könyve: beszámol fiataljainkról, akik '79től ültek börtönben a rendszerváltozás utolsó pillanatáig, mert nem fogtak fegyvert, mert szerették ellenségeiket. Nem írom meg ennek a rendszerváltozásig tartó 13 esztendőnek a történetét, mert a fenti három könyvben minden benne van, amit rólunk, a Bokorról tudni érdemes. S nem írom meg az utána következő 16 évét sem, mert a pártállam bukása után, az új rend bocsánatot kért tőlem, és kárpótol, mind a mai napig, de egyházam nem felejtí el sötét múltamat, nem bocsát meg és nem kér bocsánatot. Maradok számára változatlanul ellenség, mert nem módosítok nézeteimen. Mért nem teszem? Nem tehetem. Nem, mert nem adhatok fel egy álmot. Jézusét. Azt, hogy az Isten Országa lehetséges a kicsik, a szegények és az

erőszakot nem alkalmazók számára. Azok számára, akiknek elég az egy dénár. Csak szorítok testvéreimnek, hogy ők se adják fel, s hogy nyoma, jézusi nyoma maradjon annak, hogy hatvan évet éltünk, s a tömegben mi pengettük a lantot. Ez az utolsó 16 esztendő volna a legszegényletesebb. Aki nyomon akarja követni történetünket, megtalálja a Koinóná-ban, a Naplókban meg az Érted Vagyok c. folyóiratunkban Mindenképpen megpihenek, s megvárom a fogadtatást. Van-e füle a mai olvasóközönségnek, vagy pedig ...összevét annyi mással / A jövődő nemzedék, / mely se kérdi, se tudja, / Nem is igen lesz rá gondja, / Hogy itt éltem, s a tömegben / Én is lantot pengeték.”

(Epilógus)

„Az elmúlt hetekben megszólít tartományfőnökünk: Gyurka bácsi, volna kedved házunk mai esti miséjén főcelebránsnak lenni? Ez annyit jelentett, hogy én mondhatom a szokásos ötperces prédikációt is. Ráálltam. Nem tudom már, hogy mit prédikáltam, de utána vacsorázni mentünk, és a prédikációm hatására Pepe, az egyik kispapunk, a vacsora alatt megkérdezi tőlem: Gyurka bácsi, ha Jézus ma élne, mit csinálna? Lenyelem a falatot, közben gondolkodom, s utána mondom: Hát megnősülne, lenne tíz gyereke, birkát tenyésztené, azok tejével táplálná, gyapjával ruházná őket. S nem fizetne számlákat, áfát sem. Birkasajtért, báránybőrért cserekereskedelemmel szerezne be azt, amit maga nem termel meg. Tanítványait pedig erre a gazdasági alapra épített közösségbe hívná, s a Tizenkettőnek fejés, birkatej oltása, sajt készítés, nyírás, berbécseles közben mondaná el az üzenetet, amelyet lelke mélyén ma találna. A kézrátévős gyógyításnak ugyanis mára már alighanem lejárt. Van klinika, van természetgyógyászat, és sárkésztésével ma már sarlatánnak minősülne Jézus. Nem is valószínű, hogy kedve volna kilenc évig tanulni, hogy szakorvosi diplomát szerezzen. A birkafejést hamarabb lehet megtanulni. Kivonulna Jézus most nem a názáreti faüzeméből, de mindabból, ami nem adna időt neki arra, hogy tanulmányozhassa forrását, az emberi lélek mélyét. Pepe elfogadta a válaszom? Nem tudom, mert nem mondott rá semmit. A tartományfőnök sem, aki pedig ott ült mellettünk. Hagyták, hadd mondjam a szövegem, ami csillagfény messzeségben van attól, amit Pepe s a tartományfőnök csinál, meg attól is, amire engem neveltek, amikor ebben az épületben 80 éve piarista diák lettem, 72 éve beöltöztettek Vácon piaristának, meg 65 éve pappá szenteltettek. Ez egy ilyen rend. Nem mondják, hogy igazat beszélek, azt sem, hogy ostobát. Bízna bennem, hogy azt mondom-teszem, amit a lelkem mélyén találok. Pepe is meg a tartományfőnök is azt mondják és teszik, amit meg ők találnak ott.”

(Harmadik változat)

„Azt hiszem, hogy van. Azt is, hogy értem van. Nemcsak értem, hanem minden emberért. Azt hiszem, hogy jó, a javamat akarja. Azt hiszem, hogy tőle van, hogy tudom: jónak kell lennem. Azt hiszem, hogy érte kell lennem, kedvében kell járnom, akaratát kell teljesítenem. Azt hiszem, hogy ez az életem legfontosabb dolga. Akkor vagyok boldog, ha azt gondolom, hogy valami olyasmit tettem, aminek örül. Azt hiszem, hogy nagyon nagy dolgokat vár tőlem. Azt hiszem, hogy csak azért lettem, hogy segítek neki megvalósítani azt, amiért világot teremtett. Azt hiszem, hogy életem értelme felépíteni Isten Országát. Azt hiszem, hogy meg nem szűnően erről akar tárgyalni velem. Ennek következtében senkivel sem vagyok olyan szoros kapcsolatban, mint vele. Ez a kapcsolat nyugtalanító: állandóan mérlegre tesz, nem hogy békén, ösztökél, hogy csináljak már valamit. Szedjem össze azokat, akik hajlandók így látni őt, s velük együtt csináljunk valamit. Mít? A hegyen épült várost. Méregbe is hoz ez a kapcsolat. Dühössé tesz azokra, akik Istenre hivatkoznak, és valami egészen mást csinálnak, akarnak. Azokra, akik az Istent emlegetik, s közben a Sátán Országát építik. Azt hiszem, hogy Isten kizárólag egy ilyen Ország megvalósulásában érdekelt. Egy olyan országban, amelyben mindenki a lelkiismeretére hallgat, és senki se akarja megparancsolni, hogy mit kell gondolnom ahhoz, hogy kedves legyek Istennek. Egy olyan országban, amelyben nem kerül sor arra, hogy szégyenkezniem kelljen amiatt, hogy nekem van valamim, ami a másíknak nincs, aminek folytán valaki irigykedhetne rám. Egy olyan országban, ahol senkivel szemben sem erőszakoskodom, s velem sem mások. Egy olyan országban, ahol mindenkit tegezhetek, ahogyan az Istent is. Egy olyan országban, ahol mindannyian testvérek vagyunk. Azt hiszem, hogy Isten ezért az országért nem tud csinálni mást, minthogy bombázza a lelkiismeretünket. A lelkiismeretemet bombázó számomra ez az Isten.”

(Azt én Istenem)

„Akár hiszitek, akár nem, kiváló értesülések birtokába jutottam. Megtudtam, hogy a Jóisten készül valamire. Hogy mire? Még egyszer megteszi, amit egyszer már elkövetett. Újra elküld valakit hozzánk. Azt is tudom, hogy kit. Ezúttal a lányát. Hogy mért éppen a lányát? Úgy hírlík, hogy nincs elragadtatva attól, amire a Fia jutott. Hogy honnan tudom? Hát csak úgy kiszivárgott valami bennfentestől, aki szeret hallgatózni. Nekem legalább is úgy mesélték, hogy éppen ültek a szövőszékük előtt, egy olyan nagyobbacska szőnyegen dolgoztak, s közben, hogy jobban teljék az idő, beszélgettek.”

(Hova és kibez menjen az istenlánya?)

„Nem tudom, mennyi időm van még hátra. Nem akarok rendezetlenséget hagyni magam után. Legalább annyit világosan meg akarok fogalmazni, hogy mi az, amit gondolok. Még halálom előtt, mielőtt elnémulok. Két hűség van bennem. Egyfelől az általam látott Jézushoz akarok hűséges lenni, másfelől egy valláshoz, melyet nem választottam, csak beleszülettem abba. Viselkedésemmel megmutattam, hogy az első hűségemet többnek tekintem, mint a másodikat. Számomra az elmúlt vasárnapon lett világossá, hogy a Bokron belül vannak olyanok, akik Jézus-hűségre nem egyezik az enyémmel. Álljunk meg, és gondolkodjunk! Jobb lenne, ha hajlandók volnánk le is ülni és gondolkodni. Miről? A Bokor jelen helyzetéről. Szeretnék öt embert találni, akivel meg tudnánk egyezni abban, hogy hol tartunk, és mit tudunk közösen képviselni. Felkínálok egy szöveget pusztán tárgymegjelölés céljából. Jézus nem tüntetett a római helyőrség előtt, békés eszközökkel sem. Amikor megkísérelték ellenfelei politikai állásfoglalásra biztatni őt, azt képviselte, hogy teljesítsük kötelességeinket Isten iránt is, az állam iránt is. Isten Országának építésében tapasztalt deficitjeink megállapítása és eltüntetése helyett egyre inkább a politikai paletta irányában rendeződünk. Ha a kormány oldalán rendeződünk, egyértelműen a Mammon, a multik mellé állunk. Ha a másik oldalon, akkor vérnek kell folynia ahhoz, hogy valami változhassék. A békés tüntetéseket az állam le tudja szerelni, de az akasztást is igénybevevőket ő is csak akasztással. 1848 és 1956 akasztásos tüntetésesei nem hoztak eredményt, csak nagyon sok szenvedést zúdítottak a társadalomra. Nem ezek erejében lett kiegyezés és vonult ki országunkból a szovjet hadsereg. A békés és az akasztásos tüntetés egyaránt értelmetlen és nem jézusi. Csak az szolgálja az Isten Országá ügyét, ha családjaink és közösségeink növekednek – a Mammont és testvérét, a gyilkolást egyaránt elutasításban. Csak ez a kettő: családjaink és közösségeink a mi szolgálati területünk. – Ez lenne a tárgy. Illik rendbe tenni a dolgokat, mielőtt nagy útra megyünk. Rendbetevési szándékom olyan, mint a végrendelet. El kell mondanom, hogy számomra mi a Bokor. Nem katolikus gyökerű erkölcsi megújulási mozgalom – számomra. Magam a gyökerét, a fáját, a levelét is római katolikusnak akartam, s akarom ma is. Nem magasítom meg ezzel a magam vallását. Csak azt teszem, amit Jézus: faja-vallása egy volt – izraelita. Ha a történelem úgy hozta volna, hogy Jézus magyarnak testesül meg, most lehetnék én is magyar fajú és vallású. Nincs alacsonyabbrendűség érzésem sem zsidóval, sem bármily vallásúval szemben, mert az Isten egy. Jézus ennek az egy Istennek volt küldöttje-hirdetője. S magyarként, zsidóként, római katolikusként sincs más dolgunk, hogy magyar és nem magyar, római katolikus és nem római katolikus, akárki és akármilyen is, mindannyian az egyetlen Isten akaratának megvalósítói legyünk. Minden kultúrának ez volna a dolga. Van az Isten – és ez a dogmatika. Van az Út – és ez a morális. A dogmatika és a morális egymástól el nem választható. Magyarként mondom a minden faj-nemzet részéről mondandó dogmatikát és morálist, az egy Istent és az egyetlen Utat. Azt, hogy az Isten szeret, és nekünk is szeretnünk kell. Jézus ezt vallva harcolt azért, hogy megmaradjon saját vallásában, a zsidóban: a zsidóktól van az üdvösség! (Jn 4,22). Ha magyarnak született volna, akkor tőlünk volna. A hitetlent, az Istenben nem hívót is szívesen látom, de minek? Az agnóosztikust is szívesen látom, de minek? Csak aki

imádkozni hajlandó velem, azt hívom tanítványnak közösségbe. A nem katolikust nem hívom. Ha együtt akar lenni velünk, tegye meg azt a szívességet, hogy elfogadja fenti dogmatikámat és morálisomat, de nem akarok úgy imádkozni, hogy tojástáncot járjak: ezt nem mondhatom, mert van valaki a körben, aki másban hisz, mint én. Le kell szűkíteni a kört, hogy otthon érezhessük magunkat. Szívesen ökümenizálok azzal, aki igényli. De a Bokorban otthon akarok lenni – én.”

(*Rendet tenni*)

„Történeti szempontból nézve a pápaság nagyon különböző megjelenési formái – a különböző korszakokban – jól mutatják, hogy nincsen idők feletti modell. A pápai hivatal a konkrét történelmi körülmények háttéréből formálódott ki esetről-estére és jelentős változások mellett. A pápaság tanítóhivatali definíciói játékeretet hagynak a különböző felfogásoknak, és megengedik a pápai szolgálat formáinak, tartalmának és céljainak valós megújulását. Különös jelentőségű itt, hogy lehetősége van a tekintélyt az egyetemes egyházban tartósan és ténylegesen kollegiális módon gyakorolni. A pápaság hit-vonatkozású különbözőségéhez újból utat talál az, amit az újkori teológia elhanyagolt, ti. a pápai szolgálat péteri-páli eredete. A páli karizma határozottabb tudomásulvétele gazdagíthatná elképzelésünket a pápai hivatalról és annak kiélési lehetőségeiről. Egyébként a pápaság szilárdabb alakot öltésére vezető tényezők valójában nem dogmatikai, hanem inkább ideológiai és kulturális jellegűek voltak, mint pl. a pápaság monarchikus jellegéről szóló tézisek, amelyek a 13. században kerültek elő. A pápai hivatal tulajdonképpeni alapját az egyházak közti közösségi kapcsolatok adják. Éppen ezért a pápaság megújulásának szükségképpen kapcsolódnia kell az egyházreform közös vonalaihoz, amelyek eluralkodnak az egyházi meggondolásokban, vitákban és tapasztalatokban. Nem megengedhető a szkematizálás és az általánosítás: ténylegesen az egyházban a fejlődés jelen kovászai jobban nélkülözik az egységet, mint valaha – ha eltekintünk gyökerüktől, mélyebb inspirációjuktól. A további fejlődésnek e tekintetben túl kell lépnie a Péter-tiszt intézményi megszilárdultságának elvén, amely a második évezredben jutott egyre inkább érvényre. Amilyen mértékben törekedik a Péter-tiszt arra, hogy központja és garantálója legyen egy evangéliumszerű hitnek az egyházak közösségében, az „utazó hivatalként” intézményiesülése *feltétlen feltételnek* tetszik. Tekintélyének tulajdonképpeni mércéje, hogy mennyire megy bele a hitről tanúságot tevés követelményeibe. Így lesz *a mindig reformálandó egyház* elvének kifejezőjévé. Soha sincs véglegesen kiformált egyházi intézmény, mivel az evangéliumhoz alkalmazkodás sohasem lehet tökéletes. Ez azt jelenti, hogy az Isten népének szolgálata a történelmen keresztül vezető zarándok útján olyan pápaságot kíván, melynek hozzáállása és szolgálati készsége mindig ’zarándok’ jellegű.”

(*A pápaság történeti változásai*)

„Ha majd elmegyek Izrael fiaihoz, és azt mondom nekik: a ti atyáitok Istene küldött engem hozzátok, és ők megkérdezik tőlem, hogy mi a neve, akkor mit mondjak nekik? – kérdezi Mózes az égő és el nem égő csipkebokorban megszólaló Istentől. Isten pedig ezt felelte Mózesnak: *Vagyok, aki vagyok*. Nem volt Jézus korában senki Izraelben, aki nem ismerte volna ezt a történetet. Minek következtében, ha Jézus azt mondja Máténál: *Abol ketten vagy hárman összejönnek a nevemben, én ott vagyok a körükben* (Mt 18,20), akkor ezen a mondatán áthallik, áthallható számukra a fenti történet, mint olvasmányemlék: a *Vagyok, aki vagyok* nyilatkozaté. Árpád apánk, Szent István, Mátyás király vagy a 19. században Széchenyi, Kossuth, Deák, hogy történelmünk legnagyobbnak gondolt alakjait idézzem, ragadtathatták-e magukat, bármelyikük is, olyan nyilatkozatra, hogy majdan Árpád, Szent István, Mátyás, Széchenyi, Kossuth vagy Deák körükben lesz azoknak, akik a nevében gyűlünk majd össze ketten-hárman? Tény, hogy nem ragadtatták magukat. Jézus öntudata nagyobb, mint Árpádé, Szent Istváné stb. Azt kérdezem, hogy mi az alapja ennek az öntudatnak? A felsorolt hat férfiú reálpolitikus volt. Árpád felmérte a törzsek erőit és hazát szerzett. Szent István legyőzte törzsszövetségii ellenfeleit, és európai értelemben vett királyságot alapított. S *Nyögte Mátyás búis hadát Bécsnek búiszke vára*. Széchenyi elmondta, hogy Magyarország nem volt, hanem lesz. Kossuth detronizálta a Habsburgokat, megelőzve a történelmi fejlődést 70 évvel. Deák kivírta a '48-as törvények újraszentesítését. Jézus pedig csak egy utópiát talált ki, melyért saját népének főpapja-vezetője íteltette halálra, s azóta is mindenki keresztén, máglyán, vagy egyéb vesztőhelyen végzi, aki azt hiszi és hirdeti, hogy ez az utópia nem utópia. Azaz a tökéletes sikertelenségnek kétezer esztendőn keresztüli történelmi bajnoka a Názáreti. Akik meg a Jézusra hivatkozók közül nem végzik vesztő helyen, azok nem emlegetik utópiáját, helyette lelkipásztori bölcsességgel azt emlegetik, amit a zsidó teológiai főiskolát egy gnósztikussal megfejező Saulus-Paulus hagyományozott át – kereszténység címén. Mégpedig úgy, hogy soha nem találkozhatott azzal a Jézussal, aki három esztendőn keresztül mondta a maga igéit az Isten Országáról – Galilea és Júdea napsütötte dombjain.

(Aki van)

„Az ember nem érdektelen a jövő iránt. De a jövő csak akkor szolgálhat bele az ember felszabadulásába, ha van valami jel, amely záloga, biztosítéka és előkészítője az ígéret jövőbeli teljesülésének. Az Isten maga hozza a szabadulást... De hogy ezek a sorok muzsikáljanak az ember számára, ahhoz valami behelyettesítésre van szükség. Meg kell érteni, hogy ez az Isten egészen bensőségesen egyet jelent a szeretettel. A Szeretet maga hozza a szabadulást az embernek. Csak ez hozza a szabadulást, semmi más. Nem! Mert az az igazság, hogy ember vagyok: szeretném, ha szeretnének. Mesélhet akárki akármit, és szólhat prófétai bizonyágtévő erővel akárki akármit... akár az eredeti bűn eltörlésével megszünt elidegenedés végleges és végérvényes megszűnéséről is – mindez csak szó a számomra. Szó, amelyik semmit sem szól hozzá az életemhez: szeretném, ha szeretnének. Ha van, aki szeret engem, akkor szorongásaimban van orvosság; akkor van, akihez odabújhatok, akkor van, aki engem megért, akkor nem vagyok egyedül. Az Isten maga hozza a szabadulást, a Szeretet maga hozza a szabadulást. Legyen az Isten akárki más, mint a Szeretet, ha nem az, akkor nem hozhat számomra semmiféle szabadulást. A prófétai ígéretek abban az esetben jelenthetnek számomra valamit, ha ez az Isten maga a Szeretet. Tapasztalni akarom... nagyon közelről, életközlelől, emberközlelől és embertől akarom tapasztalni, hogy szeret. Tapasztalni akarom, hogy értem van, hogy fontos vagyok neki, hogy összehasonlíthatatlanul és mérhetetlenül több vagyok számára, mint valaki, akire csak reá kell köszönnie, meg kell emelnie a kalapját, szjével kell húznia a száját jobbra és balra 1 cm-re.”

(Szeretetről csak szerelmes beszéljen!)

„Én sírtam a Bokor pusztulásán. Mért nem lehet beszélni arról, ami számszerűen kimutatható tény, amit mindenki láthat, ha látni akar? Rosszul beszéltem róla? Javítsátok ki! Lehetséges álláspontok:

a/ Elvégeztük küldetésünket, s vegyük tudomásul, hogy elmúlt az az idő, amikor a Hivatal számára jelentettünk valamit: '64 után már csak bajnak vagyunk itt. Keressünk tehát más foglalkozást!

b/ Egyáltalán góg azt képzelnünk magunkról, hogy valami szerepünk lehet Jézus ügyének továbbvívésében. Milliárdokba kerülő teológiai főiskolák mellett – még hazánkban is – mit akarunk a magunk eszközeivel?

c/ Jézus hasonló gógjét megbocsátjuk neki, mert ő az Atyának Fia. De ő is hozzánk hasonlóan végezte. Nemcsak a Getszemániban, hanem a kétezer éves egyházban is. S aki megmondta, hogy *az Ország helyett csak az egyház jött*, máig kiközösítve. Nagyot akar a szarka, de nem bírja a farka. Jézus esetében is ez a helyzet, Francesco esetében is. Csodálkozunk, hogy nekünk sem megy?

d/ Én nem tudom feladni, s azt gondolom, hogy tovább kell kísérletezni. A négy-öt magyar összehajol metódusával.

e/ Megengedhetem, hogy a lélekkel is baj van (okosabbak akarunk lenni a másíknál, nem a közöset keressük), de a metódussal is az van.

f/ El kell dönteni, hogy új egyházat akarunk gründolni, vagy mondani kell olyasmiket, hogy *nem jöttem fölbontani a Törvényt*. Van harmadik megoldás? Ha nincs, akkor ehhez kell tartanunk magunkat. De azt nem lehet csinálni, hogy én tartom magam hozzá, te pedig nem. Vagy-vagy! Ha nem egyeztetjük nézeteinket, nem vagyunk közösség.

g/ Azt is el kell dönteni, hogy lehet-e a dolgokat havi néhány órában csinálni, vagy csak reggeltől estig. Magam mindig törekedtem arra, hogy reggeltől estig csinálhassam, s az első történelmi lehetőségtől kezdve hangot adtam ennek. Ez akkor is így van, ha Hans Meiernek is szerepe volt abban, hogy hangom megeresztettem. Az első történelmi lehetőség (89) és Hans Meier színen megjelenésének ideje nem véletlenül esik egybe. Történelmet csinálhatnánk a férfi és női szerzetesség után a családi szerzetesség alapjainak kidolgozásával. Ha ezt elmulasztjuk, mehetünk Kukutyinba zabot hegyezni.

h/ Azt is tudomásul kellene venni, hogy a Bokor döntő módon az ilyen reggeltől estig dolgozók munkájából épült fel az első két nemzedékben, s a harmadik nemzedéknek nem áll rendelkezésére, – és nehezebb körülmények között – hozzájuk illő korú papja.

i/ Nagyon fontos, hogy a tények világából át ne csúszunk az érzékenykedések világába: ha valaki valakit megbántott, kérjen bocsánatot, s utána megint a tényeket elemezzük, s ne csukjuk be szemünk az előtt, hogy amit hatvanegyház évvel ezelőtt kezdünk, romokban hever – s alapvetően a fenti alapkérések kitisztázatlansága folytán.

j/ Aki engem félt attól, hogy valamit feladok abból, amit megláttam, azt megnyugtathatom: éppen a meglátottak, a kísérlet folytatása céljából ragaszkodom a tények vizsgálatához, s az ebből fakadó egyházi és szerzetességi problematikához.

k/ Azért ragaszkodom ezeknek a megnézéséhez, mert a jelen trend görbéinek továbbhúzásából számomra a harminc éven belüli teljes eltűnés vonalai látszanak adódní. S újra kezdeni jóval nehezebb, mint folytatni. Látom ezt a jézusi, ferenci s az anabaptista történetből. A Didaché azért volt lehetséges, mert Jézus megfogalmazta a maga mondanivalóját, a ferenci folytatási kísérlet is, az anabaptista is ugyanezért. S századok telnek el, amíg egy új kísérlet kibújik a Lélek talajából. S Jézus előtt nincs ilyen átütő megfogalmazás. Nem perdöntő érv – nincs is olyan –, de ezért is abszurdumnak gondolom, hogy nekimenjünk Jézus istenfiúságának. Hagyjuk ezt a tanszékvezető professzorokra.

l/ Érvényben levőnek gondolom, amit a nyáron megfogalmaztam, s reménykedem benne, hogy olvasói szóba állnak a tényekkel, s mindavval, ami a tényekből következik.

Ennyi volt a szöveg, amit a decemberi Gyökérre készülön papírra vettem, s az olvasó mit ért belőle, nem tudom. De azt láthatja, hogy az élet olyan, mint a gyermeking... A Bokor élete is? Mert erről van szó.”

(Szabad-e még sírni a Kárpátok alatt?)

„Azt hiszem, hogy Isten végtelenül irgalmas, s az ember szabadságát irgalmában sem veszi vissza. Ha ez a kettő áll, akkor a lélek a halál után is ki lehet szolgáltatva a Sátánnak. Úgy gondolom, ahogy elmondtam egy kis jelenetben *A Balgák és az Isten* odatúli találkozását: aki link, lehet odatúl is link – anélkül, hogy sütogetné őket valaki a pokolban. Így van-e? Nem tudom. Isten nem köt mindent az orrunkra. Elég neki annyit közölnie velünk, hogy szabadok vagyunk, és jókisfiúknak-lányoknak kell lennünk. Jézus két ízben is mondja, hogy Istennél minden lehetséges: a gazdag ifjú távozása utáni paláverben a tanítványokkal, meg a Getszemáni kerti imádságában. Azt mondom, amit az olasz vak koldus mondott: *Vederemo*. Hiteles magyar fordítása: Majd meglátjuk.”

(Jézus istenképe)

„Jézus tehát azért jött, hogy hirdesse a jóhírt. Mitől jó az, amit hirdet? Nem tudni, csak azt, hogy bár mindenki őt akarja, keresi Kafarnaumban, Jézus ennek ellenére, és a jóhír érdekében, továbbmegy onnan. Gromon András Márk-kommentárja ezt írja Jézus hirdetésének tartalmáról: *ennek tartalma bizonyára az, hogy Isten nem bosszúálló, haragos Bíró, hanem jóságos Édesapa*. Magam is ilyesféleképpen látom, s *A Balgák és a Jóisten* c. kis jelenetemben meg is rajzoltam azt a képet, melyben az akármennyire jóságos édesapaként viselkedő Istennek nem áll módjában beengedni országába a Balgákat. Kérdésem ezek után az, hogy miként érvényes keresztény hitünknek az a hitcikkelye,

hogy *Onnan leszen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat*. A jószágos? Az édesapa? A balgákat kedvesen beengedni nem akaró Úr? Ő az, aki eljövendő?”

(*Mi fán terem a jóbír?*)

„Első, szent és apostoli királyunk Árpád-házi unokaöccseit gyilkolja-vakítja, meg egyéb magyar véreit. Mindkét oldalon antihungariták állnak egymással szemben: Kópány is az, István is az. Egymás vérit ontánák, életét kívánják. A magyar és nem-magyar ősi rend szerint, melyet Jézus le szeretett volna cserélni valami jobb rendre. Jó kétszázad múltán Muhinál anti-tatárok fogadják az antihungaritákat, s egyetlen év leforgása alatt felére fogy a magyar. Írunk róla egy siralmas éneket és kész. Sluszpász, ki törődik ilyen csekélységgel?! Nem értünk rá siránkozni sem ötven év után, sem később. Fel kellett szántani az ugart, meg nemzeni és szülni kellett az elpusztultak helyett. Aztán két újabb század után jöttek a törökök a kutyahitű gyaurok ellen – mi volnánk azok. Ma úgy kellene mondani, hogy antihungaritákként jöttek. Kik? Azok, akik pogányok voltak a mi anti-török szemünkben. S mi *Jézus, Jézus* kiáltással rohantunk reájuk, s nem volt egyetlen magyar keresztény a harcok három századában, aki elkiáltotta volna magát, hogy Jézustól nem tanulhattuk, hogy védőbástyái legyünk az ő nevére elnevezett Nyugatnak. Mátyás királyunk korában még annyian voltunk mint az angolok. S mire kitakarodnak hazánkból a törökök, már csak mutatóban van magyar: fele se talán a három század előttinek. A történelem egyik legnagyobb népirtásának vagyunk szenvedő alanyai: magyar szótól volt hangos a Balkán, s kelet rabszolgapiacai. Még regényt sem írunk róla. Tetszelgünk magunknak egy teljesen jézusiatlan kardforgató szerepben, pedig írni kellene egykori jézustalanságukon s öngyilkos butaságunkon. A tatároktól nemzetünk fele pusztult el, a törököktől a három század alatt nemzetünk sokszorosa. Csak idő kérdése, hogy Trianonban elvegyék tőlünk országunk kétharmadát, nemzetünk egy harmadát. Volt ennél nagyobb népirtás a történelemben? Volt!”

(*István a király*)

„Szóljon az ének a jövőnkéről, amelynek múltja is van. Nem biztos, hogy van jövőnk. Jövője biztosan csak az Istennek van. *Elmúlik minden; a dics, a dal, a bér, de megmarad az arany és a vér...* Múltja sok mindenkinek lehet. Nekünk is van. Röviden összefoghatom ezt a 62 esztendő múltat: Meg akartuk menteni az egyházat, s mentés közben rájöttünk, hogy amit menteni akarunk, nem egészen hasonlít arra, amit Jézus akart: az Isten Országára. Egyházunk vezetői pedig megmondták nekünk, hogy nem kérnek belőlünk. A mentők (mi) ezáltal egy kicsit a szélire kerültek annak az egyháznak, amit minden áldozat bevetésével meg akartak menteni. Hasonló szituációban levők talán

már rég megalapították volna a maguk új felekezetét. Különös, de közülünk senki sem gondolt rá, hogy ilyet tegyen. Annál inkább gondoltak mást. Mit? Jelen helyzetünket. Ezt pedig úgy rajzolhatnám meg, hogy vannak, akik változatlanul vagyunk, de bőven vannak olyanok is, akik magunkra hagytak bennünket. 1. Angolosan távoztak az egyházból is, a Bokorból is. 2. Csúnyán távoztak az egyházból is, a Bokorból is: teljes erővel bántják mind a kettőt. 3. Csak a Bokorból távoztak, az Egyházra rákaptak: papot találtak maguknak. 4. Csak az egyházból távoztak, a Bokorban megmaradtak. 5. Fél szívvel, de vannak még a Bokorban is, az egyházban is. 6. Egész szívvel vannak az egyházban is, a Bokorban is. 7. S végül olyanok is, akik egész szívvel vannak, de csak a Bokorban.”

(Harmadik nemzedék, tebenned remélek?)

„Hogyan kell Isten Országát csinálni? Ezt próbálok, mióta tudom, hogy azt kell csinálni. Jézus is azt próbálta, el is jutott a Golgotára s onnan a feltámadásra s a mennybemenetelre. Így kell? Bizonyára. Szerdán délelőtt bent voltam a László-kórházban Ildinél. Ültem ágya mellett vagy másfél órát. Próbáltunk eszmét cserélni, nem igen ment. Aztán elkezdtem neki dúdolni: *A keresztfához megyek...* Lehunyta szemét. Fél órát énekeltem neki hasonlókát, aztán népdalokat, balladákat s még is azt is, hogy *Csicsijja, bubúja és csillagom...* *Ha napod süllyed az ég peremén, Te fogod le majd az én szemeim...* Ezen mosolygott egyet, aztán álomba merült. Bumbi, az öccse állandóan mellette van. Kérdésemre elmondta, hogy az orvosok szerint a rák már az agysejteket is elérte, s szerintük... Elindultam hazafelé, s a kijárat előtt elkapott Lévai Zsuzsi. A legkisebb gyerekekével, egy két évessel, van bent ő is a kórházban. Elkapta a kicsit valami vírus, s azért van bent a gyerek, hogy ki ne száradjon. Nagyon rég nem találkoztam vele. Húsz éve ott lakott az Attila úton Márcziék és Véghék után, velünk... Tele volt szeretettel... Este meg felhívtam Terikét, s elmondtam neki kórházi látogatásomat, s megdöbbenésemre azt válaszolta, hogy Ildinek akkor már jó... Hát ez lesz az Isten Országát építeni akarásból. Ildi 60. évében, Teri 78. évében, s magam a 88. évemben vagyok, s délutánra várom a Mag II. nevű közösségemet, s már van, aki közölte, hogy nem jön, pedig tudnia kell, hogy azért élek, hogy a közösségeim jöjjenek, és beszélgessünk arról, hogy hogyan kell Isten Országát csinálni. Hát így: Elhalnak a 60, s előbb-utóbb még a 78 és 88 évesek is.. Nem olyan káprázatosan, nem olyan borzalmasan, mint az, aki kétezer éve előttünk járt, de azért éppen elég kínlódással, másfelől az örök élet reményével.”

(Hogyan kell Isten Országát csinálni?)

„Befejezetlen történet. Itt nem lehet vége. Ha ennek a történetnek itt vége, akkor nincs Isten. Akkor valaki gonosz játékot űz velünk. Megteremt bennünket: igazra, jóra, szépre fogékony szívet ad belénk, s találkozhatunk Jézussal, aki meg tudja szólítani lelkünket, a szépre, jóra, igazra fogékonyat. S ennek ellenére azt csinálhatja vele Isten választott népe, amit a Passióban hallottunk. De ha nincs vége a történetnek a passióval, akkor leborulhatunk még Jézus előtt, aki egyszer már elbűvölt minket.

Befejezetlen a történet. Valaminek még történnie kell. Valaminek még jönnie kell. Kaifásé, Pilátusé, Heródesé nem lehet a végső szó. Ha az övéké az, akkor kár volt Jézus három esztendejéért. Kár volt a megtestesüléséért. Kár volt minden szaváért, az ember szépbe szőtt hitéért. Kár volt reményt gyűjtania, hogy lehet másképpen is, szebben is, hogy lehet még más sora is az embernek. Ha itt vége a történetnek, akkor a történet csak belever minket a betonba. Abba a betonba, amelynek neve az, hogy *Nincsen remény*. Ha történik még valami, akkor Péter még keserves sírásra fakadhat, akkor a szétszaladó tíz tanítvány még összegyűjthető, akkor lehet még valami. Ha nem történik semmi, akkor ez a tíz fiatal mehet újra halat fogni. Akkor egy mérhetetlen csalódástól fejbe verthen folytathatják ott, ahol voltak valamikor. Aminek előtte a Keresztelőhöz csatlakoztak. Újra halászok lesznek, s fogják hálóval a halakat, s eladják azokat Tibériásban, a városban. És megöregednek, és meghalnak azzal, hogy volt egyszer egy Keresztelő, meg volt egyszer egy Jézus. Ifjúságukban. Esetleg majd mesélnék gyermekeiknek. S ha megéri, az unokáiknak is. S azok hallgatják nagyapjuk meséit. Mesélik az unokáiknak... ha addigra ők maguk is el nem felejtik. Befejezetlen a történet. Ha befejezetlen marad, nemcsak a tanítványok mehetnek vissza halkitermelő vállalkozásukba. Nemcsak ők csalódtak. Valaki más is. Az is, akinek volt egy de szava is: Kaifás csinálhat akármit, de harmadnapon feltámadok a halottak közül. Gondoljak csak bele. Jézus megérkezik abba a másik világba nagypénteken délután háromkor, fogadják őt szeretettel, s megkapja ottani beosztását: fogjon hozzá ahhoz, amit odaát csinálni kell. S megütözköve mondja, hogy neki harmadnapra fel kell támadnia, s kinevetik érte, hogy miket beszél. Kiváló regénytéma. Valaki az Isten Fiának gondolta magát, de hát semmi sem igaz belőle, csak beképzelte magának. Befejezetlen ez a történet. Nemcsak a tanítványok csalódnak, nemcsak Jézus. Hanem ki még? Még én magam is. Hatvan esztendővel ezelőtt megindultam egy úton. Harminc éves sem voltam, de kibontottam egy zászlót. És csak azért bontottam ki, mert tudtam, hogy a tanítványok nem csalódtak, és Jézus sem csalódott, amikor az Isten Fiának mondta magát, s a keresztet hordozva és végső haláltusájában, amikor az Atya kezébe ajánlotta lelkét, akkor is tudta, hogy a harmadik napon, vasárnap hajnalban találkozik majd Mária Magdolnával. Még én is csalódottan állnék itt előttetek. Mi az, hogy még én is? Mi ez a magamat megmagasítás? Szükségképpen. Mindenkinek maga a legfontosabb. Mindenkint úgy kell szeretnünk, ahogy magunkat szeretjük. Miért? Azért, mert sajátmagunkat szeretjük a legjobban. Tény ez, s Jézus is erre a tényre épít. Behelyettesíthetik magatokat velem. Még ti is csalódtok, ha nem történik valami még a passió után. Minél többet raktatok rá életetekből Jézusra, annál fájdalmasabb a csalódástok, mely biztosan nagyobb, mint a Tizenkettőé, nagyobb, mint Jézusé lett volna. Miért? Mert a ti magatok személyes csalódása.”

(Befejezetlen a történet)

„Addig ugyanis nem értették meg, hogy Jézusnak fel kellett támadnia a halálból – ahogyan hallottuk. Kik nem értették meg? Hát a Tizenkettő eleje: Péter, akire Jézus majd rábízza a maga közösségét, és János, akit Jézus a maga rokonszenvével is szeretett, s aki az utolsó vacsorán odahajította fejét Jézus vállára-mellére. Nem egyformán szeretete Jézus a Tizenkettőt? Nem. Nem lehet mindenkit egyformán szeretni. Pályája első felében Jézus egy éjszakát átímadkozott, mikor tanítványai szélesebb köréből ki akarta magának választani azt a Tizenkettőt, akik majd állandóan vele lesznek. A szeretet is olyan, hogy folyamatosan mérlegel, s mindig dönt. Dönt valaki előnyére, és valakinek a hátrányára. Hat és fél milliárd ember él a földön. Ebből csak valakiket, egy elenyésző kisebbséget ismerünk. S ezekből a kevesekből is választunk, és csak egynek a kedvéért hagyjuk ott apánkat-anyánkat, és vesszük ezt az egyetlen – társunknak, férjünknek, feleségünknek. Valaki járt nálam, s elmondta, hogy öreg korára össze akar költözni az egyik gyerekével, s nem egy gyereke van. Dönt valamelyik gyermeke mellett, valamilyen szempont alapján. Mi ez a szempont? Ugyanaz, ami a párválasztásnál: Melyikükkel érzem magam majd legjobban. Nem csúnya ez? Nem. Miért? Mert Isten olyanak teremtette meg az embert, hogy van valaki, akit mindenkinél jobban szeretünk. Ki ez? Megtaláljuk nevét személyi igazolványunkban. S nem csúnya önzés ez? Nem, hanem törvénye a teremtésnek. Az a törvény, hogy magunkat szeretjük a legjobban. Jézus is magát szeretete a legjobban? Igen. De hát ő életét adta értünk, tanítványaiért, és ezzel nem szeretett minket jobban saját magánál? Nem. Nem lehetséges valakit is, bárkit is jobban szeretnünk, mint saját magunkat. Jézus magát szeretése abban állt, hogy vissza akar kerülni Atyjához. Törekvéseiben ez volt az első helyen. Ő – akart visszakerülni. Egyikünk sem tud senkit magánál jobban szeretni. Jézus sem. Akkor sem, ha életét áldozza értünk.”

(Húsvétvasárnap)

„Én Uram, én Istenem! – halljuk Tamástól. Jézus csak nagyritkán mondta Istent Úrnak, inkább Atyának, Atyjának szólította. A tanítványok pedig Jézust többször is Úrnak szólítják: Uram, ments meg mert elveszünk ! – mondják a viharban; Uram, jó nekünk itt lenni – mondja Péter a színeváltozás hegyén. És Jézus jóvá is hagyja ezt a megszólítását. *Ti úrnak mondotok engem, s az vagyok.* Így illet szólítani a Jézus korabeli Izraelben a rabbikat, a tanítókat. Erre gondolt-e Jézus, mikor ezt mondta, nem tudom eldönteni. Viszont piaristáéknál is ugyanez a módi. Piarista diák nem atyázza tanárait, hanem tanár úrnak szólítja őket. Merza Jóska megkérdezte, hogy ki van-e téve

szobám előtt a folyosó falán a nevem elé a P.? Azaz, hogy Páter Bulányi lettem-e? S megnyugtathattam, hogy nincs P.; csak annyi van kiírva, hogy Bulányi György.”

(Fehérvásárnap)

„Nemcsak a Bokor életére nyom végpecsétet a trón és az oltár 1964-ben újra kötött szövetsége. Ettől a naptól kezdve meg vannak számlálva az órái? Jézus örökségének is meg vannak számlálva az órái, amikor őseink — mit sem sejtve — boldogan fogadják el Konstantin császár közeledését. Hamarosan az egykor vértanú püspökök versengeni fognak a császár kegyeiért. Pál nem menti meg őket ettől, mert a császár *az Isten nevében bordja kardot*. S ez a páli tanítás háromszáz év alatt nyom nélkül tünteti el Jézus tanítását: hogy imádkozni kell ellenségeinkért, nem legyilkolni őket, hiszen ők is szeretett gyermekei az Atyának. Következnek majd a keresztény királyok. Uralmuk a főpapok és főurak erejére támaszkodik. Ha Mohi, ha Mohács — a kalocsai érsek a hadsereg főparancsnok. A szegény adózó nép pedig a főpapok és főurak ellen fordul 1514-ben, mert neki nem a török az ellensége, hanem saját urai. Mi az egyház? Társadalomtudományi szempontból — az urak világa kitüntetett képviselőinek vezetése alatt levő vallási gyülekezet. Teológiai szempontból nézve pedig a páli szemlélet által eltorzított s Jézusnak a nevét, és meghamisított nevét, hangoztató vallási gyülekezet.”

(A jézusi pandant)

„Azt hiszem, hogy Jézus és Hamvas között azonosság áll fenn a tekintetben, hogy mindketten *nyilvánvalónak* gondolják azt, amit képviselnek. Jézus nem ismerte *a tudomány, a filozófia és a vallás* kifejezéseket, de Hamvas ismeri őket, s mindhármát elutasítja, mert nem tartalmazzák, amit Hamvas ért a hagyományon. Magam ezt az elutasítást megalapozatlannak gondolom. A tudomány a tapasztalhatóra, a filozófia a gondolkodástörvényekkel kikövetkeztethetőkre hivatkozik, a vallás pedig a kinyilatkoztatásra, amely tapasztalat és ész számára nem feltétlenül nyilvánvaló. Azaz olyan állításokra hivatkozik, amelyek túlvannak a tudomány és a filozófia megismerési lehetőségein. Olyan állításokkal dolgozik, amelyeknek hitelt adhatunk, ha nyilvánvalóknak gondoljuk őket. Jézus nyilvánvalónak gondolta, amit tanított, és Hamvas Béla is. Ha mai kultúránk skatulyáiba akarjuk rakni tanításukat, akkor mindkettőt a *vallás* kategóriájába kell tennünk. Bár nagyon nyilvánvaló, hogyha nem követjük Jézust vagy Hamvas útját, annak az egész emberiségre nézve nagyon súlyos következményei támadhatnak, mégis ez mit sem változtat azon, hogy akár Jézus második eljövetele, akár az emberiség életének Nirvána-vége — a tudomány és a

filozófia eszközeivel igazolhatatlanok. Marad tehát Jézus számára is, Hamvas Béla számára is – a vallás az a kategória, melyben tanításaik elhelyezhetők.”

(Hamvas és a kereszténység)

„Pünkösöd, pünkösöd, pünkösöd, micsoda napja ez a zsidóknak? Eredetileg ekkor adtak hálát az aratásért. Később aztán ekkor ünnepelték még az aratáson felül a sínai törvényhozást is: a két kőtáblát a tízparancsolattal. Jeles napja volt tehát ez a zsidó naptárnak. Ötven nappal volt e jeles nap húsvét után. Zsidó nevét nem is kerestem meg, az Újszövetség is csak a görög nevét említi: *hémera pentécosté*, azaz magyarul – az ötvenedik nap. Latinra le sem fordították már a szót, csak átvették a görögből; úgy, ahogy ott hangzott. S ha hiszitek, ha nem, a mi pünkösöd szavunk is ilyesfajta egyszerű átvétel. Nem közvetlenül vették át ugyan őseink ezer éve a görögből, hanem szlovén keresztények közvetítésével, akik valamivel hamarabb keresztelkedtek meg mint mi. Ezek a szlovének a görög *pentécosté* szót *binkosti*-nak meg *vinkusti*-nak hallották, mert ezer év alatt ennyit tekeredik a szó görögök ajkán, s még inkább, ha nem-görögök ajkára is kerül. Mi pedig továbbtekertük a szót, s végül is további ötszáz év alatt kifomáltuk a tekerésekből a magunk *pünkösöd* szavát. Legkorábbi helyén, Erdősi Sylvester János 1541-ben kiadott *Új Testamentum magyar nyelven* c. munkájában megkerestem mind a három helyet. Az Apostolok Cselekedeteinek mindkét helyét így fordítja: pünköst. Tehát nem d-vel végződik a szó, hanem t-vel: *pünköst*. De a harmadik helyen már azt gondolhatta Jánosunk, hogy tanult ő görögül is Erazmus iskolájában, jó szüleitől Szinyérváralján pedig megtanult magyarul is, és hallj csodát, nem *pünkösödöl*, hanem megmondja magyarul: *Efezusban fogok kediglen maradni ötven napiglan, mert nagy ajtó nyílek énnekem...* s a többi. Ez az *ötven napiglan*, ez a pünkösöd Sylvesterünk szövegében. Akinek pedig ezekből ennyi nem volna elég, az iratkozzék be valamelyik egyetem nyelvészeti szakára, de én ezt így tovább már nem folytathatom, mert itt engem nem erre tartotok, hanem arra, hogy elmondjam, hogy mit történt azon az ötvenedik napon, azazhogy pünkösödkor Jeruzsálemben, Jézus feltámadása után az ötvenedik, mennybemenetele után a negyvenedik napon.”

(Pünkösdi csodák)

„Ha katolikus *gyökerű erkölcsi* megújulási mozgalom a Bokor, akkor az erkölcsi megújulási mozgalmak fórumán kell képviselnie magát. Ha a Bokor *katolikus lelkeségi* mozgalom volna, akkor ezeknek a fórumán kell képviselnie magát. Ha *erkölcsi* megújulási mozgalom, akkor bizony nincsen helyünk a lelkeségi mozgalmak fórumán. Az erkölcsi megújulási mozgalmaknak van-e fóruma? Nem egyedül képviseljük-e az erkölcsi megújulást? Megkeresték-e az elmúlt években a Bokrot erkölcsi megújulás címén és tárgyában? Engem nem kerestek meg ezen a címen. Nem is hívtak ezen a

címen sehová. Nem futottunk bele ezzel az önmegjelölésünkkel a semmibe? Számomra az, hogy katolikus gyökerű társaság vagyunk, nem jelentheti azt, hogy bár döntő többségünk katolikusként nevelkedett, de ma már vasárnaponként nem járunk templomba, s gondoljuk azt, amit gondolunk; s amit gondolunk, messze van a közös keresztény hitvallástól. Katolikus a gyökerünk, tehát vasárnaponként templomba járunk, s hitvallásunkat lecseréltük: vagy nem hiszünk semmiben, vagy egyéneként különböző dolgokban hiszünk. Ez esetben a katolikus gyökér azt jelentené, hogy valamikor hittünk, s most nem hiszünk, vagy pedig ki-ki másban és másban hisz. Ez a katolikus gyökér azt jelentené ez esetben, hogy kezdetben katolikusok voltunk, s ma nem vagyunk azok. Jézus sem lett zsidó gyökerű keresztény. Jézus megmaradt zsidó vallásban, és azon belül képviselte a maga egyetemes, mindenkit átölelni akaró Isten-és emberszeretetét; képviselte a jézusi örökséget, melyet a zsidónak a maga zsidó vallásán belül kell megvalósítani a maga életében. A nem-zsidónak pedig a maga nem-zsidó vallásban kell tennie ugyanezt. A Bokor gyűjtő medencéje a jézusi szándékú embereknek. A katolikus vallású ilyen szándékúaknak, a nem-katolikus ilyen szándékúaknak s az akármilyen hitvallású vagy hitvallás nélküli ateista, agnóosztikus, de emellett a jézusi örökséget vállaló embereknek. A Bokor nem a katolikus vallást más vallásokra lecserélő katolikusoknak a gyülekezete. A Bokor a maguk gyökeréhez ragaszkodó és ilyenként a jézusi célkitűzéseket szolgálni akaró testvérek gyülekezete. Az én vágyálmaim szerint.”

(Kell-e a Bokornak képviselet?)

„Kellene egy másfajta szent történet, amelyet Jézus írt meg. Így szólna: a Sátáné a hatalom és a dicsőség, de ellene lehet neki mondanunk. Akik ellene mondanak neki, azok választják az Istent. Akik választják az Istent, azok az Isten népe. Istennek nincsen választott népe, de vannak olyanok, akik az Istent választják. Akik Őt választják, azok alkotják az Isten Országát. Van tehát az Istennek is Országja, és Jézus tanítványai alkotják az Isten népét. De amint megnőnek, üldözöttek lesznek. Kik üldözik? Azok, akik az Isten választott népének gondolják, mondják magukat. Meddig fog ez tartani? Semmi nyoma, hogy valamikor is vége legyen. S Jézus mégis mondta a magát, s elment érte a Golgotára is, mert úgy gondolta, hogy Isten álmának meg kell valósulnia.”

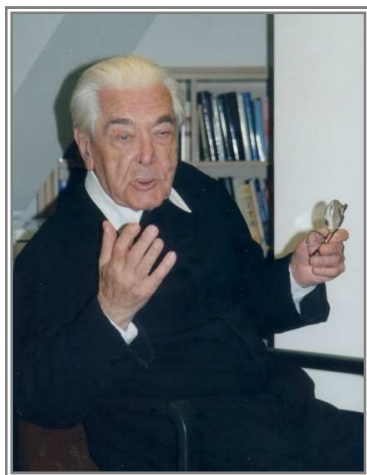
(Van-e Istennek választott népe?)

„Mondhatok Istennek előre gyártott szövegeket — ez az első lehetőség. Istenmegközelítésre nekem alkalmasnak tetsző szövegek olvasása-meghallgatása nyomán megformálom gondolatban-szóban-írásban azt, ami az eszembe jut — ez a második

lehetőség. Nem akarok szöveget sem felmondani, sem kitalálni, csak hallani akarom magamban azt, amit Isten mond nekem — ez a harmadik lehetőség. Nevet adok e három megközelítésnek: szövegelek, elmélkedem, szemlélődöm. Tehetem mind a hármat magamban vagy másokkal együtt. Tehetem mind a hármat kényelmes vagy valami fegyelmet kívánó testtartásban. Tehetem mind a hármat rövid vagy hosszabb ideig. Tehetem bármely napszakban, s tehetem naponként egyszer és többször is. Mindegy, hogy mindezen lehetőségekből melyiket választom, csak elérje céloimat, amit teszek; csak elérje az isten-megközelítést.”

(Dadogunk? Imádkozunk?)

„Mi adhat erőt nekünk, kései tanítványainak, hogy folytassuk azt, amit Jézus elkezdett? Az, hogy úgy gondoljuk, hogy Istennek nincsen más módja a szeretet civilizációjának, a Szentháromság belső életének leképezésére, minthogy folytatjuk Jézus művét. Nem naivítás azt gondolnunk, hogy nekünk majd sikerül az, ami az előttünk járó kétezer évnek nem sikerült? Lehet, hogy naivítás, de akkor is ez az emberi történelem egyetlen reménye. Az, hogy legyenek ilyen naiv emberek. S e remény meddig élhet bennünk? Addig, amíg kitartunk mellette annak ellenére, hogy mi is világosan látjuk, hogy a mi sorsunk sem lehet más, mint a Golgota. Ezt világosan látta Debrecenben jó félszázada egy tőlem tíz évvel sem fiatalabb tanítványom, egy orvostanhallgató fiú, Zádovszki Béla, amikor eljött hozzám, és ezt mondta: Atyám, én itt hagyom ezt a te vértanúképző főiskoládat.”

(Depressziós vagyok?)

„Az egyes szerzetesrendek sajátos karizmáját megelőzi a Jézustól kapott küldetés: az Isten Országának keresése, építése. Piaristaként ért jó hatvan éve egy Róma felől érkezett küldött indítása: a hatóságok számára láthatatlan kisközösségeket kell csinálnunk, mégpedig lakásainkban. Még '45 tavaszán összehajolt debreceni rendházi szobámban négy-öt magyar, köztük a majdan piaristává váló diákunk, Forrai Pityu is. Ennek nyomán hamarosan felfedeztük magunk számára az evangéliumot: *Jézus nem uralkodott, csak szolgált; nem vett el senkitől semmit, csak adott, s nem ismert ellenséget, akit megöljön, csak felebarátot, akit úgy kell szeretni, mint magunkat. Atyja sem uralkodik, napját felkelti jókra és gonoszokra, s csak tékozló és nem-tékozló fiai-lányai vannak.* Akiket tanítványaivá bűvölt, azokat egy éjszakai imádkozás után kisközösséggé, Tizenkettővé is tette. Leggyakoribb szavai: basileia, didómi, mathétés, azaz Ország, adni, tanítvány. Kaifás főpapnak nem tetszett a jézusi szöveg, s hamarosan Golgotára küldte őt, de tanítványai folytatták kezdeményét, mert volt küldetéstudatuk. Megelőztük kisközösségeinkkel századunkban 15 évvel a latin-amerikai bázisközösségeket.”

(Küldetéstudat)

„Euforiás volt, de nem euforiát hirdetett: *Vegyétek magatokra igámat, és békességet, nyugalmat találtok magatoknak, mert az én igám...* Milyen? Milyen lehet egy iga? Hát amilyen egy iga, melyet a baromnak a nyakába raknak, hogy húzhassa szegény a maga terhét. Az *optimista* Jézus arra biztat bennünket, hogy igát vegyünk a nyakunkba, s ennek ellenébe fogunk békességre és nyugalomra jutni. Kérdezem újból, hogy milyen ez a jézusi iga. Válaszolok: *kébrstos*. E görög szó szótári jelentése – ha dolgokról van szó: használható, hasznos, üdvös, rendes, megfelelő, kellemes; ha pedig személyekről, akkor tiszteletre méltó, nemes, jó őszinte, jóságos, szelíd. Hát az iga dolog, tehát ezek közül kell választanunk: használható, hasznos, üdvös, rendes, megfelelő, kellemes. Válasszunk! Nem választom azt a jelentést, amely nincs a szótárban, csak a magyar szentírás-fordításokban, melyekben rendre ezt találom: *Az én igám édes*. Ezt a szót, hogy *édes*, az evangélisták nem is adják ajkára Jézusnak. Annyira abszurd, hogy egy iga édes legyen. Csak a szerelmesek beszélnek a szerelem idején a szerelem édes igájáról. Később pedig a *Talpig nehézhűségben* – lesz a megfelelő szó, de csak a nagyon tisztességeseknél, mert lassan-lassan alig találunk még a vallásosok közt is olyant, aki nem próbált két-három házasságot kötni, s nem felüknek halála után. (Nem a Bokorban!)”

(*Optimista, pesszimista volt-e Jézus?*)

- „akit ’45 februárjában – 62 évvel ezelőtt – Ábrahám Zsóka a Szent Anna lépcsőjén nekem bemutatott ezekkel a szavakkal: Tanár Úr, tessék megengedni nekem, hogy bemutassam barátnőmet
- aki 45-től 52-ig folyamatosan tagja volt egy-egy kisközösségemnek, s akivel ezekben az években Bódor mama házában együtt töltöttem sok-sok fiatallal a vasárnapdélutánokat – népdalozva, barkochbázva, mulatásunk akkori módján
- aki ’50 nyarán Tornai Lajcsival együtt eljött velem Győrbe, hogy segítsen nekem egy ottani lelkigyakorlatomon
- aki ’50 Szilveszterén ott volt a péceli lelkigyakorlatra készülődőn Wingert Magdival és másokkal együtt Mátyásföldön szüleim házában, és édesapám megtanította őt bridzselni
- aki ’52. augusztus 27-én ott volt velem és Kállay Emillel együtt a pesti piarista kápolna ünnepi Kalazancius-miséjén, a letartóztatásom előtti napon
- aki börtönéveim alatt szorgalmasan presszózott édesapámmal – az első egyetlen nővel, kivel apám presszózott –, hogy tájékoztassa: mi történik a Közösség tagjaival, s ennek alapján apám mindezt virágnyelven megírja nekem, hogy annak háromnegyedét az ávo ügyeletes fekete tussal kihúzza a levélből
- aki ’56-ban megmagyarázza nekem, hogy miért nem fogad egyetlen közösségem sem ovációval engem, mert nincsenek közösségek... mert az ávo azonnal leoperálja tagjainkról azokat, akikkel barátkozni kezdenek
- aki ’67 nyarától kezdve ott van minden szombat délután az újra alakuló Közösségek tagjai közt a Csatárkán, ahol amíg látunk, dolgozunk a kertben, s amikor már nem látunk, behúzódnak a kis faházba, ahol petróleumlámpa fényénél álmodozunk: hogyan építsük fel Isten Országát
- aki ott van ’68 február 1-én zárt templomajtók mellett a péceli templomban ezüstmisém Tizenkettője között: családom négy tagja, hat elítélt börtöntársam, a helyi plébános, és ő, aki képviseli a még újra nem éledt Közösség tagjait
- aki ’69-ben ott van abban a budai cukrászdában, ahol megszűnök saját népemben szektás lenni – minden tag tegeződik mindenkivel, csak én magázódom a nőkkel s ők tetszikelnek engem –, s ennek vetjük végét: vele is tegeződöm
- aki 70-ben bekerül az Öregek I. nevű közösségbe, melynek ott van 36 éven keresztül minden találkozóján, minden lelkigyakorlatán, s melynek 2006. márciusától kezdve is tagja, s mindannyian áhitjuk, hogy megjelenjen még körünkben
- aki ’74 tavaszán a KV-t csinálni akaró tápiósúlyi találkozózn a meghívottakkal együtt leszavazza indítványomat: *engem pedig ne képviseljen senki!*
- aki ’74 nyarán egy ócsai lelkigyakorlatom után létrehozza – az ’52 előttiék után – első kisközösségét Totyából, más piaristákból, Fiers Mártútból, s nem jut eszembe, hogy még kikből
- akinek nevén ’75 karácsonya előtt közös lakást vásárolunk vele, Márczi Imrével, Ancsával, Sárával s magammal az Attila úton, s aki ettől kezdve dajkája lesz a Márczi-, majd a Végh-gyerekeknek

- aki a '70-es évek végétől elkezd főzni rám
- aki, amikor '78-ban két évre kimaradok a KV-ból, és pótlására megalakul a Pótkávé, tagja lesz annak, s 28 éven keresztül nincs találkozó, amelyről elmaradna, s nagyobbára ott is ő gondoskodik rólunk
- aki a '81-ben az Öregék I. közösséggel együtt meglátogatja Lékai bíborost, hogy megállítsák őt azon az úton, amelyen az állam parancsait akarja végrehajtani a Bokor ellen és ellenem.
- akivel '84-ben elmegyünk Korompai Miklós Trabantjával Balaton-felvidékre, hogy lelkigyakorlatos háznak való objektumot keressünk, hogy legyen ház, amelyben húsz embernek is hirdethessem az evangéliumot, mert egyházi tulajdonban levő házból ezt nem tehetem, s megtaláljuk ezt a helyet Budaváriban
- aki '85 tavaszán elkezd művelni a budavári kertet, s innentől kezdve alighanem száznál is több lelkigyakorlaton készít három napon keresztül reggelit, ebédet, vacsorát az évek folyamán háromezernél is több testvérnek, utoljára a tiszaujvárosi testvéreknek 2005 őszén, s mindig ízleteset és kevés pénzből
- akivel eladjuk '87-ben az Attila úti lakást – miután a balatonfüredi hatóság 70.000 Ft-os büntetéssel kívánja megakadályozni lelkigyakorlatos házunk felépítését (45.000-ért vettük az objektumot) –, s egy kisebb lakást vásároljunk a Városmajor utcában – hogy ki tudjuk fizetni a bírságot
- aki, miután '89-ben elkezdek betegeskedni, naponként látogat engem a kórházakban, olykor hónapokon keresztül
- aki '93 elején a Professzorok házában már nem egymagában képviselve a Közösséget vesz részt aranymiséken
- akivel '97-ben a dunaparti piarista iskolában ott ülhetek az előtt az oltár előtt, melyen első szentmisémet mondhattam 54 év előtt – tizenkét válogatott testvér, a Bokor három nemzedékének képviselőiben, s ő az első képviselő négy testvér egyike – hogy hálát adjunk a hosszú útért, melynek utasai közt neve aranybetűkkel van írva
- akinek '98 októberében az Öregék I.-ben, a Pótkávében és saját közösségeiben megünnepeljük 70. születésnapját.
- akivel 2003. januárjában ugyancsak a dunaparti piarista kápolnában ünnepelhetjük gyémántmisém, s aki az első misémet kivéve ott volt életemen minden nagy ünnepén
- akiről valamelyik testvérem elmondta nekem, hogy nemcsak Téged szolgált harminc éven keresztül, hanem az egész Bokrot is...
- akit a Bokor képviselője nem posztumusz óhajit kitűntetni Bokor-nagydíjjával, hanem még életében...
- akit, ha megérem, ott szeretnék látni magam mellett 2008. február 1-én is, a vasmiséken...
- akit szeretnék köszönteni még 80. születésnapján is...
- s akinek mostani debreceni távolléte mindnyájunk nagyon nagy fájdalma?"

(Kovács Teréz analízise 78. születésnapjára)

„Ahogyan a Szentháromságból nekünk a Fiú tetszik a leghasznosabbnak, úgy a családban is a második személy, a nő látszik annak. Frida néni mesélte nekünk, piaristáknak, amikor '48-ban iskoláink elvételekor átképeztek bennünket tanárokból lelkipásztorokká: *Mondok két mondatot: Fehérék nagyon rendes emberek, sajnos a férj alkoholista. Ez az első. S a második? Fehérék nagyon rendes emberek, sajnos, az asszony alkoholista. Ennek a második mondatnak nincs értelme.* Azt akarom mindezzel mondani, hogy az anyukáknak is a kor színvonalán kell állniuk. Ők is műveljék ki eszüket, s mindazt, amijük van. Ők is járjanak férjükkel együtt kisközösségbe. Ne érék be férjük mellett háttér szereppel. Harmadik nemzedékünk egész napos találkozókat szervez, s azon ott vannak a gyerekek is. Mindenre van megoldás. Ha dőcög is a szekerünk, nem hagyjuk ott, tovább taszigáljuk, mert az Isten ügye nem mehet csődbe. Minden látszat ellenére sem.”

(*Amit Isten egybekötött, ember szét ne válassza!*)

„Megéltem közel kilencven évet, s nem találkoztam még olyan emberrel, akit rablók félholtan hagytak volna az úton, amelyen áthaladtam. Nem találkoztam tehát még a felebarátommal? Aki kéreget tőlem, nem a felebarátom? Teljesen bizonytalan, hogy kicsoda az, aki kéreget tőlem. Lehet, hogy a bankszámláján milliók vannak, s esetleg Euróban. Lehet, hogy alkoholista. Lehet, hogy csak a balekja leszek, ha teljesítem kérését; s lehet, hogy ártok neki. Jézus nem tette ki magát ezeknek a bizonytanságoknak. Jézus életében nem volt alamizsna-osztás. Kik voltak a felebarátjai? Azok, akik kérték, hogy meggyógyítsa őket. Nem tudok gyógyítani. Nincs orvosi diplomám, és a kézrátételes gyógyításhoz sem értek. Hosszú életem alatt még egyetlen csodát sem óhajtott tenni Isten az én közreműködésemmel. Ki akkor az én felebarátom? Kinek adtam én, ha kért, s ha nem kért, életem folyamán? A 40-es években létrehoztam tehetséges, de szegénységük miatt tanulni nem tudó parasztyerekek számára egy ingyenes diák-otthont, börtönöm után meg Teréz anyát, Prakash indiai jezsuitát, Bójte Csabát s a csángó gyerekeket támogattam. Kiadtam albérletbe az alamizsnálkodást olyaknak, akik megtalálják a rablóktól félholtra vert embereket? Halálom esetén övéké lesz, ami a bankszámlámon található. S mindez megnyugtató? Ezzel rendben vagyok? Felebarátja vagyok azoknak, akik számára annak kell lennem? Várhatom, hogy hallani fogom: derék szolgál, menj be urad örömébe?”

(*Ki az én felebarátom?*)

„Ne menjünk! 1848-ban mentünk. Az lett a vége, hogy *ha még egyszer azt üzenni, mindnyájunknak el kell menni...* Nem tudom, hogy hány apát, fiút gyilkoltunk meg összesen a két oldalon. Nem tudom mennyi a száma, *akinek fél keze, fél lába, ilyenek is járnak Pápán iskolába.* Csak azt tudom, hogy Deák hazament Kehidára, Széchenyi meg elment az őrületbe: *nem tudom megmenteni magam.* Ők nem hallgattak Petőfi és Kossuth szavára. S aztán lett kiegyezés – Solferino és Königratz hatására. Lejárt az idő Haynau és Bach fölött. 1914-ben nem vonultunk a Kossuth térre, hanem mentünk Ferenc Jóska hívására-ígéretére, hogy mire lehullnak a levelek, hazatérünk. Mentünk a frontra azzal a hittel, hogy *becsülettel vagyunk banditák,* s gyilkoltunk milliószám. 1942-ben ugyanígy, s az áldozatok száma megint az évig ért. 1956-ban megint mentünk a Kossuth térre és újból gyilkoltunk és gyilkoltak bennünket is. Nyomában kétszázezernyen szóródtunk szét a világban, s Kádár apánk is meggyilkolt két ezret, hogy ne maradjon le Rákosi apánk mögött. De véletlenül se gondoljuk, hogy gyilkolósdink következtében adta be a századvégen a Szovjetunió a kulcsot. Felette is eljárt az idő.”

(*Menjünk-e a Kossuth térre,*)

„Nagy bajban volt a jerikói koldus, mert vak volt. Lehet, hogy mi valamivel kisebb bajban vagyunk, de nekünk az is elég nagy. Nem a személyes bajainkra gondolok, hanem a közbajra. Ami miatt nem kevesen úgy gondolják, hogy szabad idejüket azzal kell tölteniük, hogy meglátogatják a Kossuth teret. Kezdjük a bajainkat ezzel: Menjünk-e a Kossuth térre vagy ne menjünk? 1848-ban mentünk, s akasztás lett belőle: *Latour nyakán körül...* Idézem annak versét, aki azzal kezdte, hogy elszavalta pár nappal korábban: *Talpra magyar, hív a hazá...* Jó egy év múlva átszúrja ifjú testét egy kozák lándzsája Segesvárott. Aztán következett a miniszterelnök és az aradi tizenhárom akasztása, Széchenyi öngyilkossága, Deák Ferenc pedig hazamegy Kehidára. Közel két évtizeden keresztül tízezrek bujdosása, börtöne és emigrálása. Aztán Ferenc Jóska csatát vesz Solferinonál, Königrätznél, és hívja Deákot Kehidáról Bécsbe, és megszületik a kiegyezés. Akkor is eljuthattunk volna idáig, ha nincs Talpra magyar... s a többi – Széchenyi útján, aki nem ment Debrecenbe detronizálni. 1956-ban is mentünk, s megint akasztás lett belőle. Aztán jöttek az orosz tankok, elmenekült az országból 200 ezer magyar, Kádár kivégezte kétezernyi honfitársunkat, megtöltötte velünk a börtönöket. Mindettől függetlenül 33 évvel később a Szovjetunió összeomlik a maga ellentmondásainak és a Mammon ereje következtében. Kitor a szabadság, s jöttek az oroszok tankok helyébe a bankok meg a multi cégek, az új győztesek.”

(*Add Uram, hogy lássak!*)

„Kedves Názáreti Jézus! Minden elismerésünk és nagyrabecsülésünk a tiéd. De megkérünk: mérd fel immár kétezer esztendő's utóéletedet! Majd mindenki elismert, de ki követett Téged? Mert mindennek mondhatjuk a Rád hivatkozók életét, csak követésnek nem. S ugyanakkor nem mondhatod, hogy akik Rád hivatkoznak, általában ne volnának becsületes, jószándékú, tisztességes emberek. Azok ők bizony. De hát itt élnek a földön. A te szavaiddal egy *evilági országban*, s Atyád helyezett minket ebbe. S mi nem tudjuk függetleníteni magunkat ennek az evilágnak a levegőjétől. Abban élünk, és annak a levegőjét szívjuk magunkba. Hiába kalapolunk meg Téged, meg még a mai textus előrebocsátott szavát is: *óvakodjatok az írástudóktól*. Nem tudunk, pontosabban nincs erőnk elvonatkozni az írástudóktól sem, szavaiktól sem. Ők azok, akik meghatároznak minket. Rajtuk fordul, tőlük függ a kenyérünk. S a kenyér, a gabona neve nyelvünkben – *az élet*. Az életünk. Nem akartál kivenni bennünket a világból, de Te kivetted magadat belőle. Meghaltál, titokban támadtál fel, s itt hagyta bennünket, felmentél Atyádhoz a mennyekbe. Lásd be, hogy csak annyira vagyunk képesek, amennyire. Hiába vagy rossz véleményel főpapokról, írástudókról és vénekről. Ők alkotják a Nagytanácsot. S e Nagytanács az, amelyik meghatározza életünket. Ki is végeztethetjük magunkat vele, hogy kövessük mintádat. De őket soha senki nem végzi ki – Te sem. S ha megbuknak is, jön majd helyükbe másik Nagytanács, s abban is ott lesznek a főpapok, írástudók és vének. Ők határozzák meg a történelmet, s elbánnak az okoskodókkal. Az olyanokkal, amilyen Te is vagy. Biztosak vagyunk abban, hogy nem akarod halálunkat... hogy a javunkat akarod. Te sem csodálkozhatasz, hogy hatástörténeted olyan, amilyen.”

(*Óvakodjatok az írástudóktól...*)

„Ha a teve át is bűjik a tű fokán, aki gazdag, semmiképpen nem lehet jó az Istennél – ez világos, mert írva van: *Boldogok a szegények, és jaj a gazdagoknak!* De akkor a tanítványoknak hogyan lehet százannyi földje meg háza, mint amennyit elhagytak? Azaz hogyan lehetnek a tanítványok gazdagok? Úgy, hogy előbb százannyi testvérük és nővérük lett: *Nem volt közöttük egyetlen szűkölködő sem, mert akiknek földjük vagy házuk volt, eladták azokat...* Az ApCsel-ből vett citátum azt mutatja, hogy a tanítványok megértették a példabeszédet. Aki közéjük állt, nem negyed- vagy fél-ebédet kapott, hanem egészet – az első perctől fogva – mint a gazdagok. A gazdag keresztény – abszurd ellentmondás. De a szegény keresztény is az. A tanítványoknak saját bevallásuk szerint nem volt a három év alatt Jézus mellett *semiben sem hiányuk*. A *szegény kereszténynek* nincs jézusi tartalma, értelme, az csak nagykonstantini fikció! Ha szegény, csak azért szegény, mert nincs százannyi testvére és nővére. Ha van, akkor már nem szegény, mert ami azoké, az övé is.”

(*Egy dénár*)

„Jézust meghatározta egy látomás: *Kő nem marad kövön!* Ha a szikáriusok rövid, görbe kardjaikkal legyilkolják valahol a római helyőrség tíz-húsz emberét, a közelben állomásozó légió rövid úton lemészárol néhány ezer zsidót. Ha azonban egyetemes nemzeti lázadás robban ki, akkor – s jól tudta ezt Kaifás! – *jönnek a rómaiak, és elveszítik helyünk és nemzetünk.* Azt is tudta világosan Kaifás, hogy ha nem állítják le Jézust, akkor előbb-utóbb mindenki hinni fog neki, ennek pedig egyetemes, nemzeti arányú lázadás lesz a következménye a rómaiak ellen. Kaifás ismerte nemzetét: tudta, hogy vége lesz a rajongásnak, ha letartóztatja Jézust. Jézus is ismerte ugyanazt a nemzetet, s tudta, hogy csak az érte rajongásnak lesz vége a zsidó nemzetben. A rómaiak hazatáradásáért rajongásnak nem lesz vége. Az végleg szabad utat kap. Kaifás csak annyit lát, amennyit egy főpap láthat: gyilkolunk, s aztán rendbe jönnek a dolgok. Nem jönnek rendbe. Az utolsó vacsorán is volt már két kard. Az egyik belőlük fület is nyiszált a Getszemániban. Jézus meg akarta menteni nemzetét. A politikai lázadástól akarta megmenteni. Nem sikerült neki. Működése, küldetése harmadik esztendejének végén már tudta ezt. Tudta, hogy nem történt metanoia: nem alakult át nemzetének gondolkodása a magáéra. Tudta, hogy a metanoia (zsidóul: tesuvah = hazatérés Istenhez) hiányában előbb-utóbb ki fog robbanni az egyetemes nemzeti lázadás. Ki is robbant 70-ben. Ezért siratta el a várost. Mert tudta, hogy *kő nem marad kövön.*”

(Pártus herceg és királylány)

„Jézus ezt a „bolond” szót csak köznapi értelemben használta. Bolond az, aki nem viselkedik célszerűen: aki pl. nem ad, és ezért nincs olaja – ahogy az öt okos és öt bolond leány példázata mutatja. Hallják is majd a Völegénytől: *Bizony, nem ismerlek titeket* (Mt 25, 2.8.12). Vagy bolond az is, aki nem az Ország eszményeire építi házát; mert ez esetben *kő kövön nem marad, esik, hullik, romlik minden, nagy lesz a romlás* (Mt 7, 26-27). Csak Szent Pál, csak annak Első Korinthusi levele csavar egyet szavunk jelentésén, és beszél az Isten bolondságáról: *to móron tou theou* (1Kor 1,25). Mért bolond az Isten? Azért, mert hajlandó volt értünk feláldozni a Fiát. De ez a bolondsága bölcsőbb az emberek bölcsességénél. Istennek ezt a nagyobb bölcsességét mondja Pál bolondságnak. Azt, amit evílág nagyjai nem ismertek. . Mert ha *ismerték volna, bizony nem feszítették volna keresztre* (1Kor 2,8) Jézust. Nem bizony, mert ezek a nagyok nem tudták, hogy Isten a kereszthalál által volt hajlandó kibékülni a világgal..., hogy Krisztus vére mossa le az emberiség és minden egyes ember bűnét..., hogy a kereszthalál által van immár szabad utunk az Atyához. – Igy Szent Pál.”

(Az Isten bolondsága)

„Állomás. Ízlelgetem a szót: stazione, étape, Aufenthaltsort, halting place – egy stáció, egy etap, egy tartózkodási hely, egy megálló az életben. Nem! Mindaz, ami megelőzi haláloamat, az – a stáció, az etap, a tartózkodási hely, az állomás az életben. A halál

nem állomás. S amikor eljön a halál, azonnal más stáció, más etap, más tartózkodási hely és állomás következik. A véglegesnek gondolt és hitt állomás. A keresztény kultúrában nőttem fel, minden egyebet csak könyvből ismerem. Keresztényként – ezt élelem meg. Beszélhetek a halált megelőző állomásról, beszélhetek az utániról is. De maga a halál olyan, mint a pillanat; olyan, mint a jelen. Amikor kimondom a szót, hogy *jelen*, már is múlt lett belőle, s lépdelen előre abban, ami még előttem van: a jövőmben; abban, ami jön szüntelenül, s folyamatosan múlttá lesz. Ebben a *panta rei* folyamatban, ahol nem léphetünk be kétszer egy patakba, mert az a patak, amelybe korábban léptem, már messzi futott; ebben a jövőből szüntelenül múlttá váló és csak egy pillanatra tartó jelenben – milyen alapon beszélhetek egyáltalán állomásról? A halál alapján. Ami innen van a halálon, az az egyik állomás. Ami túl van rajta, az a másik állomás. Az egyik az idelent, a másik az odaát. Ami számunkra a két állomást összeköti, az az *ego*. Az első is az én állomásom, a második is az. Azt gondolom, hogy az emberi nem egyetemes tudata (*conscience*), lelkiismerete (ez is *conscience*) vallja, hogy amit az *ego*-m idelent csinál, az döntően befolyásolja a másik állomást, az odaáti sorsomat.”

(A halál, mint állomás...)

„Biztosan állíthatom, hogy Jézus nem vallotta a reinkarnációt. Nincs ilyen nyilatkozata: *Ha balgákként viselkedtek a földi életben, újra fogtok születni, s lesz még egy második, s ha nem elég, akkor egy harmadik, negyedik, stb. lehetőségetek.* Nikodémusnak felülről (anóthen), vízből és Szentlélekből születésről beszélt (Jn 3,3.5-6); nincs is Jézusnak olyan szava, hogy újjászületés; s az egész Újszövetségben egyetlen egyszer sem fordul elő ez a kifejezés. Beszélt viszont Jézus arról, hogy a tüzes szekéren égbe ragadott Illés próféta már el is jött a Keresztelő személyében; tehát csak Illésről mondott ilyesmit, Izraelnek legnagyobbjáról. Volt Izraelben olyan hiedelem, hogy Jézus talán a meghalt Keresztelő János, vagy Illés, vagy valamelyik feltámadt próféta a régiek közül. Ennek azonban nincs köze a reinkarnációhoz, mert olyan személyekre vonatkozik, akiknek nincs szükségük reinkarnációra, mert életük az okosok élete volt: a Keresztelőé, Jeremiásé, vagy a múlt valamelyik prófétájáé. Heródes Jézusban a lefejezett Keresztelőt véli látni, aki Jézusnak kortársa volt; nem reinkarnálódhatott tehát Jézusban, aki a Keresztelővel egy időben született: – hat hónappal volt idősebb a Keresztelő.”

(Reinkarnáció)

„Az Isten a Maga számára teremtette meg az embert; s ennek legfőbb bizonyítéka és bizonyítója az emberi lelkiismeret. A lelkiismeret az embernek az az ítéleteje, amely tettei előtt, alatt és után megmondja nekünk, hogy a jót kell tennünk és a rosszat nem szabad tennünk. De nemcsak ennnyit jelent a lelkiismeret. A csendben maradni tudó

embernek a lelkiismeret többet is mond. Mit? Ezt: Az Istennek tartozol azzal, hogy tedd a jót és kerülj a rosszat! Ennek következtében a csendben maradó embernek módja van megtapasztalni az Isten hangját: Tedd azt, amit mondok neked!”

(Merre menjek...)

„Azt hiszem, hogy van. Azt is, hogy értem van. Nemcsak értem, hanem minden emberért. Azt hiszem, hogy jó, a javamat akarja. Azt hiszem, hogy tőle van, hogy tudom: jónak kell lennem. Azt hiszem, hogy érte kell lennem, kedvében kell járnom, akaratát kell teljesítenem. Azt hiszem, hogy ez az életem legfontosabb dolga. Akkor vagyok boldog, ha azt gondolom, hogy valami olyasmit tettem, aminek örül. Azt hiszem, hogy nagyon nagy dolgokat vár tőlem. Azt hiszem, hogy csak azért lettem, hogy segítsék neki megvalósítani azt, amiért világot teremtett. Azt hiszem, hogy életem értelme felépíteni Isten Országát. Azt hiszem, hogy meg nem szűnően erről akar tárgyalni velem. Ennek következtében senkivel sem vagyok olyan szoros kapcsolatban mint vele. Ez a kapcsolat nyugtalanító: állandóan mérlegre tesz, nem hagy békén, ösztökél, hogy csináljak már valamit. Szedjem össze azokat, akik hajlandók így látni őt, s velük együtt csináljunk valamit. Mit? A hegyen épült várost. Méregbe is hoz ez a kapcsolat. Dühössé tesz azokra, akik Istenre hivatkoznak, és valami egészen mást csinálnak, akarnak. Azokra, akik az Istent emlegetik, s közben a Sátán Országát építik. Azt hiszem, hogy Isten kizárólag ebben az Országban érdekelt. Egy olyan országban, amelyben mindenki a lelkiismeretére hallgat, és senki se akarja megparancsolni, hogy mit kell gondolnom ahhoz, hogy kedves legyek Istennek. Egy olyan országban, amelyben nem kell szégyenkezniem amiatt, hogy nekem van valamim, ami a másíknak nincs, aminek folytán valaki irigykedhetik rám. Egy olyan országban, ahol senkivel szemben sem erőszakoskodom, s velem sem mások. Egy olyan országban, ahol mindenkit tegezhetek, ahogyan az Istent is. Egy olyan országban, ahol mindannyian testvérek vagyunk. Azt hiszem, hogy Isten ezért az országért nem tud csinálni mást, minthogy bombázza a lelkiismeretünket.”

(A lelkiismeretemet bombázó)

- „Csokonai: Az estve
- Berzsenyi: Fohászokadás
- Kölcsey: Zrínyi második éneke
- Vörösmarty: A Guttenberg albumba, Az emberek, A vén cigány
- Petőfi: Én, Az apostol, A XIX. század költőihöz
- Arany: Fiamnak, Domokos-napra, Magányban

- Ady: Karácsony, Gyáva Barla diák, Felszállott a páva
- Babits: Zsoltár gyermekhangra, Vers az apostolokról, A magyarok Istenéhez,
- Eucharistia, Jónás könyve
- Kosztolányi: Számadás
- Tóth Árpád: Tetemrehívás
- Juhász Gyula: A tápai Krisztus
- Harsányi Kálmán: A balkánt jártuk
- Sík Sándor: Megyeri hitvallás
- Sinka István: Virág ballada, Ének a Don hőseiről, Végül sírig feketébe, Hontalanok útján
- Szabó Lőrinc: Vang-An-Si
- Illyés Gyula: Ditirambus a nőkhöz
- Horváth Béla: A megváltó üzenet
- Vas István: Katakomba, Ima a Szent Péter-templomban
- Wass Albert: Előhang
- Stetka Éva: Elszántak
- Székely Magda: Leüthetsz, én nem ütök vissza.”

(A magyar irodalom legjézésibb versei)

„A szeretetrend feltétlen elemei: Bármely konkrét szeretetrendnek vannak feltétlen és nem feltétlen elemei. A feltétlen elemeket azok a tudati és törekvésbeli tényezők alkotják, amelyek nélkül nem beszélhetünk jézusi szeretetközösségről. Négy ilyen feltétlen feltétel elemet ismertünk fel: jézusi, szeretet, közösség, autonóm. A szeretetrend tehát autonóm, jézusi szeretet-közösségen alapul.”

(Egyházrend. - A jézusi egyházrend elvi alapjai)

„Isten népén belül nem beszélhetünk csak valakiknek a papságáról olyan értelemben, hogy a többiektől elvileg megtagadjuk a jézusi szerepkör folytatásának teljességét, amelyet közösségteremtésnek és e közösségnek szeretet-igével, szeretet-szentségekkel tápláló vezetésének mondok. Isten népe papi nép a maga egészében, mert kivétel nélkül minden tagja arra van meghíva Istentől, hogy a fenti közösségteremtő munkában lelki és ha a Sátán Úgy akarja — legvalóságosabb testi értelemben is áldozatot mutasson be; azaz áldozattá legyen kereszten, oroszlánok torkában, börtönben senyvedés vagy bármilyen más szorongatás és üldöztetés formájában. Szembekerülnék Jézus szándékaival, ha az ószövetségi vagy egyéb vallások

papfogalmától meghatározottan Jézus szövetségén belül a papot valamiféle szentélyszolgának tekintenők, akinek közreműködése nélkül a nem-szentélyszolgák, a profán, a világi emberek nem tudnak teljes értékű kapcsolatba kerülni az "istenséggel". Isten jézusi népe ily értelemben nem ismerhet papot, mert Isten népének kivétel nélkül minden tagja arra kapott meghívást, hogy minél teljesebb módon utánozza-kövesse Őt, hogy életművével Isten ereje minél nagyobb mértékben alakítsa át Evilág Fejedelmének Országát az Isten Országává, mégpedig éppen azokkal az eszközökkel, amelyeket Jézus a maga kisközösségének átadott. Ha a Tizenkettőt olyan jellegű, szerepkörű embereknek tekintenők, hogy kapott szerepkörük nem minden tanítványuké, akkor adva volna Isten népének elvi kettébonása. Jézus azonban a maga tanítvány-fogalmán belül nem dolgozott a teljes értékű és a nem teljes értékű tanítványok két csoportjának felállításával és megkülönböztetésével. Nemcsak a Tizenkettő, hanem mindenki feladata, hogy hűséges és okos sáfár legyen az Úr házanépe felett (Lk 12,41 kk), hiszen ennek a háznépnek kell tanítvánnyá tennie az emberiséget, minden nemzetét a föld határáig menően (Mt 28,19)."

(Egyházrend. - A jelen egyházrend papfogalma)

„Az első ilyen vonás, hogy a pap — nőtlen férfi. Ha igaz az, hogy az Újszövetség papfogalma nem lehet más, mint "jézusi szeretetközösséget teremtő" akkor nyilvánvaló, hogy a jelen papfogalom eme vonása diszkriminatív és ugyanakkor kontraszelektív is. Diszkriminatív, mert a jézusi közösségteremtés Jézustól rendelt eszközeinek egyikét, ti. a szentségeket nem szolgáltatathatja ki a jézusi nép döntő többsége. Eleve ki van zárva, elvileg nem jöhet szóba az emberiség döntő többsége, hiszen az emberiség felét nők alkotják, s a másik felének felnőtt többségét pedig házas férfiak alkotják. Hogyan tudja igazolni magát ez a tényállás az evangélium színe előtt,

amelynek kihagyhatatlan eleme, hogy Krisztusban megszűnt minden hátrányos diszkrimináció... hogy Krisztusban nincs többé férfi és nő, nincs többé családos és magányos, hanem csak szőlővesszők vannak, akik létazonosságban vannak a Tővél!”

(Egyházrend. - A pap - nőtlen férfi)

„A kisközösség csak közösségteremtő személyeket ismer, szentélyszolgákat nem. A maga vezetőit nem is nevezi papoknak, csak csoportvezetőkről beszél. A csoportvezetői tisztt betöltéséhez nem kívánja meg a pappá levés fentiekben megtárgyalt feltételeit. A csoportvezető lehet nő is, nem csak férfi. Lehet családos is, nemcsak magányos; méghozzá akár férfi, akár nő. Lehet bármily irányú és fokú képzettséggel rendelkező személy. Nem abból él meg, hogy közösséget vezet, és nem is helyezik bele felülről a csoportvezetői tiszttbe. Mindannyiunk számára nyilvánvaló, hogy a fenti megállapításokban nem íróasztal mellett gyártott elképzelések vezetnek, hanem a fenti tételeket a konkrét tapasztalat határozta meg. Ha a következőkben kisközösség modellű egyházrendről beszélek, akkor a kisközösség meglevő tapasztalatait próbálom reászabni az egyház egészének az életére. Ezt a reászabást lehetővé teszi számomra a 'szociológiai tanulmányban' megmutatott elv, amely szerint a jó makrostruktúra mikrostruktúrákból épül egybe. Mindazonáltal, amikor az egyház egészére akarom alkalmazni a kisközösségekben szerzett tapasztalatainkat, akkor azért túllépek tapasztalataink világát, hiszen a kisközösségi tapasztalatok még csak néhány szintre terjednek ki, míg a kisközösségi ihletésű egyházmodellnek az összes lehetséges szinteket figyelembe kell vennie.”

(Egyházrend. – A kisközösség modellű egyházrend)

„A kisközösségek egyházrendjének további vonása az állandó zsinatban élés. Ha a legfelsőbb, a kilencedik szint jónak látja, hogy egy adott időpontban az egyház megtárgyalja a keresztyén család kérdéseit, akkor a kilencedik szint megegyezik egy alapszövegben, amelyet ennek a kisközösségnek egy tagja indigók berakásával legépel, és szétoszt egy-egy példányt a közösség tagjai között. E tagok mindegyikének az a dolga, hogy a nyolcadik szinten a következő találkozó során kiosszák kapott és általuk az említett módon lesokszorosított szöveget. A szöveget megkapóknak ugyanez a dolguk a hetedik szinten, stb. Ha a kilenc egymást követő szintű közösségek havi találkozói jól egymáshoz vannak rendezve, akkor a leírt módon egy hónap leforgása alatt minden nyomdai munka nélkül csupán írógépek (ill. a szöveg fordításának) segítségével kézbe kaphatja a legfelsőbb szint szövegét 700 millió katolikus. Egy hónapig emésztük a szöveget, s a következő havi csoporttalálkozón 70 millió kisközösség egyenként kialakítja a maga szemléletének közös nevezőjét, külön

véleményét a legfelső szinten elkészített alapszöveggel szemben. A szintek találkozásának említett egymáshoz rendezettsége esetén egy újabb — a harmadik — hónap végére a legfelsőbb szinthez visszajuthat 700 millió katolikus véleményének szintenként szintetizált közös nevezője — a három hónappal korábban megtárgyalásra felkínált.”

(Egyházrend. – Állandó zsinatban élés)

„Jézusom! Jól tudom, hogy minden szavam annyit ér, amennyi a szolgálni akarás bennem. Hiszem, hogy egyházadra vigyázol. A mai struktúrájában is vigyázol reá, és a mai struktúrájában is a Tied. Add meg nekem, hogy nagyon tudjak figyelni azokra is, akikből ez az álom idegenségérzést, elutasítást vált ki. Ne gondoljam, hogy akik elutasítanak, azok szükségképpen nem látnak vagy rosszindulatúak. Add meg, hogy úgy legyek bizonyos abban, amit jónak gondolok, hogy mindig készséges legyek odaigazítani gondolataimat azokéhoz, akikben a Lélek szavát kell felfedeznem. Amen.”

(Egyházrend. – Imádság alázatért)

„Élni akar a világ. A simára mosott kavics a patak medrében semmit sem tud tenni 'életéért'. De ez a tehetetlensége is megmaradása mellett szól. A réti pipacs igénytelen kis részese a nagyvilágnak, de asszimilál. Szervetlen anyagokat, szervessé dolgoz át, hogy életét faja törvényei szerint folytathassa, mert élni akar. Pirkadattól sötétedésig futkos a mezei nyúl, röpköd a városi veréb, hogy anyagot cserélhessen, hogy folytathassa létét fájának törvényei szerint. Élni akar. Fáradhatatlanok táplálékuk megszerzésében. Idegrendszerük is van, érzik tehát magukat valahogy. Ha éhesek, akkor rosszul érzik magukat. De beléjük írt törvény, hogy jól akarják érezni magukat. Az ember élőlény, akár a nyúl, akár a veréb meg akarja szerezni ő is táplálékát s még sok egyebet, aminek megszerezni akarása fájába írt törvény. Mindazt, ami kell ahhoz, hogy az ember jól érezze magát. Ami kell ahhoz — az ember így mondja —, hogy boldog legyen. Az ember élni akar. Ki akarja elégteleni igényeit, azaz boldog akar lenni.”

(Szeretet az Isten. – Boldog akarok lenni!)

„Mit tehetek, mit tehetnék ellenségeimért?...Benedicite..., azaz *Áldjátok átkozóitokat!* (Lk 6,28) Az áldás annyi, mint adás, még hozzá elsődlegesen sem nem testi és szellemi. Adnom kell ezt, amit semmiféle földi hatalom nem tud megadni. Nem, még azok sem,

akik az élenjáró osztályba tartoznak. Adnom kell a végső és az embert egyedül beteljesíteni tudó jót: az örök életet, a sírral meg nem szűnő boldogságot! Ezt kell adnom? Jó. Majd imádkozom érte. Vigyázat! Persze, hogy imádkozol érte. Jézus is mondja, hogy imádkozzatok gyalázóitokén. Előbb azonban benefacite, azaz jót tegyetek! Méghozzá benedicite, azaz természetfeletti jót. Az imádság mellé, elé, kell valami tevé, valami akció. Valami természetfölötti célú, de természeti cselekvés, akció. Kétezer év minden missziós tapasztalatának, ellenséged lelkialkata ismeretének felhasználásával a leghatásosabb, legcélravezetőbb módon tanúbizonyoságot kell tenned, arról hogy szereted őt, s nincsen életednek nagyobb gondja, minthogy ő is mindenkit szeressen. Ezért viselsz el mindent, ami rajtad történik. Ezért nem gondolsz bosszúra, ezért imádkozol érte. Azért, hogy ő is megismerje azt a Jézust, aki neked erő ad erre az emberfeletti szeretetre, mely nem ismeri még az ellenség gyűlöletét sem. Hogy megismerje Őt, s megkapja Őt, s benne az örök életet, amely nélkül nem lehet soha boldog. Jót kell tenned. Tanúbizonyoságot kell tenned, hogy számodra az élet értelme és öröme, hogy egy közös szellemre segítsd az emberiséget. Az egészet. Barátaidat és ellenségeidet. Hogy te az életednél is jobban szereted az emberiséget, hogy mindent meg tudsz tenni érte. Tanúbizonyoságot kell tenned arról, hogy hajlandó vagy feláldozni az életed, hogy ő megismerje életedből és szavaidból, mit tanított Jézus. Bizonyoságot, hogy hiszel Dávid Fiában, az örök életben, az ő igazságában, s abban, hogy az Ő golgotai útja számodra is az élet. S mindezt érte, az ellenségért, hogy megterjen és éljen.”

(Szeretet az Isten. – Szeressétek ellenségeiteket!)

„Kétféle ideológia van tehát. Egy természetes és egy természetfeletti. A természetes tanítja a szeretetet-gyűlöletet. Kapitalizmus, szocializmus, ezeknek nacionalista válfajai, mind ezt tanítják. Mindegyik az ellenség bántásán, az önvédelmen alapszik. A természetfölötti meg a szeretetet tanítja. Az ellenség szeretésén, a másiknak a védelmén alapszik. Mi lesz a sorsa ebben a világban annak az embernek, aki a másik védelmével foglalkozik? Ellenségének védelmével? Megmutatja Jézus. A Golgota. Aki ezt az ideológiát képviseli, kiszolgáltatja magát. Ahogyan kiszolgáltatta magát Jézus is.”

(Szeretet az Isten. – Hogy fiaii legyetek Atyátoknak...)

„Nincs időnk filozofálni, hogy megtalálhatjuk-e az Istent. Az élet leckéje kegyetlenebb lesz. Lassan mindenünket elveszítjük, amiben bizakodtunk. Sem föld, sem ház, sem örökség nem életbiztosítás. Sem állás, sem részvény, sem vállalkozás. Ha kapok munkát, élek. Ha nem kapok, nem tudom, mi lesz velem. Mít eszek én és az enyéim. Az élet tökéletesen bizonytalanná vált. S ebben a sűrű, sötét bizonytalanságban kell

valaki, aki megfogja a kezemet és szól: Ne félj! Egész életed bizonytalan, szabadságod, kenyered. Házad imbolyog. De én nem imbolygok, én biztos vagyok. Rejtsd a tenyerembe a kezedet, s minden imbolyogtatás ellenére is fogod érezni, hogy szilárd talajon állsz. S minden létbizonytalanságod ellenére is biztosnak fogod tudni magadat. Ne félj. Én ura vagyok és intézője a nagy felfordulásnak. Az én szekerem dübörög most végig a világon. Az enyém. Akkor is, ha a kocsisa káromkodik. Az egész felfordulásnak egyetlen értelme, hogy te megtalálj engem. Ezért maradt meg Sztálingrád, ezért voltak alacsonyok a Kárpátok és keskeny a Tisza, a Duna és a Balaton. S ezért adtak téged oda Jaltában, hogy összetörjön benned a házi-isten, hogy eldobva ezt az istenpótlékot, megtalálj majd engem. Semmi sincsen, sem hiába, sem ellenére. Higgy nekem: *Érted történnék mindennek* (Babits.) Vigyázok reád és megmentelek. Semmit se félj, csak higgy!”

(Szeretet az Isten. – Hogyan hívnak téged szép öregúr?)

„Aki Jézushoz akarnak tartozni, azoknak egyet kell érteniök egymással. Azoknak nem lehet az a végső szavuk, hogy nagyon sajnálom, nem értek veletek egyet, az eszem és a szívem mást mond, mint amit ti mondotok. A lelkiismeretem szava fölött senki sem lehet bíró. Nem hordhatom más zsebében a lelkiismeretemet. Aki Jézushoz akarnak tartozni, azoknak egymás zsebében kell tartaniok lelkiismeretüket. Azaz nekem a tiédben, neked az enyémben. Meg kell értenem, hogy miért mondja a lelkiismereted azt, amit mond. Meg kell értened, hogy miért mondja a lelkiismeretem azt, amit mondok. Addig, addig kell ezt az egymást érteni akarást folytatni, amíg meg nem születik köztünk a közös nevező.”

(A názáreti Jézus. – Nevéért...)

„A gyilkolással nem szerzünk meg semmit. A gyilkolással mindent elveszítünk. Csak ha nem állunk ellen a gonosznak, csak ha szeretjük ellenségeinket és imádkozunk üldözőinkért, csak ha megtartjuk az élet Jézus elmondta törvényeit, akkor szerezzük meg lelkünket, az életünket. És van még ennek a kijelentésnek egy harmadik mozzanata is: az *énértem*. Miért nem mondja Jézus inkább azt, hogy az Istenért és az ő Országáért? Miért ez a már említett önközpontúság? Nem akarja bizonytalanságban hagyni tanítványait arról, hogy kicsoda ő. Bármikor behelyettesíthető Jézus szavaiban Isten – vele, magával Jézussal. Érte kell keresztutat járnunk a magunk életével.”

(A názáreti Jézus. – Értém...)

„Ha tetszik valakiknek, ha nem, ki kell mondanom: a Bokor mozgalom 1945-től eredeztethető indulásától kezdve a katolikus egyházban idehaza megfogalmazódik egy szemlélet, amellyel az eltelt félszázad bizonyossága szerint lehetetlen volt a magyar társadalomnak szóba nem állnia. A pártállam sűrű bürtönzéssel, a katolikus egyház hierarchiája (nemcsak a hazai), nem-akarnám-minősíteni-miféle eszközökkel munkálkodott és munkálkodik, hogy asztal alá söpörje azt. Végső győzelmet azért nem jósolok e törek- vések, mert annak a gondolatait képviseljük, aki így búcsúzott tőlünk Bízattok, én legyőztem a világot! (Jn 16,33). Hogyan győzte le, ha maga is, az őt követők is Golgotán, máglyán, a társadalom peremen végzik? Úgy, hogy történelmi tapasztalataink növekedtével egyre több ember számára válhat nyilvánvalóvá, hogy a „világ” nem képes megoldást kínálni. Akkor sem képes biztosítani az emberiség számára a túlélést Bolygónkon, ha a világ a ’keresztény értékek’ ruháját ölti magára. Aki hüvelybe dugatja a kardot, csak eszmei síkon arathat győzelmet. Így győzte le a világot, mert az ellentmondásoknak, a fából vaskarikának nincs jövője. Ezért győzte le a trón (kard) és oltár (kivégzett áldozat) szövetségének a világot is. Az ellentmondásoknak nincs jövőjük. Vagy belepusztulunk, vagy megszűnnek.”

(Ezredvégi tájékoztató)

„Hogyan lehetne folytatni a jézusi szövetséget?

- Le kell koppintanunk, amit Jézustól s a Tizenkettőtől láttunk — teljes egészében.
- Tizenhárom főig terjedhető kisközösségben kell élnünk életünk. Nem havonként vagy hetenként összejáróban, hanem olyanban, amelyben együtt minden nap, és halálunk órájáig. És teljes vagyonközösségben, miként az egyház szerzetesi és apáciai a kétezer esztendő folyamán, mind a mai napig. Ha Isten férfinak és nőnek teremtette az embert, ha egyszer maga a Szentháromság is házasságmintájú, ha az ember számára a legszentebb érzés a szerelem, akkor alapvetően pároknak kell alkotniok ezt az életközösséget, amely gyermekeinket is felneveli. Ebben a közösségben kell leutánoznunk azt, amit Jézus cselekedett. Mit tett ő? Tanított és gyógyított. Mind a két tevékenység magának az embernek a szolgálatában állt. Nem a maga faipari ácsmesterségére tanította meg tanítványait, hanem egy a maga korában hiánycikk jellegű mesterségre: nem volt még Izraelben orvostudomány. Olyan mesterséget kell minden korban, nekünk is találnunk, amely hiánycikk jellegű. A sérültekben, a fogyatékosokban, a drogosokban, a társadalom elesettjeiben kell megtalálnunk azokat, akik majd magasztalják Istent jótetteinkért, amelyeket miáltalunk végez velük. Nem szabad aggódni a holnapért. A Tizenkettőtől Jézus a három esztendő végén megkérdezte, hogy volt-e valamiben hiányuk a három esztendő alatt. Azt válaszolták, hogy semmiben, pedig Jézus senkitől sem kért fizetést, senkinek sem állított ki számlát. Ingyen kapta a Mennyei Atyától, amije volt, ingyen is adta tovább. A társadalom, amelyben ma élünk, szociális gondolkodású, és fizet azoknak, akik társadalmilag hasznos munkát végeznek. A holnapért ne aggódjunk, az majd

gondoskodik magáról. A paphiány abszurd fogalom — mondta az elmúlt század ma is élő legnagyobb teológusa, a holland Schillebeeckx. Jézus tanította a maga Tizenkettőjét, együtt is élt velük. Vallásának Tórája szerint húsvétkor széderestet ült, elfogyasztották a húsvéti bárányt, majd Isten örök szövetségének jegyében megtoldotta azt az eucharisztikus lakomával. A Jézust utánzó közösségnek van feje, s ez a fő a maga barátaival, 13 fős közösségben nemcsak beszélhet az Isten Országáról, hanem az eucharisztikus áldozattal meg is újíthatja Isten örök szövetségét. Amíg van Jézust utánzó közösség, addig van vezetője is. Magán a használt kifejezésen nem fordul semmi. De lábmosó szerepet betöltő feje van minden családnak is. A történelem alakulása a pap nevet ragasztotta arra, aki a Jézusban összegyűlteket tanítja, és akiknek kiosztja az eucharisziát. Jézus nem nevezte magát papnak, szentélyt sem épített magának. Ha beszélt is olykor a sokaságnak, eucharisziát nem osztott soha nekik; csak azoknak, akik élet- és vagyonszövetséget vállaltak vele. Akik elfogadják valakitől Jézus tanítását, az őt elfogadóknak a karkiterjesztése, kheirotoniája teszi őket a közösség vezetőjévé, ha tetszik, papjává. Ez szükségképpen van így. Éppen annyi papja van a közösségeknek, ahány közösség csak van. Ezért abszurd fogalom a paphiány — egy Jézustól akart egyházrendben. Jézus az emberrel, s az emberen keresztül az emberiséggel kötötte meg a maga örök szövetségét. Jézus nem ismeri a felekezeti korlátokat. Csak a felekezetek egymást átölelését ismeri. A protestánsoknak át kell ölelniük a katolikusokat. A katolikusoknak át kell ölelniük a görögkeletieket. Mindhármuknak egymást ölelve át kell ölelniük a zsidó vallásúakat, melyből kítaszították Jézus követőit, s a zsidóknak át kell ölelniük Isten Izajásnak mondott szava szerint az összes többi nemzeteket. Mert ezt mondta Jahvé: *Szolgám vagy Izrael, benned fogok megdicsőülni... Kevés az nekem, hogy a szolgám légy, s fölemeld Jákob törzseit, és visszatérítsd Izrael maradékát. A nemzetek világosságává teszlek, hogy üdvösségem eljusson a föld határáig. Amen.*

(Jézusi szövetség)

„Az élet s az Isten egyik legnagyobb áldása a munka. Akár a szőnyegszövés, akár az ócskavastelepen a lemezpréselés, akár a Tempo vállalatnál az anyagmozgatás, a gurntizás, akár a Medimpexnél az, ahogy rám volt bízva a propagandaraktár, s én abban rendet tarthattam, s kiszolgálhattam a vállalat dolgozóit, akik fent dolgoztak az emeleten, míg én rendeztem a propagandaanyagot a pincében. Ahogyan e pillanatban az az életem legnagyobb áldása, hogy készíthetem ezt az elmélkedést testvéreimnek, akik talán nem fognak megbotránkozni azon, hogy nem a papi szöveget mondtam nekik, hanem azt, ami a szívemből folyt.”

(Kicsoda az Isten?)

„S nekem ki a családóm? Hát csak tik. Ti, akik Jézus tanítványaivá szegődtetek. Akik tudjátok, hogy nem lehet más dolgokat, mint hogy tanítványokat gyűjtsetek Jézusnak. Nekem az is elég, ha ezt tudjátok. Azért elég, mert Isten belétek ültette a Maga meg Jézus Lelkét, s ennek következtében reggel, amikor felkeltek, este meg, amikor lefeküsztek, halljátok a hangját, amely arra buzdít Benneteket, hogy csak gyűjtsetek, teremjete, vesséte a magot Apja szántóföldjébe, mert százszoros termést akar. Ki? Hát Jézus, ez a telhetetlen. Nekem nem kell erőszakoskodnom Veletek. Tudjátok magatoktól, hogy mi a dolgokat. Bár Gyuri – Évikének, a feleségének jelenlétében – két hete Sashalmon mise utáni iddogálás közben arra akart rávenni, hogy ne mondjam ezt, mert már torkig van vele. Olyan naiv ez a Gyuri. Már 35 éve ismer, és még mindig azt hiszi, hogy lehet velem beszélni. Hát lehet, igenis lehet. Arról, hogy ne menjünk már a Kossuth térre. Arról lehet. De arról, hogy ne gyűjtsünk, hogy ne szórjuk a magot, arról nem lehet. Hiába is próbálkoznak vele. Akár a Kádár, akár a mostani Benedek. Hányadik is? Egyik sem ment velem semmire. Ezek után most meg Gyurira hallgassak? Nem hallgatok, s kérdezem – csak kérdezem minden erőszak nélkül –: Gyűjtöttél már új tanítványokat ebben a gyönyörűséges, nem ruszikkal, hanem tőkésékekkel megajándékozott kicsiny hazánkban? Mert nálam csak az a jó, csak akkor vagy jó, ha gyűjtöttél. Ezért most hogy ennyien itt vagytok, még inkább mondom, hogy csak gyűjtsetek. Mert, aki gyűjt, az nem hal meg, sem itt, sem a másik világban. Aki meg nem gyűjt, az meghal. Nemcsak itt, hanem a másik világban is – gondolom. Azért csak gondolom, mert még nem voltam ott, hogy ellenőrizzem, miként is állnak ott fent a dolgok. De Hamvas Bélától és Hermész Triszmeghisztostól megtanultam. Mit? Azt, hogy lent, mint fent. És hogy Fent, mint lent.”

(Drága Testvéreim!)

„Voltatok már szerelmesek? Valakivel igazán szerelemben? Voltatok már úgy valakivel, hogyha távol volt, akkor is közel volt? Közel, mert bennetek volt? Voltatok már valakivel úgy, hogy nem akartatok magatoknak semmit, mert csak annak volt íze, amit neki adtatok? Voltatok már úgy, hogy értelmetlen volt ez a szó, hogy enyém és jelentése csak ennek volt: miénk? Ha voltatok, akkor megérthetitek, amit most mondok. Az én Országomban nincsen enyém-tied-övé. Minden, ami az enyém, az Atyáé. És minden, ami az Atyáé, enyém, a Fiúé. És minden, ami a miénk – Kettőnk-egymást-szeretéséé, a Léleké. És ezért, aki engem lát a jászol szalmáján, látja az Atyát és látja a Lelket. És ezért – most mondom a legnagyobb titkot! – én és az Atya, én és a Lélek... egy vagyunk. Ha voltatok igazán, az én szívem szerint szerelmesek, mert az én Lelkemtől átjártak, tudnotok kell, milyen az, amikor már nem is ketten vagytok, hanem csak egy, egyetlenegy vagytok.”

(1966. Karácsony)

„Szörnyű dolog történt! Valakik olyasmit mertek tenni, amit eddig csak a legális hatalommal rendelkezők és a pénzvilág urai tehettek! Akik megengedhették maguknak. Valakik lerombolták annak a világméretű szövetségnek a központját, mely az egész világot kizsigerelte, rabszolgává tette, koldusbotra juttatta, valamint egész földgolyónkat a tönk szélére vitte. Mindezt a pusztá egyéni nyereség, profitszerzés okából. Mert kezdjük a tényekkel: A „mindent szabad, ami nekünk hasznos” öntudatú pénzvilág, lépésről lépésre eluralta a világot, s ahová betette a lábát, a jövőző szerepében tetszelegve csodálatos felvirágzást prédikált, majd mindent kipréselve és elsíbolva továbbvonult más, kizsákmányolandó földrészek felé. Zabálós készítésének áldozatául estek az őserdők, a természeti népek, a kultúrák. A nagyobb profit kedvéért tönkretették a termőföldeket, a vizeket, az óceánokat, kirabolták a föld felett és föld alatt rejlő kincseket, s „megváltó” tevékenységük folytán a harmadik világban évente tízmilliók halnak éhen, s csak Isten tudja, hány százmillióan meg sem szülehetnek. A tönkretett ózonpajzs miatt ezernyi betegség, probléma támad. A fából készült hétvégi paloták százezrei felemészítik a Föld fakészletét, Ukrajnától Brazíliáig. Ennek nyomán árvizek sokasága, elképzelhetetlen időjárási történések pusztítanak, s mindenkit a fuldokló természet halálhörgései riasztanak. Szóval: fuldoklik a világ, nem a Wall Street füstjében, hanem az ott székelő világpolgárok mindent birtokolni, és mindent leigázni akaró szennyes akarnokságának bűzében.”

(Szálka és gerenda)

„Egy harmadik évtizedét taposó közösségbe hívtak. Advent utolsó hetében. Az apropót az adta, hogy Bandi könyvét (Ki dobja az első követ?) tanulják, s eljutottak az *Egyetemes szolidaritás* c. fejezethez, amelyet a szerző nekem ajánlott. Ha már ott vagyok, misézsek is – mondja később, a meghívást követően, a csoport vezetője. Ha misézek, illik az előírt olvasmányokhoz ragaszkodni. Az első egy Jeremiás-szöveg, amely biztatja a zsidókat, hogy véget ér majd számkivetésük: *él az Úr, aki hazabozzsa Izrael házának utódait észak földjéről és a maguk földjén fognak élni.* Az evangélium szövege már Jézus születéséről beszél, József álmáról: *Ne félj magadhoz venni feleségedet, mert ami benne fogant, az a Szentlélektől van.* Nyolcvanhat írnak, mire elkészül Máté evangéliuma. Már ötven éve elment, s nem felejtük. Sőt! Tíz éve írta könyvét Márk, s nem tudott még semmiről: ott kezdte evangéliumát, hogy Jézus a Jordánhoz ment. Máté nem fél leírni ezt a József-történetet, hagyomány van már mögötte. Nem születhetett Jézus úgy, mint akármelyikünk. Hamarosan Lukács is elkészíti beszámolóját Theofil, azaz *Istennek kedves* barátja számára. Új részleteket mesél: tud már jászolról, angyalokról, pásztorokról is. Két évtized múltán, a századfordulón, János már tudja a dolgok végét, illetve az elejét: *Kezdetben volt az Ige, Istennél volt az Ige, Isten volt az Ige.* Azt mondják ezekről, hogy legenda. Azt mondom: nem akármiről készül legenda. Rólunk készül-e legenda? Napokban mondta János: főiskolás lánya már tananyagként tanulja, hogy mit tettünk. Mit? Hüvelybe dugtuk a kardot. Most is dugjuk? A kutya sem törődik vele. Valamit kellene tenni, hogy a tőzsdén jegyezzenek, hiszen őt sem feledték el hatvan év

múltán. Olyasmit például, hogy értelmetlen legyen kardot rántani. Hogy is mondta Csokonai Vitéz Mihály? Az *enyém* s a *tied* mennyi lármát szűle, miolta a *mienk* nevezet elűle. S félszáz évvel utána Petőfi?

Ha majd a bőség kosarából mindenki egyaránt vehet,

Ha majd a jognak asztalánál mind egyaránt foglal helyet,

Ha majd a szelem napvilága ragyog minden ház ablakán:

Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk, mert itt van már a Kánaán.

Mert nemcsak Izraelnek kell a maga földjén élnie. Mindenkinék. Az afgánoknak is, akiknek GDP-je egy tizede se a miénknék. Még Erdély s Kárpátalja is dúsgazdag hozzájuk képest. Az átlag-afgán havonként 750 forintot keres. Élniök kellene nemcsak Izraelnek s az uraknak – Hegyeshalomtól nyugatra. De keletre is, meg délre is, mert ott is az Isten választott népe él – tudd meg, Jeremiás! Nem tudja? De Weörös Sándor tud valamit. Ezt: *Uraktól nyüzsgő a végtelen ég, s szolgál csak egy van: az Isten.* A legenda él. Élnek-e a legenda-hordozók? Alig. Szekularizálódik a keresztény világ, mert csak legendája van, s az üres. Jézus megváltotta a világot, s a megkereszteltek bombázzák a szegényeket, ahelyett, hogy megetetnék. Nem teszik, bár sokkal olcsóbb volna, mint bombázni. Miért bombáznak? Többet akarnak birtokolni, mint embertársaik. Miért? Mert a birtoklásban van az életük. Mert a Mammon az istenük. Ahogy az indiók mondták a konkvisztátorokról: Az aranyat imádják. Ezért gyilkolnak. A legendát csak a vértanúk, a hitvallók nemzedéke írja. Ma az a hitvalló, aki vallja: Nem akarok többet birtokolni mint amennyi bárkinék, a hat és fél milliárdnak is juthat. Hitvallók vagyunk? Mi kellene, hogy azok legyünk? Tettek. Radikálisok. Az őseinké. Amilyen az első nemzedék közösségteremtő, s a másodiknak kardot eldobó buzgalma volt. Első lépésként az is elég volna, ha megvallanók, hogy képtelenek vagyunk bármi ilyet tenni, Ekkor még mondhatnók a vámos imáját: *Istenem, légy irgalmas hozzám, bűnösöm!* A bűn bánva imádkozó tud még továbblépni. A feladatot elutasító nem. Ő a megátalkodott. *Vajon én vagyok-e, Uram? Legyen az Isten átka azon, aki ilyen kérdéssel zavarja testvérei karácsonyi nyugalmát? Legenda-fenntartás céljából olvasok még egy verset: Horváth Béla, A megváltó üzenet.”*

(Legenda se születik?)

„Különös, különös tél-éjszaka volt. Az időt nem ismerő örökkévaló Isten, elhagyva a Szűz méhét, elkezdte élete első esztendejét. Az Isten, akinek neve sem volt; aki az égő csipkebokorban Mózesnek is csak így mutatkozott be: *Az vagyok, AKI VAN – Érted;* s akinek még ezt a nevet sem merete a választott nép kiejteni, az most nevet kapott. S előbb a Szűz és József, majd minden názáreti hátulgombolós Jézusnak nevezi, Jézuskának becézi. Az Isten, aki láthatatlan volt, akinek még szentélyét is súlyos függönyök takarták, ahova a főpapnak is évente egyszer volt szabad csak belépnie – most ott feküdt egy zsenge, názáreti kis zsidó lány, anya karjában, és szívta az édes tejet. Különös, különös tél-éjszaka volt. Az éjszakát csillagfény világította be. Napkeleti mágusok rótták a kilométereket Feléje. Angyalok keltették fel az alvó pásztorokat. Angyalénektől volt hangos a téli mező. Sietve mentek a jászol felé. S közben zengett a mennyei kórus éneke: *Dicsőség a magasságban Istennek, és békeség a földön a jóakarátú embereknek.* Különös, különös tél-éjszaka volt. S ha ma, kétezer esztendővel e különös, nagyon különös tél-éjszaka után, nem ülnének ma is a földkerekség legkülönbözőbb pontjain a börtönök mélyén azok, akik nem feledték ezt a téli éjszakát; s ha a cellák fapriccsein ülve nem várnák ma is a halálos-zárkákban valakik e tél-éjszaka el-nem-feledéséért az ítélet végrehajtását, akkor azt gondolhatnók, hogy újra halljuk csak piciny gyermekkorunk legszebb tündérmeséjét. Miről is? Csecsemő gyermek Szűznek karján. Szűzi emlő etet csecsemőt, aki egyébként Maga a Magasságos Nagy Isten. Aki, mint a legkisebb fiú, átbukik a fejetetején és azzá válik, amivé akar. Költők, festők, szobrászok fantáziáját izgató csudálatos mese-alakok repülnek szárnyakkal az éjben. A hangok megszállottait, a zeneszerzőket mindmáig nyugton nem hagyó melódiákat énekelnek bele a ragyogó, csillag megvilágította éjszakába: *Jöjj el, jöjj el Emmánuel...* Csudálatos e különös tél-éjszaka varázsa. Csudálatos a tündérmeséknek elhalványulni nem tudó érdekessége, szépsége. Szerete a

világon mindenütt csaknem kirepesztik a tündérmeséken már régen túlnótt fiatalok, férfiak, nőök és öregek a templomok falát, hogy újból megnézzék a betlehemet, újból énekeljék az éneket: Mennyből az angyal... És hogy újból meghallgassák Augustuszt császár rendeletét: írassék össze az egész földkerekség. Miért? Miért? Miért? Miért romantikázunk kétezer esztendő múltán is? Babits is megkérdezte:

Mért fekszel jászolban, ég királya? Visszasírsz az éhes barikára.

Zenghetnél, lenghetnél angyalok közt: mégis itt ridogálsz, állatok közt...

Jobb talán a puha széna-alom, mint a magas égi birodalom?

Ístálló párája, jobb az neked, mint gazdag nárdusok és kenetek...

Becsesnek láttad te e földi test koldusruháját, hogy fölvetted ezt?

S nem vélted rossznak a zord életet? te, kiról zengjük, hogy megszületett!

Ha most..., most egy rövid tíz percre ki tudnánk rakni a szívünkéből minden fenntartást... Ha most, most egy rövid tíz percre azt tudnók mondani: Beszélj, Uram, hallja a Te szolgád... Ha most, most egy rövid tíz percre ki tudnátok nyitni egészen a lelketeket felém, elmondanám nektek, s megértenétek, mért jöttem közéték – Én, az ég királya.”

(Csak igazságot ne tégy!)

„Azt hiszem, hogy van. Azt is, hogy értem van. Nemcsak értem, hanem minden emberért. Azt hiszem, hogy jó, a javamat akarja. Azt hiszem, hogy tőle van, hogy tudom: jónak kell lennem. Azt hiszem, hogy érte kell lennem, kedvében kell járnom, akaratát kell teljesítenem. Azt hiszem, hogy ez az életem legfontosabb dolga. Akkor vagyok boldog, ha azt gondolom, hogy valami olyasmit tettem, aminek örül. Azt hiszem, hogy nagyon nagy dolgokat vár tőlem. Azt hiszem, hogy csak azért lettem, hogy segítsek neki megvalósítani azt, amiért világot teremtett. Azt hiszem, hogy életem értelme felépíteni Isten Országát. Azt hiszem, hogy meg nem szűnően erről akar tárgyalni velem. Ennek következtében senkivel sem vagyok olyan szoros kapcsolatban mint vele. Ez a kapcsolat nyugtalanító: állandóan mérlegre tesz, nem hagy békén, ösztökél, hogy csináljak már valamit. Szedjem össze azokat, akik hajlandók így látni őt, s velük együtt csináljunk valamit. Mit? A hegyen épült várost.

Méregbe is hoz ez a kapcsolat. Dühössé tesz azokra, akik Istenre hivatkoznak, és valami egészen mást csinálnak, akarnak. Azokra, akik az Istent emlegetik, s közben a Sátán Országát építik. Azt hiszem, hogy Isten kizárólag ebben az Országban érdekel. Egy olyan országban, amelyben mindenki a lelkiismeretére hallgat, és senki se akarja megparancsolni, hogy mit kell gondolnom ahhoz, hogy kedves legyek Istennek. Egy olyan országban, amelyben nem kell szégyenkezni amiatt, hogy nekem van valamim, ami a másiknak nincs, aminek folytán valaki irigykedhetik rám. Egy olyan országban, ahol senkivel szemben sem erőszakoskodom, s velem sem mások. Egy olyan országban, ahol mindenkit tegezhetek, ahogyan az Istent is. Egy olyan országban, ahol mindannyian testvérek vagyunk. Azt hiszem, hogy Isten ezért az országért nem tud

csinálni mást, minthogy bombázza a lelkiismeretünket. A lelkiismeretemet bombázó – számomra ez az Isten.”

(*Az én istenképem*)

„Egyszer volt, hol nem volt, még az óperenciás tengeren is túl, volt egyszer egy öreg ember. Olyan öreg volt, mint az ország út. Nem volt vele más baj, csak hogy sokat szeretett beszélni, meg hogy általában vad dolgokat mondott. Kiknek? Hát akik meghallgatták őt. Nem sokan hallgatták, de mindig akadt egy pár merészebb hölgy vagy úr, akiknek azért beszélhetett. Azért nem volt könnyű dolga, mert a hallgatóit arra nevelte, hogy *igent mondani meg bégetni – nem nagy tudomány*. Ha meg az eszünket használva hallgatjuk őt vagy mást, gyorsan rájövünk arra, hogy *igaz, igaz az, amit hallunk, de azért nem mindenben*. Nem mindenben, mert ebben is és abban is nem úgy vannak a dolgok, ahogy ő gondolja, hanem úgy, ahogy a Pista, a Laci, a Magdi, a Jutka gondolják. Mind a négyen egyformán? Dehogyan is! Mind a négyen más- és másképpen. Szegény öreg ezt az egyenletet nem tudta megoldani. Hogy olyat mondjon, amit mind a négyen elfogadnak. Nem tudta, mert mind a négyen mást gondoltak. Tudjátok, mit csinált? Meghallgatta mind a négyet, s addig mérlegelte a hallottakat, amíg világos lett előtte, hogy ő is úgy van a szóban forgó dologgal, mint a másik négy. Hogyan? Ő is azt gondolja, amit ő gondol. S azt is kitalálta, hogy ezzel az Isten is meg van elégedve. Mivel? Azzal, hogy ahányan beszélünk, annyiféle mondunk. Nem azt kell mondanunk, amiért megtapsolnak. Csak azt, amit legbelül hallunk. Hogy tetszik-e másnak, vagy nem tetszik, nem sokat számít. *Nem azért jöttem, hogy megtapsoljatok, hanem hogy mondjam, amit rám bízott mennyei Atyám*. Hol is mondta ezt Jézus? Jánosnál vagy inkább Máténál? De hagyjuk ezt az óperencián túli világot, mert az óperencián innen kifutunk az időből, s elpang a leves odahaza, mire hazaérünk, pedig nekünk minden okvetlen meg kell keresztelnünk még Julit és Pityut. Ugyan már miért? Hát nincsenek jól így, ahogy vannak keresztetetlenül is? Jól – jól vannak így is. A mennyei Atya – aki létbe szólította s elküldte őket a mi Magdi és Pista testvéreinkhöz, hogy azok tanítsák, növeljék őket, amíg hagyják, s meg nem köszönik a tökgyalut mondván, hogy most már megállnak a maguk lábán –elfogadná őket keresztetetlenül is. Hát mi számít ezen felül? Hát az, hogy hova születtek. Az, hogy Juli és Pityu ide pottyantak a Duna tájára, s itt az ország 99%-a keresztény volna. Hát az meg mi? Egy vallás. Az ember ugyanis olyan élőlény, amelyiknek anyanyelve, meg vallása is van! A vallásban pedig vannak vallási cselekmények. A keresztény vallásban az első számú vallási cselekmény a keresztég. Ha valaki nincs megkeresztelve – az pogány. Olyan pogány, mint Juli és Pityu. Láthatjátok saját szemetekkel, hogy milyenek ezek a pogányok! Olyanok, mint mi, akik meg vagyunk már keresztelve, minek következtében mi már nem vagyunk pogányok. Most mondok egy újonnan faragott mondást. Meglátjuk, lesz-e közmondás belőle. Nem hallhattátok még: *Gyurka bácsi tervez, Bokor végez*. Mit tervez már megint? Ma már semmit, de harminc évvel ezelőtt annál inkább. Azt mondta, hogy nem elég lecsérlni

a Mammont a szegénységre, szelidségre, lábmosásra, meg kell szüntetni a csecsemőkeresztelést is, mert Jézus azt mondta, hogy aki hisz, azt kereszteljük meg. 0 éves, 6 éves, 10 éves – egyformán gyerek mind; azt gondolják, amit szülei gondolnak. Majd, ha már fellázadnak a szülők zsarnoksága ellen, majd ha elérik a 18. évüket, s még mindig igaznak tartják, amit Jézus tanít, akkor jön el a keresztelés ideje. Ezt terveztem jó harminc éve. S mit végzett a Bokor? Azt, hogy ez a Bulányi-terv még egyetlen egyszer sem valósult meg. Ennek egyesek szerint fő oka az én elvtelenségem. Őcsi mutatja is kezével, hogy én mindent elkenek, s jövendőli, hogy majd csak megtanulom egyszer, hogy nem lehet mindenkinek jónak lenni. Hát nem tanulom meg, ha egyszer mindig az teszem, amit kívánnak tőlem. Mondom a példákat rá. Van csecsemő, akinek ereiben 25 vagy 12,5 % zsidóvér csörgedez, s a nagyszülők visszaemlékeznek Auschwitz borzalmaira, s minél hamarabb keresztelő cédula birtokába akarják jutatni unokáikat. Meg sem merem említeni, hogy a csecsemő nem tud hinni, s ezért meg sem keresztelhetem őt, meg a többit. Megkereszteltem őket a nagymama hitére, s az apa és anya hitére, akik buzgó csoportba járó Bokor-tagok. Más. Élt Nagyvázszyban egy ifjú hölgy. Pólyás kora óta ájtott Budaváriban az én asztalkörűli szentmisémre, s előbb végigfeküdt, majd végigülte azokat. Négy éves korában elém állt ezzel a szöveggel: *Gyurka bácsi, én szeretnék már megkeresztelkedni!* Lehet négy éves kislányok akaratának ellen állni? Lehet, hogy lehet. De én, vajként kenhető jellemű ember, nem tudok. Rittyentettünk is a következő nagyszombaton olyan keresztelőt, hogy csak na. Az általam ismert családok közül senki sem várta ki a 18 esztendőt az egy Kovács Flórát kivéve. Hogyan fehér holló ő, még nem jártam utána. Miért végzett a Bokor terveimmel? Van erre egy elméletem. Csak azért, mert sulykoltam: nem csinálunk új felekezetet, jó nekünk, amibe beleszülettünk, ezt kell jézusibbá formálnunk, ha tudjuk, s a többi. Ismeritek ezeket a szövegeket. Ha pedig nem csinálunk új felekezetet, akkor alkalmazkodni kell ahhoz, amibe beleszülettünk. Hogyan? Úgy, ahogy két hónapja elmagyarázta nekem Kovács Tádé Ágota lánya: Azért akar megkeresztelkedni, mert itt a ideje, hiszen májusban első áldozás lesz az osztályában. Van értelme 10 éves korig várni a keresztességgel, ha a 18 évet csak úgy lehet kivárni, hogy semmi közösséget sem vállalunk azzal a vallással, amelybe beleszülettünk? Térjünk vissza a csecsemőkereszteléshez? Kövessük Kovács Flórát. Maradjon minden így, ezzel a kecske is lakjon jól, a káposzta is megmaradjon, ahogy Julival s Pityuval csináljuk?”

(Mese?!)

„A jézusi reciprocitás érteni akarásában, tanulásában, gyakorlásában telt el ez a félszázad. Ez a legnagyobb tette. Elvállalta a Kolakovicstól (minden bizonnyal a Vatikánból) hozott szerepet: földalatti egyházat csinálni, amely feltétele annak, hogy az egyház túl tudja élni a bizonytalan élettartamú szovjet uralmat, s mellyel 1917-től 45-ig a Szentszéknek nem sikerült diplomáciai kapcsolatot létesítenie; bár minden lehető

megett érdekében, de Litvinov külügyi népbiztos nem állt kötélnek. Ezért a Szentszék a francia jezsuita, Herbigny révén már 1930-ban elkezdte titkosan szentelt püspökök által építeni az Szovjetunióban a földalatti egyházat. Tessék újra kezdeni a vértanúk korát, mert ez a túlélés biztosítéka! – ez volt a Vatikán Kolakovics-üzenetének a tartalma. Ennek az őszinte vállalni akarása elindított bennünk egy olyan folyamatot, amelyet nem akartunk abbahagyni akkor sem, amikor a felső egy ezreléknek, a hierarchiának többé semmi szüksége sem volt már földalatti egyházra, mert sikerült a 60-as évek elején diplomáciai kapcsolatba lépni az *elvtársakkal*. A legsúlyosabban zavartuk a hierarchia tárgyalásait az állammal, amikor az hajlandó volt már engedményeket tenni a hierarchia által irányított egyháznak – a hierarchia által történő eltakarításunk fejében. De ez a bezavarásunk is javára szolgált az egyháznak, mert a katonáskodást elvállaló egyéb kisközösségeknek Miklós Imre (és nyomában és engedélyével a hierarchia is) a Bokor alternatív gyakorlatának következtében – teljes szabadságot biztosított. A törökbálinti keresztény-zsidó-muzulmán konferencián az elmúlt hetekben fogalmaztam meg az alábbiakat: elvállaltam a másodrendű állampolgárságot a Duna-medencében, mert megbocsátottam Trianont. Elvállaltam ugyanezt a másodrendű állampolgárságot kicsire zsugorodott hazámban, amikor nem vállaltam az osztályharcot, s megbocsátottam az engem ezért életfogytiglani szabadságvesztésre ítéelő elvtársaknak. S elvállaltam ugyanezt a másodrendű állampolgárságot egyházamban is, amikor hűséges maradtam a megismert evangéliumhoz. Megbocsátottam a hierarchiának, hogy eldobott, hogy megegyezhessen a pártállammal. Másodrendű magyarként, állampolgárként, egyháztagként virradt többé-kevésbé mindannyiunkra a rendszerváltozás napja.”

(A Bokor jélszázada)

„A történelmet az Isten írja. Az ember által, akinek a természetébe rakta a kinyilatkoztatást: a programot, hogy az ember merre menjen. A program: a reciprocitas. Ha az emberiség s azon belül az egyház következetesen szembekerül Isten programjával, a reciprocitással, akkor az ember e beprogramozottsága erejében fellázad az egyház ellen. Ez történt meg a felvilágosodásban. Ha az Isten nevét a zászlajukon hordozók e program ellen dolgoznak, akkor az Ész istennő nevében le kell rángatni kötéllel a Szűzanya szobrát a párizsi Notre Dame-ban. A jézusi reciprocitás francia forradalmi megfogalmazása: szabadság, egyenlőség, testvériség. A forradalmárok követik uraik példáját, akik nem bántak velük úgy, ahogy maguknak kívánták. A mondott jézusi jélszavak ellenére nincs szabadság, nincs egyenlőség, és folyik a vér: Les dieux ont soif, Az istenek szomjaznak – mondja Anatole France a forradalomról írt regényének címe. A következő évtizedek szocializmusa meg is mondja a sikertelenség okát: az ember eredeti egyenlőségét azonnal megszünteti a pénz. A jénai Marx 1848-ban bejelenti, hogy egy világforradalomnak köztulajdonba kell venni a termelőeszközöket. Az egyház hangoztatja az ember jogát a

magántulajdonhoz, mint szabadságának biztosítékát, s a közeli porosz birtokos junkerek meg csak röhögnek. A röhögés ellenére Marx ifjú tanítványa 70 éven belül megcsinálja nem ugyan a világforradalmat, de szomszédságunkban, az oroszoknál – a szovjet forradalmat. Csakhogy a reciprocitást hiába rendelik el törvényben, hatvan millió ember legyilkolása árán sem sikerül az orosz birodalom népeit átnevelni rá. De Vörös Hadsereget lehet csinálni, s az elhozza az ungi Csap alá, keskenyített sínekre rakva az eszmét, s három másodpercre földhöz jut magyar földön, aki ezer évig csak jobbágy volt.”

(A felvilágosodás és a szocializmus kora)

„Az eretnekeknek nincs joguk az élethez. Az ariánusok körében meg kell halniok a katolikusoknak-ortodoxoknak, emezek körében pedig az ariánusoknak. Idők folyamán eretnekeknek bizonyulnak az albiak, a bogumilek, majd Hutter Jakab testvérei. Másfelől pedig a mórok, a zsidók, a boszorkányok, az amerikai bennszülöttek s a vallásháborúk legyilkoltjai. A filozófusok közül Giordano Bruno. Problematikus, hogy jogosult-e az első három századról, mint a vértanuk koráról beszélni. Ha ugyanis az utána következő durván másfél ezer évben (a felvilágosodás koráig) több embert gyilkoltunk le, mint amennyit legyilkoltak az első három században a keresztények közül – s úgy tetszik, számuk nagyon sokszorosán meghaladja az első három század vértanúinak a számát – akkor illenék sürgősen módosítani a korábbi korszaknevet! Erre: amikor még a keresztényeket gyilkolták, s nem indult be az igazi nagy üzem: a keresztények által elkövetett gyilkosságoké. A mindezeket a gyilkosságokat levezénylő hatalom nem az ördögé vagy a Sátáné, hanem az Isten kegyelméből való királyoké, akiknek társadalmi rendjében a főpapok foglalják az első helyet, a főurak a másodikat. Ők a társadalom leggazdagabbjai. Az 1514-ben levert magyar parasztlázadás mutatja, hogy a jobbágyok tehetetlenek papjaik és uraik velük bánási módjával szemben, amelyet nem a jézusi reciprocitás határoz meg. Csak a véres forradalmi erőszakban lehet reményük. Az egyház rendre mindenütt az utolsó pillanatig ragaszkodik a feudális elnyomás eszközéhez: a nagybirtokhoz. Kerkai Jenőnek még 1940-ben is ezt mondják – jó palócul – az egri aulában: egy hántot sem! A vörös hadsereg intézte el a feudális rend e végmaradványát 1945-ben. E másfél ezer esztendőnek nem volt már szüksége Alexandriai Sz. Kelelemen megnyugtatóására sem. Csak az istentelenek: a felvilágosultak s a szocialisták nyugtalanították a kedélyeket azzal, hogy a magántulajdon – lopás. Az ő műveiket olvasni azonban kiközösítéssel járt.

(A Konstantin császár utáni keresztények)

„Istenem! Annyi év, annyi év, A szerelem tart-e még? – kérdezte Babits Mihály. S én válaszolhatom-e – nem is tudom már, kit idézve – hogy Talpig nehéz hűségben. Ennyi év után a rendes Jézus-tanítványok már mind vértanúk. Én kanalizom kevésbé forróan a levest, s korunkra megokosodott a Sátán? Tudja már, hogy csinján kell bálni a gyilkolással, inkább rohasztani kell, mert az sokkal hatásosabb. Tegnap délután válaszok helyett verseket olvastam. Ma már tudok annyit mondani, hogy 40 évig tudtam a választ, mert igent mondatok a válaszra, amit kitaláltam. Mért tudtatok? Mert fiatalok voltatok. S ha gondosan kielemeznénk a tanítvány szó összes újszövetségei előfordulásait, szolidan megállapítható lenne, lenne lehetne benne a srác vonás. ’52-ben Kalotai Kuliék tanyáján a debreceni határban egyedül én voltam 33 évemmel öreg, Jézus korú. Ti jó tíz évvel fiatalabb voltatok. ’76-ban, mikor bíborost látogattunk, a negyvenes éveitek elején jártatok, de a látogatók derék hada hűsz évvel fiatalabb volt nálatok. S Baracskára is hűsz évesek mentek. Találhatok én ma ki akármit, tudhatok én ma akármit. Jézusra sem tisztes nagyapák s ért korú szülők, akiket a tizenévesek leöszöznek, bölintottak rá. Ha egy jezsuíta megvénül, munkára használhatatlan lesz, az év elejei status domus-ba beírják Stephanus Kovács orat pro societate (= imádkozik a Társasáért). Ha majd megvénülök, erre szakosítom magam. Hogy aki tudja, hogy merre van a hazánk útja, találjon tizenéveseket, akik rábólintanak arra, amit tud, a legyen a Bokorban újabb negyven esztendő, amikor tudjuk, hogy mi a jó, meg hogy mit jelent szeretni. Addig meg mondom változatlanul, amit tudok, amíg van, aki meghallgatja. S hallgatom, amit Jóska-Botond-Péter mond. Mert történt azért valami körünkben e 60 év alatt. Belekerült az üdvtörténetbe, ami eddigelé az a pogányság s az istentelenség fejezetében volt található. Mert ha az emberi természet az Isten magát-megmutatása, kinyilatkoztatása, akkor Szókratész és Buddha, illuminátizmus és Kommunista kiáltvány is, minden nemes emberi szándék abba a könyve való, amelyikbe Izajás és Jézus szavai található. A Tamás evangélium is felteszi Jézusnak a kérdést, hogy mikor jön el az Isten Országá. S a válasz: amikor a kettő eggyé lesz. Más juhaim is vannak. Azokat is ide kell hoznom. Hogy egy akol legyen és egy pásztor. Magamnak meg csak annyit mondok, hogy nem kell feltétlenül szétzavarnom azokat, akik az elmúlt félszázad folyamán hűségeseknek bizonyultak. Amen.”

(Napló 25.)

„Jelentős változás állt be életében, úgy harminc és negyven között. Feladta iparát, s vándortanítóvá lett. Fiatalokat csábított el szüleiktől, s azokkal volt együtt, mint tanítványaival, amíg ki nem végezték. Kétségtelenül istenkereső és Istent meg is talált embernek gondolta magát, s gondolhatjuk mi is őt. De jelenti-e ez a körülmény azt, hogy aki keresi és megtalálja az Istent, annak harminc és negyven éves kora között fel kell hagynia szakmájával, s vándortanítóvá kell lennie? Ha jelenti, ha nem, Jézus esetében ezt jelentette. Egyedisége, konkrét személyisége, alkata, jelleme, sorsa s egész

egyszerisége – ezt kívánta tőle. A tény – mindenképpen tény. Illik tudomásul vennünk. Jézus életéből ez kihagyhatatlan. Tényleg a személyét meghatározó tényezők összesége kívánta ezt tőle? Próbálok utánamenni a személyét meghatározó tényezőknek: hogyan juttatták őt ilyen döntésre? Kérdezem: van-e valami köze döntéséhez a vég közeli várásának? A mellett voksolok, hogy nincs. Annak ellenére, hogy az evangélisták Jézus ajkára adják: vannak az itt állók között némelyek, akik nem ízelelik meg a halált, amíg meg nem látják, hogy az Isten országa eljött hatalommal... Annak ellenére, hogy az evangélisták Jézus ajkára adják: még végig sem járjatok Izrael városait, már eljön az Emberfia... Annak ellenére, hogy az evangélisták Jézus ajkára adják: én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem? Annak ellenére, hogy Albert Schweitzer mindezek alapján úgy gondolta, hogy Jézus a maga reményeitől és Istenétől megcsalatra, azaz keserűen csalódva szenvedett ki a Golgotán... Mindezek ellenére elég erősnek látom a jézusi megnyilatkozásokban azt a vonalat, amely kizárni látszik a történelmi bábjátékot; azt, hogy Isten gondol egyet, s végét szakasztja a történelemnek. Mert az Isten Országa rajtatok fordul... s az az én kenyérem, hogy megtegyen mennyei Atyám akaratát. Ennek kell lennie a mi kenyérünknek is, és csak ekkor bontakozhatik ki a történelemben az Isten történelme, s e nélkül a történelem inkább csak a Mammon történelme és a Mammon Isten fölötti győzelmeinek a történelme. A történelem végét szakasztás ebben az állapotban az Isten kudarcának bevallásával volna egyenértékű.”

(Jézus személyisége)

„Kiközösíteni – beközösíteni. A jézusi alakulat mindig beközösít, a jézustalan pedig kiközösít. *A farizeusok meglátták, hogy Jézus némely tanítványa tisztátalan, azaz mosatlan kézzel eszik (Mk 7,2).* Ilyen fejlett volt a zsidóknál az higiéne? Nem. Ilyen fejlett volt a zsidóknál a gojok utálata. Hátha hozzáért a zsidónak a keze egy pogányhoz, egy pogány által is érintett tárgyhöz?! Ha hozzáér, ez Isten előtt teszi tisztátalanná őt, a választott nép tagját. Ez a *tisztátalan* – értelmező fordítás. Az eredetiben az van, hogy közössé teszi. Közös – görögül: *koínos*; közösség – görögül *koínónia*. Jézus ezzel szemben igenis közössé akarja tenni az embereket: a feltámadás után Jeruzsálemben *akik bíteke, azoknak mindenük közös (koínos) volt senki sem mondott vagyonából semmit sem a magáénak, hanem mindenük közös (koínos) volt (ApCsel 2,44; 4,32).* A zsidó nem akart közös lennie a nem zsidóval egy érintés erejéig sem! A jézusi ember pedig közös akar lenni minden emberrel; s bizony nemcsak egy érintés erejéig. De vég és határ nélkül - ahogyan az Isten is szeret minket. *Jézustalan lépés:* valakit kiközösíteni az életből, a megbecsülésből, s az élet egyéb javaiból. Ahogy tesszük a harmadik világgal, s akik hatékony szót emelnek a harmadik világért. *Kezdő jézusi lépés:* testvérként és kiközösíthetetlenül szeretni akárkit, aki igényli, egy testvéri közösségben. *Második jézusi lépés:* megosztani a vagyonom, nemcsak a családommal, hanem azokkal is, akikkel egy Teréz anya- vagy Böjte Csaba-féle vállalkozásba fogok, hogy igazoljam: igazán szeretem Istent és embertársaimat.”

(Közöség)

„És kötélből ostort fonván kihajtá őket a templomból. A megtisztított templomban Jézus tanítja valamire hallgatóságát. Odamennek hozzá a papi fejedelmek s a nép vénei, hogy megkérdezzék: Milyen hatalommal teszed ezeket? Ki adta neked ezt a hatalmat? Ez a mai evangéliumi szakasz előzménye. S a folytatása? A gyilkos szőlőmunkásokról szóló példabeszéd. Ami a kettő között van, az a megszálló hatalom javára adót szedők (megalkuvók?) s a kurvák dicsérete? Igen. Kikkel szemben? A magukat tisztességes embereknek tartókkal szemben, amilyenek a főpapok s a főurak. Mért dicséri Jézus az előzőket? Talán tetszik neki a foglalkozásuk. Nem tetszik neki. Csak az tetszik bennük Jézusnak, hogy a társadalomnak azon rétegeihez tartoznak, amelyekből sikerült tanítványt szereznie. Ennek igazolására elég Mátéra és Mária Magdolnára gondolnunk. Csak ezen foglalkozásokat kultiválók sorából sikerült? Szó sincs róla. Nem maradt fenn a tanítványok személyi igazolványa, de enélkül is tudjuk, hogy Péter, András, Jakab és János halászok voltak. A szakirodalomból viszont az is tudható, hogy a Jézus korabeli Izraelben ezt a szakmát nem sokra becsülték. Alighanem azért is, mert nem lehetett meggazdagodni belőle. Hogy a tanítványok másik, nagyobbik felének mi volt a foglalkozása, erről csak annyit tudunk, hogy főpapok és főurak nem akadtak közöttük...”

(Adyiligi eti homília)

„A Krisztushoz tartozó ember a Lélek vezetése alatt az Egyházban keresi a választ arra a kérdésre, hogy ki nekünk Jézus, a Krisztus. A jézusi önértelmezés mély harmóniában van a Szeretet képére és hasonlatosságára megteremtett ember szívének elgondolásával a Szeretetről. A szívünk szava és Jézus igéje egy irányba terel bennünket.”

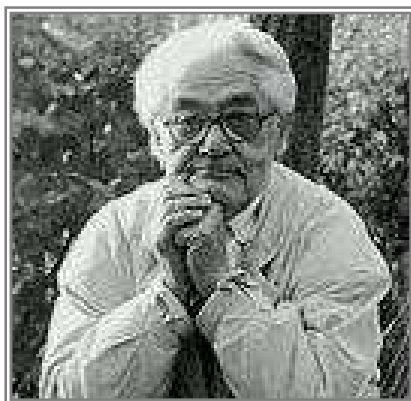
(Pál-szintézis)

Úgy gondolom, hogy az igaz élet, az igazságban élt élet, röviden: az igaz élet = az alapállás szerinti élet. Ez a karmám! Ennek következtében jutok üdvöz. De csak valameddig élvezhetem azt, mert a karmámból csak valamennyire futhat. Nem elég az örökkévalóságra. Újra kell születnem, új karmát kell gyűjtenem. Az üdv nem végleges állapot - ezt még értem, ha másképpen is gondolom.. De azt, hogy az üdv csupán a jótettek eredménye - ezt nem értem. Mi volna a nem csupán? Két koncepció lehetséges. Cselekedetekből van az üdv - ez az egyik. Nem cselekedetekből, hanem Isten ingyen ajándékozásából; van, akinek odaajándékozza, s van, akinek

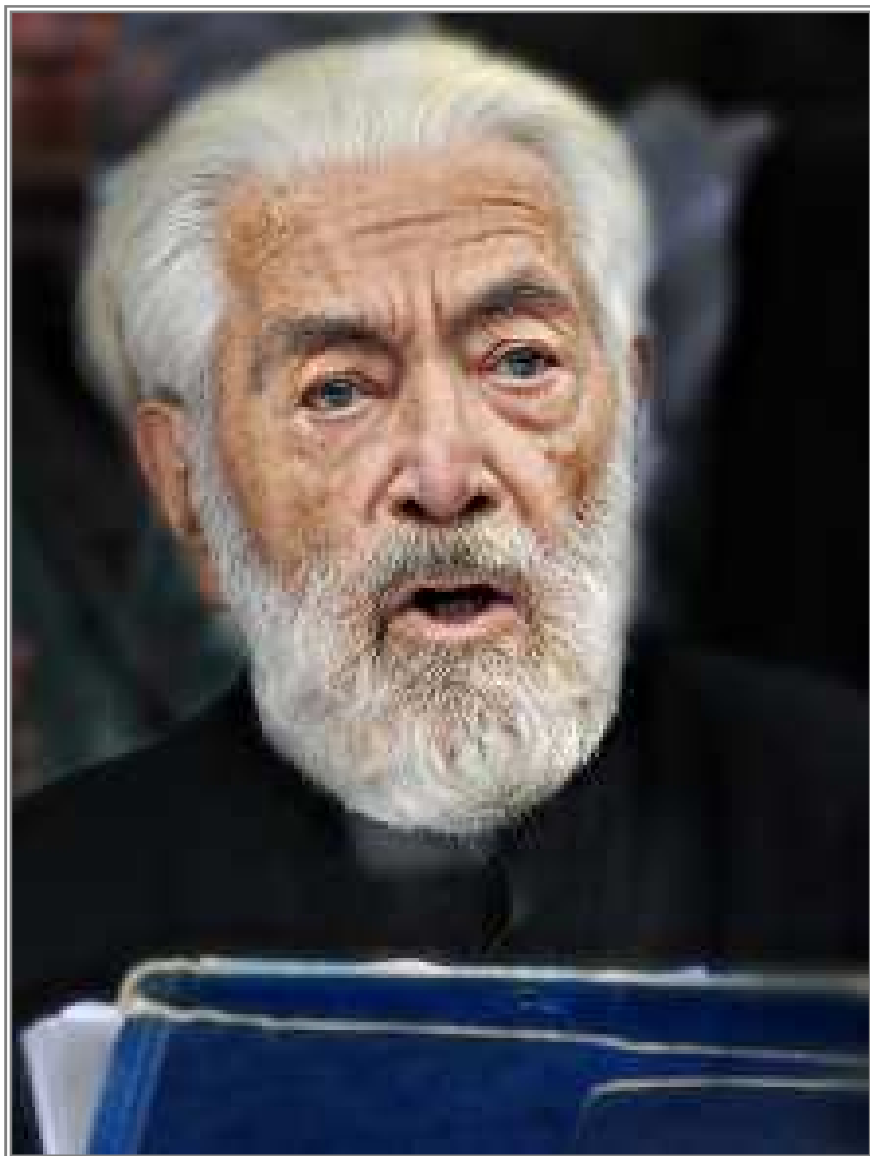
nem – ez a másik. Ez utóbbi Istentől én nem kérek. A nem ajándékozásából sem, de az ingyen ajándékozásából sem. Csak abból, aki megnézi, hogy alkalmas vagyok-e örökkévalóságába belépni - ha tetszik: a karmám alapján; s magyarul: a jó cselekedeteim alapján.

(Hamvas Béla, *Scientia Sacra elemzése*)

„A középkor sötét, és a 20. század még sötétebb: a tájékozatlanság homályosít, a homály tájékozatlanná tesz. A klérus nyomán a világi hatalom is létrontásba fog. A kereszténység szektiákká süllyed, s a klérus máglyát gyújt. – Nem így látom a történelmet. A középkor olyan volt, amilyen, de adta Szent Ferencet, aki megértette Jézust, s az értésre rátette életét. És ha véletlenül is, de nem égette el őt a klérus a világi hatalommal a máglyán. Husz János is elmondta, hogy Jézus szegény volt ám, s elégették érte; habár tanítványai ezután kardot fogtak. Az újkor elején Erasmus megírta névtelenül a Balgaság dicséretét, és értette Jézust. Luther csak Pált érti meg, a szász választófejedelem oltalma alá helyezi magát; s így nem tudja a klérus elégettetni őt, de Luther a harmincéves háborúba bele tudja kergetni Európát. Luther meghal 1546-ban, s az utána következő században születnek Bacon, Descartes és Spinoza, a felvilágosodás előfutárai. A felvilágosodás újra fogalmazza Jézus eszményeit: a szabadságot, az egyenlőséget, a testvériséget. Ha, a felvilágosodás előtti emberiségnek szabad volt a Jézus gyújtotta világossága ellenére megcsinálnia a Konstantin utáni történelmet, miért csodálkozunk, hogy a felvilágosodás utáni történelem is azt csinálta, amit csinált.”

(Hamvas Béla, *Antikrisztus elemzése*)

Köszönet a lektorálásért Korponai Erzsébetnek!